

KOSZTOWNE UPRAWNIENIA ZAWODOWE

ANALIZA MOŻLIWYCH KIERUNKÓW ZMIAN
W SYSTEMIE KSZTAŁCENIA I POZYSKIWANIA
UPRAWNIENI DO WYKONYWANIA ZAWODU

WARSZAWA, MAJ 2018

Publikacja finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „DIALOG” w latach 2017-2018.
Warszawa, maj 2018 r. ©

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	5
2. SYSTEM KSZTAŁCENIA W POLSCE	6
2.1. Analiza obecnego, ogólnego stanu kształcenia wyższego, zawodowego i odbioru społecznego pod kątem znaczenia dyplomu wśród przedsiębiorców	6
2.2. Standardy współpracy pomiędzy ośrodkami kształcenia a odpowiednimi ciałami nadzoru i egzaminującymi	10
3. ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA	11
3.1. Analiza zawodu biegłego rewidenta – stan obecny	11
3.2. Analiza porównawcza szkolnictwa wyższego biegłych rewidentów w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych	13
3.3. Strategia certyfikacji wyższych uczelni przez organizacje branżowe i zawodowe	18
3.4. Standardy współpracy w zakresie zawodu biegłego rewidenta	20
3.5. Założenia pilotażowego wdrożenia proponowanych zmian na uczelniach	31
3.6. Propozycja zmian w przepisach prawnych. Rekomendacje dla uczelni	33
3.7. Ocena wykonywanej przez ekspertów i pracowników WEI diagnozy oraz możliwości rozwiązań niezbędnych do wykonania projektu pilotażowego	34
4. ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA	36
4.1. Analiza zawodu architekta – stan obecny	36
4.2. Analiza porównawcza szkolnictwa wyższego architektów w Polsce, Wielkiej Brytanii i Niemczech	47
4.3. Strategia certyfikacji wyższych uczelni przez organizacje branżowe i zawodowe	58
4.4. Standardy współpracy w zakresie zawodu architekta na wybranych polskich uczelniach	61
4.5. Założenia pilotażowego wdrożenia proponowanych zmian na uczelniach	69
4.6. Propozycja zmian w przepisach prawnych. Rekomendacje dla uczelni	73
4.7. Ocena wykonywanej przez ekspertów i pracowników WEI diagnozy oraz możliwości rozwiązań niezbędnych do wykonania projektu pilotażowego	75

5.	OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW _____	79
5.1.	Opinia prawna _____	79
5.2.	Akty prawne wykorzystane w opinii _____	79
5.3.	Opinia w przedstawionym zakresie _____	80

1. WPROWADZENIE

Obecnie działający w Polsce system nadawania uprawnień zawodowych dyskryminuje ekonomicznie młodych ludzi, znacząco spowalniając proces ich wchodzenia na rynek pracy, co przekłada się na wiele negatywnych zjawisk demograficznych i gospodarczych. Monopolistyczne praktyki prywatnych instytucji i samorządów branżowych, pobierających wysokie opłaty za nadanie prawa do wykonywania zawodu, są jedną z przyczyn alarmującego bezrobocia i niskich zarobków wśród młodych ludzi i co za tym idzie rosnącej migracji specjalistów na Zachód. Wydawanie licencji przez prywatnych egzaminatorów nie tylko nie gwarantuje lepszej jakości produktów i wyższego poziomu świadczonych usług, ale drastycznie spowalnia proces wchodzenia młodych ludzi na rynek pracy. Dodatkowo jest to źródło szeregu patologii, ponieważ egzaminujący są materialnie zainteresowani „oblewaniem” studentów i wymuszaniem opłat za egzaminy poprawkowe.

W związku z tym problemem, nadrzędnym założeniem projektu Warsaw Enterprise Institute jest doprowadzenie do sytuacji, w której młodzi ludzie będą mieli większą możliwość wejścia na rynek pracy, dzięki zniesieniu wysokich kosztów uzyskania uprawnień oraz usprawnieniu systemu nauczania, który pozwoli na zdobycie podczas nauki odpowiedniej wiedzy praktycznej.

Celem projektu jest wypracowanie propozycji rozwiązań prawnych i organizacyjnych umożliwiających uzyskiwanie w trakcie studiów na wybranych kierunkach uprawnień do wykonywania zawodu, bez konieczności zdawania dodatkowych egzaminów zawodowych. Polska jest bowiem jednym z krajów o największej liczbie zawodów regulowanych (około 350), co jest zjawiskiem bardzo niekorzystnym dla młodych ludzi wchodzących na rynek pracy.

Realizacja projektu była podyktowana potrzebą ułatwienia młodym ludziom wejścia na rynek pracy i znalezienia pracy zarobkowej w wyuczonym zawodzie bezpośrednio po ukończeniu szkoły. Obecnie absolwenci szkół zawodowych, techników i uczelni mają znacząco ograniczoną możliwość zdobycia dobrze płatnej pracy w zawodzie od razu po uzyskaniu dyplomu ukończenia kształcenia.

2. SYSTEM KSZTAŁCENIA W POLSCE

2.1. ANALIZA OBECNEGO, OGÓLNEGO STANU KSZTAŁCENIA WYŻSZEGO, ZAWODOWEGO I ODBIORU SPOŁECZNEGO POD KĄTEM ZNACZENIA DYPLOMU WŚRÓD PRZEDSIĘBIORCÓW

Stwierdzenie, że polskie szkolnictwo wyższe znajduje się w tej chwili w głębokim kryzysie jest truizmem powtarzanym na łamach wielu publikacji. W pierwszej pięćsetce słynnego „rankingu szanghajskiego” znajdują się jedynie dwie polskie uczelnie, tj. Uniwersytet Warszawski oraz Uniwersytet Jagielloński – obie na stosunkowo niskich pozycjach¹. W tym momencie nie ma sensu porównywanie pozycji Polski do światowych liderów, ponieważ dystans jest zbyt wielki, warto jednak spojrzeć na różnice pomiędzy usytuowaniem w rankingu placówek edukacyjnych z krajów porównywalnych do Polski. Czesi mają w rankingu tylko jedną uczelnię, jednak znajduje się ona na wyższej pozycji niż obie polskie szkoły. Portugalia może się pochwalić pięcioma szkołami uwzględnionymi w pierwszej pięćsetce – a przeznaczają na edukację podobny odsetek PKB co Polska (w 2010 roku 5,6 proc. PKB vs. 5,2 proc. PKB u nas). Jednocześnie produkt krajowy brutto Portugalii jest ponad dwukrotnie niższy niż Polski, a zatem nominalnie różnica w nakładach na edukację jest wyraźna. Skoro zatem wydajemy na edukację nominalnie więcej niż państwa, których uczelnie jest w rankingu szanghajskim zdecydowanie więcej (i zajmują one wyższe pozycje), to trudno się dziwić, że w tekstach publicystycznych, raportach i publikacjach naukowych teza o wyjątkowo złej sytuacji polskiego szkolnictwa wyższego powtarzana jest nader często.

Jednocześnie, możemy się w Polsce pochwalić wyższym, niż średnia europejska, odsetkiem ludzi w wieku 25 – 29 lat z wyższym wykształceniem. Według danych Eurostatu, w 2017 roku w Polsce 41,1 proc. ludzi w tej grupie wiekowej mogło pochwalić się ukończeniem szkoły wyższej. Są państwa, w których współczynnik ten jest istotnie wyższy – np. w Irlandii jest to 53,5 proc., jednak średnia dla Unii Europejskiej wynosi 38 proc. Zasadne byłoby zatem pytanie – dlaczego tak wiele osób decyduje się na podjęcie i ukończenie studiów, skoro wiadomo, że jakość otrzymywanego wykształcenia w istotnym stopniu odbiega od najlepszych, czy choćby lepszych niż przeciętne, placówek w skali Europy.

Wydaje się, że przyczyny takiego stanu rzeczy są przynajmniej dwie. Za pierwszą można uznać głęboki kryzys trawiący inną gałąź polskiej edukacji, tj. szkolnictwo zawodowe. Lata zaniedbań doprowadziły do sytuacji, w której szkolnictwo zawodowe stało się nieelastyczne (przez co należy rozumieć brak możliwości dostosowania swoich programów i ofert edukacyjnych do oczekiwań rynku), niedofinansowane oraz nieatrakcyjne dla młodych ludzi. W rezultacie doprowadzono do paradoksalnej sytuacji, w której kryzys jednej gałęzi szkolnictwa spowodował istotny rozwój innej gałęzi – pochłoniętej nie mniejszymi problemami. Młody człowiek po odebraniu wykształcenia ogólnego, decydując się

¹ <http://www.shanghairanking.com/ARWU2017.html>.

na kontynuowanie nauki, musi wybrać bowiem określony kierunek swojej specjalizacji. Skoro szkoły zawodowe i technika (nazywane w tej chwili szkołami branżowymi) zostały w ciągu ostatnich lat obciążone nieprawdziwym stereotypem placówek dla osób gorzej uczących się, mniej zdolnych i perspektywicznych, to w obliczu braku alternatywy, młodzi ludzie decydowali się na studia, które jeszcze na początku XXI wieku zapewniały uludę łatwego startu na rynku pracy.

Zarówno wspomniany stereotyp, jak i uluda, są wciąż obecne w społecznym wyobrażeniu na temat wpływu ścieżki kształcenia na dalsze losy człowieka, stąd też kryzys szkolnictwa wyższego nie powoduje gwałtownego spadku liczby studentów (ona spada, owszem – z 472 na 10 tys. ludności w 2010 roku, do 351 w 2016 roku – jednak jest to związane przede wszystkim z niżem demograficznym). Jest to sytuacja na rynku pracy dalece niepożądana, ponieważ – jak wielokrotnie zaznaczano choćby na łamach opracowań Warsaw Enterprise Institute² - w ramach nowoczesnej gospodarki potrzebujemy zarówno bardzo dobrych absolwentów uczelni i intelektualistów na najwyższym europejskim poziomie, jak i znakomitych fachowców i wyspecjalizowanych pracowników fizycznych. W tej chwili mamy ostatecznie do czynienia z dwoma rodzajami deficytów, ponieważ z jednej strony pracodawcy narzekają na brak wykwalifikowanych pracowników fizycznych, a z drugiej absolwenci szkół wyższych nie dysponują umiejętnościami oczekiwanymi na rynku – ten wątek zostanie rozwinięty w dalszej części opracowania.

Druga przyczyna, dla której duża część młodych ludzi decyduje się iść na studia jest prozaiczna. Mamy w Polsce nadzwyczajnie dużo zawodów regulowanych, tj. takich, do których wykonywania konieczne jest odebranie odpowiedniego wykształcenia lub uzyskanie licencji zawodowej. Według bazy danych Komisji Europejskiej, jest ich aż 350, podczas gdy np. w Rumunii zidentyfikowano 191 zawodów regulowanych, a w Estonii jedynie 99³. Konieczność odebrania odpowiedniego wykształcenia, która może być warunkiem koniecznym, ale nie wystarczającym, do wykonywania danego zawodu zdecydowanie powoduje, że więcej młodych ludzi jest skłonnych podjąć studia w szkołach wyższych.

Podsumowując zatem stan aktualny możemy stwierdzić, że:

- szkolnictwo wyższe znajduje się w Polsce w kryzysie,
- mimo złej jakości szkolnictwa wyższego, młodzi ludzie wciąż decydują się na studia,
- dzieje się tak ze względu na zły stan szkolnictwa zawodowego oraz dużą liczbę zawodów regulowanych.

Trzy wymienione wyżej czynniki wynikają z siebie w sposób niemal procesowy, a ich zsumowane działanie przynosi dla rynku pracy bardzo złe skutki. Począwszy od dołu tej „drabinki”: duża liczba zawodów regulowanych zwiększa bariery wejścia, przez co negatywnie wpływa na konkurencję na poszczególnych rynkach. Efekt jest oczywisty – skoro swobodna konkurencja w ramach branży skutkuje obniżeniem cen i poprawianiem

² <http://wei.org.pl/files/manager/file-bc8fd798f67964ce8ba6693ac1f79571.pdf>.

³ <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm>.

jakości (korzyści z punktu widzenia konsumenta, który jest najważniejszym uczestnikiem obrotu), to brak swobodnej konkurencji, albo jej daleko idące ograniczanie, doprowadza do skutków wprost odwrotnych – ograniczona grupa ludzi dysponujących prawem do wykonywania zawodu może ustalać zawyżone stawki za pracę o niezadowalającej jakości. W ten sposób tracą konsumenci, a ostatecznie cała gospodarka, ponieważ ludzie niewpuszczeni na rynek, którzy niejednokrotnie mogliby być o wiele lepsi w danym fachu niż ci, którzy już dany zawód wykonują, nie zwiększają swoich kompetencji, nie rozwijają swoich działalności i zmuszeni są obrać inną drogę życiową, niż pierwotnie zakładali. Z tego punktu widzenia (tj. wolnościowego, zakładającego dobroczynny wpływ swobodnej konkurencji na gospodarkę), tak duża liczba zawodów regulowanych, jak w Polsce, stanowi czynnik zdecydowanie negatywnie wpływający na rozwój i naszą konkurencyjność względem innych państw europejskich.

Zły stan szkolnictwa zawodowego z kolei, doprowadza do bardzo poważnych braków kadrowych, z którymi muszą mierzyć się polscy przedsiębiorcy. Zgodnie z najnowszą edycją badania „Niedobór talentów”⁴, aż 45 proc. pracodawców w Polsce twierdzi, że trudno jest im pozyskać pracowników (jest to najwyższy wynik od sześciu lat). Co ciekawe, wśród najbardziej „pożądanych” grup zawodowych, których przedstawiciele jest przedsiębiorcom najtrudniej pozyskać, znajdują się wykwalifikowani pracownicy fizyczni i kierowcy. W oczywisty sposób oznacza to, że na rynku istnieje bardzo duża potrzeba większej liczby absolwentów szkół zawodowych (branżowych), którzy byłiby gotowi podjąć zatrudnienie. Wykraczając zresztą poza bieżące potrzeby gospodarcze, należy zważyć na fakt, że w ramach tzw. gospodarki 4.0, zakładającej nacisk na nowoczesne gałęzie przemysłu i wysokie technologie, poza inżynierami i naukowcami opracowującymi konkretne rozwiązania i projektującymi maszyny, konieczni będą jednocześnie fachowcy zdolni obsługiwać te narzędzia i używać ich w codziennej pracy. Tym samym efektywne szkolnictwo zawodowe staje się koniecznym i komplementarnym, względem wysokiej jakości szkolnictwa wyższego, elementem transformacji polskiej gospodarki w gospodarkę w pełni nowoczesną, konkurującą nie kosztami a jakością produktu i usługi. Bardzo poszukiwani na rynku pracy są też – zgodnie z przytoczonym badaniem – rzemieślnicy, tacy jak stolarze czy tokarze. Jak można wywnioskować z wyników ankiety, problem niedoboru pracowników ma charakter globalny, jednak w Polsce ma on naprawdę poważny charakter. Wziąwszy bowiem pod uwagę odsetek pracodawców deklarujących problemy z pozyskaniem pracowników, znajdujemy się na 18. miejscu spośród 43 zbadanych państw.

Bardzo widocznym na rynku pracy skutkiem kryzysu szkolnictwa wyższego jest również problem ze znalezieniem odpowiednio wykwalifikowanych pracowników. Jak wynika z badań, oczekiwania pracodawców wobec absolwentów i kompetencje rzeczywiście posiadane przez absolwentów w drastyczny sposób się rozmiągają. I tak: pracodawcy oczekują od potencjalnych pracowników doświadczenia na danym stanowisku, którym absolwenci z reguły nie mogą się pochwalić. Istotne są również kompetencje miękkie, takie jak choćby zdolność samodzielnego organizowania sobie pracy czy też komunikatywność –

⁴ http://www.manpowergroup.pl/wp-content/uploads/2016/09/2016_Raport_Niedob%C3%B3r_talent%C3%B3w-info.-prasowa-ManpowerGroup.pdf.

te kompetencje absolwenci posiadają na poziomie deklaratywnym, jednak gorzej jest w praktyce⁵. Jak wynika z innych badań, pracodawcy oczekują od absolwentów m.in. efektywnej komunikacji, znajomości języków obcych, zaangażowania, ale także kompetencji uzyskanych już na uczelni. Innymi słowy, pracodawcy chcieliby, by ze szkoły wyższej wychodzili absolwenci gotowi do podjęcia zatrudnienia na danym stanowisku. Jak wspomniano już na wstępie – poziom szkolnictwa wyższego jest w Polsce dalece niewystarczający, stąd też to oczekiwanie jest często niespełniane.

Skomasowany rezultat wspomnianego kryzysu w zakresie szkolnictwa zawodowego i wyższego, wspieranego zbyt dużą liczbą zawodów regulowanych, jest prosty do przewidzenia. Młodzi ludzie kończą szkoły, wydają setki milionów złotych rocznie na uzyskanie licencji zawodowych, a ostatecznie albo nie znajdują zatrudnienia, albo mają pracę w istotnym stopniu odbiegającą od ich aspiracji. O ile bezrobocie ogółem w Polsce wynosi (wg Eurostatu) 4,9 proc., o tyle stopa bezrobocia wśród ludzi młodych (do 25 roku życia) to już 14,8 proc., a zatem trzykrotnie więcej.⁶ Możemy zatem stwierdzić, że o ile generalnie bezrobocie nie ma w Polsce charakteru problematycznego (nie pracują ci, którzy nie wykazują aktywności, żeby znaleźć pracę, ci którzy z zasady pracować nie chcą oraz osoby żyjące w regionach dotkniętych bezrobociem strukturalnym, choć i w tych ostatnich stopa bezrobocia regularnie spada, wystarczy wspomnieć choćby o rekordowo niskich wskaźnikach na tradycyjnie odstającym od reszty państwa Podkarpaciu), o tyle młodych bezrobotnych jest relatywnie sporo. Można ten problem rozpatrywać na przynajmniej dwóch płaszczyznach: w odniesieniu do „starszych młodych” będących już teoretycznie po studiach, wysoka stopa bezrobocia świadczy o tym, że ich kompetencje oraz umiejętności nabyte w toku procesu kształcenia (a być może również same kierunki tegoż) są nieprzystające do oczekiwań na rynku pracy, natomiast wśród absolwentów szkół średnich i studentów wysoka stopa bezrobocia oznacza, że nie nabywają oni doświadczenia, które - jak wynika z przytaczanych wyżej badań - znajduje się bardzo wysoko na liście cech pożądanых przez pracodawców. Tym samym, cykl zamyka się i bezrobotni studenci, skupiający się wyłącznie na nabywaniu wiedzy na uniwersytetach (często nieprzystającej do oczekiwań rynku), stają się bezrobotnymi absolwentami – z uwagi na niedostosowane do wymagań pracodawców kwalifikacje, a także brak doświadczenia.

Dalej idący skutek jest oczywisty – młodzi ludzie w sposób naturalny zarabiają mniej, ponieważ dopiero zaczynają karierę, jednak różnice pomiędzy aspiracjami osób do 25 roku życia, a osiąganymi przez nich wynagrodzeniami, są wręcz skrajne. Jak wynika z opracowania Sedlak & Sedlak⁷, przygotowanego na podstawie BKL Badania Ludności 2010 – 2015, średnie wynagrodzenie netto młodych osób po szkołach wyższych wyniosło w 2015 roku ok. 2 100 złotych. Przy zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę, 2 100 złotych netto przekłada się na ok. 2900 zł brutto, co stanowi 800 złotych brutto więcej od tegorocznej pensji minimalnej. Interesujące są również dane dotyczące mediany płac absolwentów w pierwszym roku pracy – wyniosła ona w 2017 roku 3 100 złotych brutto

⁵ <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-e5ba675b-0e9c-4895-8519-c682bf84ed5f>.

⁶ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

⁷ <http://www.wynagrodzenia.pl/informacje-prasowe/oczekiwania-mlych-bezrobotnych-absolwentow-a-rzeczywistosc>.

w skali kraju, przy czym wskaźnik ten znacznie podwyższyły regiony takie, jak województwo mazowieckie, gdzie mediana sięgnęła 3500 zł brutto⁸. Skutki kiepskiej sytuacji materialnej ludzi młodych widoczne są m.in. w danych dotyczących ich zadłużenia – przeciętna zaległość kredytowa ludzi w wieku do 35 lat wynosi ponad 8 tysięcy złotych.

Sumarycznie, osoby w wieku od 18 do 34 lat mają ponad 4,6 miliardów zaległych długów pozakredytowych. Z danych wynika, że młodzi ludzie często przeszacowują własne możliwości finansowe, co może stanowić wyraz rozdźwięku pomiędzy ich aspiracjami i oczekiwaniami finansowanymi a rzeczywistością. Tym samym można stwierdzić, że niedopasowanie umiejętności nabytych w szkole oraz kierunków kształcenia do sytuacji na rynku pracy skutkuje jednocześnie relatywnie wysoką stopą bezrobocia oraz zarobkami znacznie odbiegającymi od oczekiwań młodych ludzi. Z tego też powodu, radykalna reforma systemu kształcenia, szczególnie w zakresie szkolnictwa wyższego, wydaje się być nieunikniona. Część problemów, jak np. hermetyczność środowiska naukowego i brak „świeżego powietrza” na uczelniach, została zaadresowana w ramach tzw. Konstytucji dla Nauki przygotowanej w resorcie wicepremiera Jarosława Gowina.

2.2. STANDARDY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY OŚRODKAMI KSZTAŁCENIA A ODPOWIEDNIMI CIAŁAMI NADZORU I EGZAMINUJĄCYMI

Aktualny pozostaje problem zbyt dużej liczby zawodów regulowanych – młodzi ludzie wydają w skali roku łącznie kilkaset milionów złotych na uzyskiwanie niezbędnych licencji i odbywanie szkoleń. Ma to negatywny wpływ na rynek pracy i konkurencję wewnątrz poszczególnych branż, a zatem także na gospodarkę ogółem. Tym samym, uwolnienie zawodów (rozpoczęte de facto kilka lat temu przez wspomnianego już wicepremiera Jarosława Gowina) staje się jednym z potencjalnych priorytetów polityki edukacyjnej państwa. Raport stanowi propozycję wdrożenia nowych standardów programowych oraz mechanizmów współpracy uczelni z samorządami zawodowymi, w celu ułatwienia młodym ludziom startu na rynku pracy w zawodach architekta oraz biegłego rewidenta. Uznajemy, że postulowane zmiany mogą zostać zaimplementowane również w skali całego szkolnictwa wyższego, a przedstawione dwa kierunki mają charakter pilotażowy.

Proponowana procedura wymaga trwałej współpracy uczelni, izb, przedsiębiorców i ministerstwa oraz odpowiednich ciał nadzoru i egzaminujących. Niezbędne jest zdobycie szerokiego konsensusu dla koncepcji pilotażu w poszczególnych środowiskach, która umożliwi kontynuację współpracy także w przypadku roszad na kluczowych stanowiskach podmiotów zaangażowanych w pilotaż. Okres pilotażu jest bowiem dłuższy niż jedna kadencja parlamentu, kadencje rektorów i dziekanów uczelni czy władz izbowych.

⁸ <http://www.wynagrodzenia.pl/artukul/wynagrodzenia-absolwentow-szkol-wyzszych-w-pierwszym-roku-pracy-w-2017-roku>.

3. ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

3.1. ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA – STAN OBECNY

Polskie społeczeństwo w zastraszająco szybkim tempie starzeje się. „Piramida demograficzna” za trzydzieści lat będzie wyglądała zupełnie inaczej niż w tej chwili – nadreprezentacja osób w wieku poprodukcyjnym będzie wyraźna i widoczna we wszystkich aspektach życia gospodarczego. Coraz wyższy wiek ludności przekłada się również na poszczególne branże – również wśród licencjonowanych biegłych rewidentów średnia wieku zwiększa się. Wziąwszy to pod uwagę, a także uwzględniając fakt, że młodzi biegli rewidenci w państwach zachodnich wchodzą na rynek zdecydowanie szybciej niż w Polsce, kluczowe staje się zrealizowanie dwóch postulatów: skrócenie procesu edukacji oraz skrócenie okresu przygotowania do wejścia do zawodu biegłego rewidenta. Jednocześnie trzeba pamiętać o odpowiedniej jakości przygotowania do zawodu – nie można zapominać o poziomie nauczania, który jest absolutnie kluczowy. Docelowo dążymy zatem do sytuacji, w której skrócony proces edukacji oraz dalszego przygotowania do wykonywania zawodu - już po zakończeniu szkoły wyższej - idzie w parze z wyższą jakością pozyskiwanej wiedzy i szerszymi kompetencjami uzyskiwanymi w toku całego procesu.

Zawód biegłego rewidenta jest zawodem eksperckim, licencjonowanym i częściowo regulowanym. Polega na świadczeniu usług czynności rewizji finansowej, usług atestacyjnych i pokrewnych. Usługi te zapewniają - poprzez odpowiednie procedury przyjęte w Międzynarodowych Standardach Badania - odpowiednią jakość danych finansowych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Dane te są bardzo istotne dla obrotu gospodarczego. Uzyskanie odpowiedniego stopnia zaufania do danych finansowych publikowanych w przestrzeni publicznej jest bardzo ważne dla uczestników rynków finansowych, korzystających ze sprawozdań finansowych, a poprzez to dla interesu publicznego. Wysokiej jakości dane finansowe dostępne dla uczestników rynku stanowią kluczowy element bezpieczeństwa obrotu gospodarczego – zawierają bowiem informacje niezbędne dla inwestorów i potencjalnych kontrahentów. Dopiero w momencie, w którym zaufanie do prezentowanych danych jest odpowiednio wysokie, zwiększa się również skłonność do kontraktowania, przez co zyskuje oczywiście życie gospodarcze w kraju.

Przepisy regulujące wykonywanie i nadzór oraz zdobywanie uprawnień biegłego rewidenta są zawarte w ustawie z dnia 11 maja 2017 roku o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym. Już w art. 1 pkt 1 Ustawy czytamy, że określa ona zasady uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu biegłego rewidenta i wykonywania tego zawodu.

Proces uzyskiwania uprawnień zawodowych przez biegłych rewidentów jest stosunkowo skomplikowany i kosztowny. Na pierwszym etapie, należy złożyć do Polskiej Izby Biegłych

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Rewidentów wniosek o dopuszczenie do postępowania kwalifikacyjnego (jednym z załączników musi być dowód wniesienia opłaty wpisowej w wysokości 800 zł). W dalszej kolejności, jeżeli kandydat zostanie dopuszczony do postępowania, konieczne jest zdanie 10 pisemnych egzaminów. Ich zakres tematyczny jest bardzo szeroki i obejmuje zagadnienia od teorii rachunkowości, poprzez prawo cywilne i spółek, a także podatkowe, aż do analizy sprawozdań finansowych. Trzeba zaznaczyć, że każdy egzamin kosztuje 450 złotych. Jednocześnie kandydat na biegłego rewidenta musi uzyskać praktyczne przygotowanie do zawodu. Może to zrobić albo odbywając roczną praktykę w zakresie rachunkowości oraz przynajmniej dwuletnią aplikację w firmie audytorskiej pod kierunkiem biegłego rewidenta, albo odbywając trzyletnią aplikację w firmie audytorskiej pod kierunkiem biegłego rewidenta, albo uzyskać zwolnienie z praktyki i aplikacji, jeśli posiada co najmniej piętnastoletnie doświadczenie zawodowe w zakresie rachunkowości, prawa, finansów i rewizji finansowej, podczas którego nabył umiejętności wymagane od biegłych rewidentów. Zwolnienia udziela Komisja Egzaminacyjna. W dalszej kolejności, kandydat musi zdać egzamin dyplomowy (koszt wynosi równowartość 30 proc. przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej za rok poprzedni, w 2017 roku było to 1 214 złotych), a następnie uzyskać wpis do rejestru (koszt 400 złotych). Warto zaznaczyć, że dopiero na etapie wnioskowania o wpisanie do rejestru, kandydat musi wykazać uzyskanie wyższego wykształcenia, poprzez załączenie dyplomu ukończenia studiów wyższych. Z reguły kandydaci na biegłych rewidentów kończą studia na kierunku finanse i rachunkowość. Nie wzięwszy pod uwagę okresu studiowania, kandydat na biegłego rewidenta musi zatem wykazać się bardzo szeroką wiedzą potwierdzoną zdaniem jedenastu egzaminów (włącznie z dyplomowym), odbyć roczną praktykę i dwuletnią aplikację albo trzyletnią aplikację oraz uiścić opłaty w łącznej wysokości przynajmniej około 7 tysięcy złotych. Widać zatem z pewnością, że jest to proces długotrwały, kosztowny i skomplikowany.

Zawód biegłego rewidenta okazuje się być dalece regulowany, co - w połączeniu z nieprzystającym do potrzeb rynkowych procesem nauczania w szkołach wyższych - powoduje, że polscy biegli rewidenty rozpoczynają wykonywanie zawodu dużo później niż ich koledzy z państw zachodnich. Wiąże się to m.in. z koniecznością uzupełniania wiedzy na etapie szkoleń prowadzonych bezpośrednio w firmach zatrudniających absolwentów. Daleko idąca reforma procesu nauczania w zakresie przygotowania do wykonywania zawodu biegłego rewidenta wydaje się być zatem koniecznością.

Z tego też powodu, postuluje się wprowadzenie do systemu prawnego i modelu kształcenia biegłych rewidentów istotnych zmian, które w założeniu spełnić mają dwa podstawowe cele:

- 1) Zapewnienie odpowiedniego poziomu kompetencji kandydatów na biegłego rewidenta przygotowywanych przez uczelnie.
- 2) Utrzymanie i podwyższanie, jakości procesu badania sprawozdawczości finansowej poprzez adekwatny proces kształcenia kandydatów.

Aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne nie zapewniają nadzoru ze strony środowiska nad programami kształcenia na kierunkach studiów przygotowujących kandydatów na biegłego rewidenta do uzyskania licencji i wykonywania zawodu biegłego rewidenta. Tym samym wiedza uzyskiwana przez studentów w toku nauczania nie przystaje do standardów i wymogów określanych przez samorząd zawodowy biegłych rewidentów. Programy są zatem niedopasowane do oczekiwań potencjalnych pracodawców i nie zapewniają odpowiedniego przygotowania do realizowania zadań w ramach wykonywania zawodu. W związku z tym wskazane jest wypracowanie nowych mechanizmów tworzenia programów kształcenia kandydatów w toku przygotowywania do uzyskania licencji i wykonywania zawodu.

3.2. ANALIZA PORÓWNAWCZA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO BIEGŁYCH REWIDENTÓW W POLSCE, WIELKIEJ BRYTANII I STANACH ZJEDNOCZONYCH

Kształcenie biegłych rewidentów w Polsce, Wielkiej Brytanii i USA odbywa się w oparciu o podobne ramy. Kandydat na biegłego rewidenta przed rozpoczęciem zdobywania kwalifikacji zawodowych powinien posiadać określony poziom wykształcenia, a następnie powinien zdać wymagane egzaminy i zdobyć odpowiednie doświadczenie zawodowe. Ponadto, po zdobyciu kwalifikacji biegłego rewidenta, dana osoba musi odbywać okresowo stosowne szkolenia utrwalające i/lub poszerzające wiedzę biegłego rewidenta.

Wymogi odnośnie zdobywania kwalifikacji biegłego rewidenta w Polsce reguluje ustawa o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (Dz.U. z 2016 r., poz. 100 i 1948). Na mocy ustawy organem wykonującym zadania związane ze zdobywaniem kwalifikacji biegłego rewidenta jest Polska Izba Biegłych Rewidentów.

W przypadku Wielkiej Brytanii stosowne regulacje są określane przez organizacje zrzeszające biegłych rewidentów, takie jak ACCA (Association of Chartered Certified Accountants – Stowarzyszenie Biegłych Księgowych) czy ICAEW (Institute of Chartered Accountants in England and Wales – Stowarzyszenie Biegłych Księgowych Anglii i Walii). Stowarzyszenia te są instytucjami pozarządowymi, ale podlegającymi nadzorowi rządowych instytucji związanych z promowaniem ładu korporacyjnego (Financial Reporting Council - FRC). W Wielkiej Brytanii działa sześć organizacji mających prawo kształcenia biegłych rewidentów. Poniższa analiza będzie opierać się o wymogi ACCA.

Ustalaniem zasad rządzących procesem zdobywania kwalifikacji biegłego rewidenta w USA (Certified Public Accountant – CPA) zajmują się stanowe izby biegłych rewidentów, które są zrzeszone w krajowej izbie - National Association of State Boards of Accountancy (NASBA). Stanowe izby są organizacjami finansowanymi ze składek społeczności biegłych rewidentów i nie są finansowane funduszami państwowymi. Każdy stan ma swobodę w ustalaniu wymagań odnośnie procesu nadawania tytułu biegłego rewidenta na swoim terenie. Z reguły wymogi te są zbliżone pomiędzy stanami. Ponadto osoba posiadająca prawo wykonywania zawodu w danym stanie może wpisać się na listę biegłych rewidentów w innym stanie, po spełnieniu pewnych wymogów (z reguły dotyczących szkolenia pokwalifikacyjnego czy postawy etycznej).

Edukacja

Spełnienie wymogów związanych z edukacją jest warunkiem koniecznym do przystąpienia do egzaminów na biegłego rewidenta.

Przepisy, zarówno polskie jak i amerykańskie, wymagają od kandydata na biegłego rewidenta posiadania wyższego wykształcenia. Jedynie w przypadku ACCA wystarczy wykształcenie średnie – konieczne jest ukończenie szkoły średniej potwierdzone stosownym egzaminem. W Polsce odpowiednikiem takiego egzaminu jest zdana matura.

Wymóg wykształcenia wyższego w Polsce i USA jest jednak rozumiany nieco inaczej. W naszym kraju wystarczające jest ukończenie dowolnych studiów wyższych – minimalny poziom to uzyskanie stopnia licencjackiego. Kierunek ukończonych studiów nie jest istotny. Z kolei w USA konieczne jest ukończenie studiów wyższych na minimum poziomie licencjackim i zdobycie, w ramach tych studiów, określonej liczby punktów semestralnych (godzin wykładowych). Najczęściej wymóg punktowy wynosi pomiędzy 120 a 150 w zależności od stanu. Ponadto dany kandydat powinien wykazać, iż odbyte przez niego studia zawierały określoną ilość punktów semestralnych w zakresie przedmiotów rachunkowych, takich jak m.in. rachunkowość, rachunkowość zarządcza, sprawozdawczość, rachunkowość podatkowa, audyt sprawozdań finansowych, rachunkowe systemy informatyczne, rachunek kosztów. Wymagana liczba punktów semestralnych mieści się najczęściej pomiędzy 20 a 30 (część stanów wymaga ponadto, aby część przedmiotów została odbyta na poziomie zaawansowanym). Niektóre stany wymagają od kandydatów ukończenia także przedmiotów z zakresu ekonomii i zarządzania (takich jak mikro- i makroekonomia, statystyka, prawo handlowe, finanse, zarządzanie, bankowość, itp.).

Niektóre stany wymagają także spełnienia innych kryteriów, takich jak ociążenie wieku 21 lat czy mieszkanie w danym stanie.

Jak wynika z powyższego opisu, USA stawiają najbardziej wymagające warunki niezbędne do przystąpienia do egzaminów na biegłego rewidenta.

Egzaminy

Zdanie stosownych egzaminów jest drugim etapem postępowania w zdobywaniu tytułu biegłego rewidenta.

Polskie przepisy wymagają zdania 10 egzaminów z zakresu obejmującego m.in. teorię i zasady rachunkowości, zasady sporządzania sprawozdań finansowych, analizę finansową, rachunek kosztów, zasady i standardy rewizji finansowej, etykę zawodową, prawo. Ponadto kandydaci zdają przez komisję egzamin dyplomowy, który składa się z części pisemnej i ustnej (egzamin ten zdaje się po zaliczeniu odbytej praktyki zawodowej kandydata i zadaniu przez niego 10 egzaminów).

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Wymogi ACCA wiążą się z koniecznością zdania 14 egzaminów, których obszar tematyczny jest zbliżony do wymogów stawianych polskim kandydatom. Dodatkowo kandydaci muszą zaliczyć specjalny moduł dotyczący wymogów etyki obowiązującej księgowych. Warto nadmienić, iż część egzaminów zdawanych zarówno w ramach polskich kwalifikacji, jak i ACCA, może zostać zaliczona w oparciu o zdane egzaminy uniwersyteckie, których zakres się pokrywa z zakresem egzaminów tych kwalifikacji.

Z kolei w USA kandydaci zdają tylko 4 egzaminy. Mniejsza ilość egzaminów może wynikać z faktu, iż kandydaci muszą wykazać się znaczną wiedzą rachunkową na etapie składania aplikacji (jak opisano powyżej). Poza tymi 4 egzaminami, kandydaci nie zdają innych testów.

Egzaminy zdawane przez kandydatów w Stanach Zjednoczonych obejmują:

- audyt i usługi biegłego rewidenta (Audit and Attestation - AUD) - egzamin ten obejmuje zasady, normy badania sprawozdań finansowych oraz wymogi dotyczące pracy biegłego rewidenta (etyka, obowiązki zawodowe),
- koncepcje i otoczenie biznesowe (Business Environment and Concepts - BEC) - egzamin ten obejmuje zasady ładu korporacyjnego, ekonomię, zarządzanie finansami, zarządzanie, technologie informatyczne,
- rachunkowość finansową i sprawozdawczość (Financial Accounting and Reporting - FAR) - egzamin ten obejmuje standardy sprawozdawczości finansowej dla spółek, organizacji pozarządowych i rządowych, zasady sporządzania sprawozdań finansowych tych jednostek),
- regulacje (Regulations - REG) - prawo handlowe, prawo podatkowe (lokalne, stanowe, federalne), podatek od osób fizycznych, procedury podatkowe.

Jak wynika z powyższego, egzaminy amerykańskie mają podobny zakres tematyczny do egzaminów polskich czy ACCA.

Egzaminy we wszystkich omawianych krajach mają charakter zarówno testowy, jak i zadań sytuacyjnych. Egzaminy w Polsce są przeprowadzane w formie pisemnej. Egzaminy ACCA są częściowo przeprowadzane w formie pisemnej, jak i przy użyciu komputera. Z kolei w USA egzaminy są przeprowadzane wyłącznie przy użyciu komputera.

Zarówno w wypadku egzaminów ACCA, jak i CPA, pytania z egzaminów są publikowane regularnie (w wypadku ACCA w ramach danej sesji; w wypadku CPA kilka razy w roku). W wypadku polskich kwalifikacji przeszłe pytania nie są regularnie publikowane, a jedynie ma miejsce sporadyczna publikacja przykładowych pytań.

Praktyka zawodowa

Wymóg odbycia praktyki zawodowej jest istotnym elementem kształcenia biegłego rewidenta we wszystkich omawianych jurysdykcjach.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

W Polsce praktyka zawodowa obejmuje:

- 1) odbycie rocznej praktyki w zakresie rachunkowości oraz co najmniej dwuletniej aplikacji w podmiocie uprawnionym do badania sprawozdań finansowych, pod kierunkiem biegłego rewidenta,
- 2) albo odbycie trzyletniej aplikacji w podmiocie uprawnionym do badania sprawozdań finansowych, pod kierunkiem biegłego rewidenta.

Z kolei w ramach ACCA wymagane jest posiadanie minimum 3-letniego doświadczenia zawodowego związanego z finansami (praktykę można zdobywać przed, w trakcie, bądź po zdaniu wszystkich egzaminów) oraz zdobycie określonych kompetencji zawodowych. ACCA zidentyfikowało 20 kluczowych kompetencji, których posiadanie potwierdza zdobycie dogłębnej wiedzy praktycznej z zakresu finansów i rachunkowości oraz pracę według najwyższych standardów jakościowych. Każdy kandydat powinien zdobyć razem 13 kompetencji:

- 9 kompetencji uniwersalnych i obowiązkowych dla wszystkich,
- 4 kompetencje wybierane spośród takich obszarów, jak m.in. raportowanie, audyt, podatki, zarządzanie finansami czy rachunkowość zarządcza.

Praktyka powinna odbywać się pod nadzorem osoby posiadającej stosowne kwalifikacje zawodowe (członka stowarzyszenia księgowych, najlepiej ACCA, ale dopuszczalne jest też członkostwo w innych stowarzyszeniach księgowych, które są członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Księgowych - IFAC).

W wypadku USA do zdobycia tytułu biegłego rewidenta konieczne jest odbycie minimum 12 miesięcznej praktyki, m.in. w zakresie rachunkowości, przygotowywania sprawozdań finansowych, doradztwa podatkowego. Często wymagane jest spędzenie określonej ilości godzin w roli badającego sprawozdania finansowe (np. 500 godzin). Praktyka powinna zostać potwierdzona przez biegłego rewidenta z danego stanu.

Kształcenie ustawiczne

Wszystkie jurysdykcje kładą nacisk na spełnienie wymogu kształcenia ustawicznego przez biegłych rewidentów.

W Polsce biegli rewidenci muszą odbyć stosowne szkolenia w 3-letnim okresie rozliczeniowym. W tym czasie muszą przejść 120 godzin lekcyjnych szkolenia, w tym co najmniej 72 godziny lekcyjne szkolenia przeprowadzonego przez KRBR lub jednostkę uprawnioną oraz co najwyżej 48 godzin lekcyjnych samokształcenia. Niemniej jednak biegli rewidenci muszą odbyć pewną liczbę godzin szkoleniowych w danym roku, tj. co najmniej 16 godzin lekcyjnych szkolenia przeprowadzonego przez KRBR lub jednostkę uprawnioną oraz co najwyżej 8 godzin lekcyjnych samokształcenia.

W ramach ACCA członkowie muszą odbyć szkolenia, które są rozliczane w systemie rocznym. Każda osoba powinna odbyć 40 godzin szkoleniowych (1 godzina szkoleniowa

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

= 1 godzina zegarowa), z czego 21 godzin szkoleniowych powinno być potwierdzone certyfikatem ukończenia stosownego szkolenia, a 19 godzin szkoleniowych może zostać odbyte w ramach samokształcenia (np. poprzez czytanie stosownej prasy).

Amerykański biegły rewident, w zależności od stanu, dokonuje rozliczenia swojego doskonalenia zawodowego w różnych okresach – od roku aż do 3 lat. W zależności od stanu, może istnieć roczne wymagane minimum godzin szkoleniowych. Przeciętnie biegły rewident musi odbyć 40 godzin szkoleniowych rocznie (1 godzina szkoleniowa = 50 minut zegarowych). Szkolenia te mogą dotyczyć tematów czysto związanych z zawodem (szkolenia techniczne), ale też mogą obejmować doskonalenie innych umiejętności (np. szkolenia z zakresu umiejętności miękkich, zarządzania) – te drugie są najczęściej ograniczone maksymalną liczbą godzin.

Ponadto większość stanów wymaga odbycia szkolenia z zakresu etyki w wymiarze 4 godzin w okresie rozliczeniowym.

	Polska	Wielka Brytania (ACCA)	USA
Warunki wstępne	Ukończenie studiów wyższych (minimum licencjat)	Ukończenie szkoły średniej (matura)	Studia wyższe (minimum licencjat) obejmujące od 120 do 150 semestralnych godzin studiów; w zależności od stanu, część godzin (ok. 20 -30 godzin semestralnych) obejmuje przedmioty z zakresu rachunkowości na poziomie zaawansowanym (przykładowe przedmioty: rachunkowość, rachunkowość zarządcza, sprawozdawczość, rachunkowość podatkowa, audyt sprawozdań finansowych, rachunkowe systemy informatyczne, rachunek kosztów); niektóre stany wymagają ponadto określonego wieku (21 lat) lub warunku zamieszkania w danym stanie
Egzaminy	10 egzaminów + egzamin dyplomowy (część ustna i pisemna)	14 egzaminów + moduł dotyczący etyki	Egzamin składający się z 4 części zdawanych osobno, każdy egzamin trwa 4 godziny: <ul style="list-style-type: none"> - audyt i usługi biegłego rewidenta (AUD) - koncepcje i otoczenie biznesowe (BEC) - rachunkowość finansowa i sprawozdawczość (FAR) - regulacje (REG);

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

cd.	Polska	Wielka Brytania (ACCA)	USA
Praktyka	- roczna praktyka w zakresie rachunkowości i dwuletnia aplikacja w firmie audytorskiej lub - trzyletnia aplikacja w firmie audytorskiej albo - zwolnienie z praktyki i aplikacji	3-letnia praktyka zawodowa w dziedzinie finansów i rachunkowości	Minimum 12 miesięcy pracy spełniającej określone kryteria (np. audyt, doradztwo rachunkowe, podatkowe, prowadzenie ksiąg rachunkowych)
Wymogi po uzyskaniu kwalifikacji	120 godzin szkoleniowych odbytych w trzyletnim okresie rozliczeniowym (72 godziny obowiązkowego szkolenia + 48 godzin samokształcenia)	40 godzin szkoleniowych rocznie (21 w formie potwierdzonych szkoleń + 19 w formie samokształcenia)	W zależności od stanu, okres rozliczeniowy jest roczny lub trzyletni; przeciętnie trzeba odbyć 40 godzin szkoleń rocznie, w niektórych przypadkach wymagane jest odbycie 4 godzin szkolenia z etyki w okresie rozliczeniowym

3.3. STRATEGIA CERTYFIKACJI WYŻSZYCH UCZELNI PRZEZ ORGANIZACJE BRANŻOWE I ZAWODOWE

Zdobycie kwalifikacji biegłego rewidenta w Polsce jest procesem czasochłonnym – sam proces zdawania egzaminów trwa kilka/kilkanaście lat. Warto pamiętać, iż niezbędnym elementem zdobycia kwalifikacji jest odbycie praktyki zawodowej, dlatego często osoby przystępujące do egzaminów są osobami jednocześnie pracującymi, co może spowodować wydłużenie okresu zdawania egzaminów.

Zmiana procesu weryfikacji umiejętności teoretycznych, niezbędnych do zdobycia kwalifikacji biegłego rewidenta w Polsce, zaproponowana poniżej, może wpłynąć na zwiększenie liczby potencjalnych kandydatów przystępujących do egzaminów, a tym samym liczby biegłych rewidentów. Ponadto proponowana zmiana przyczyni się do skrócenia drogi do uzyskania uprawnień biegłego rewidenta, zwiększenia efektywności procesu kształcenia potencjalnych kandydatów oraz pozwoli na optymalizację kosztową procesu, poprzez eliminację dublującego się kosztu kształcenia.

Proponuje się wprowadzenie możliwości zdobycia umiejętności teoretycznych kandydatów na biegłych rewidentów podczas kształcenia na poziomie wyższym. Osoba studiująca na danym kierunku studiów zdobywałaby jednocześnie wiedzę niezbędną do zdobycia dyplomu ukończenia studiów wyższych oraz do zaliczenia egzaminów przewidzianych dla kandydatów na biegłych rewidentów. Tym samym uczelnie, kształcąc swoich studentów, przekazywałaby wiedzę niezbędną do zdobycia kwalifikacji biegłego rewidenta.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Propozycja ta zbliża proces kształcenia kandydatów na biegłych rewidentów w Polsce do modelu istniejącego w innych krajach. Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, proces kształcenia biegłych rewidentów w USA wymaga od kandydatów zdobycia znacznej wiedzy na poziomie wyższym, wymagając od kandydatów zdania jedynie 4 egzaminów. Z kolei ACCA pozwala na zaliczenie części egzaminów niezbędnych do zdobycia tej kwalifikacji (14 egzaminów) poprzez zdanie egzaminów przez kandydata podczas jego studiów (taka możliwość jest także oferowana w Polsce).

Procesem kształcenia biegłych rewidentów powinny zająć się tylko uczelnie, które otrzymają stosowną certyfikację. Certyfikacja powinna przebiegać dwutorowo, tj. powinna być przyznawana całym kierunkom studiów, które przyczyniają się do kształcenia kandydatów na biegłego rewidenta oraz poszczególnym przedmiotom kwalifikującym do zdobycia uprawnień biegłego rewidenta. Osoby, które ukończą z sukcesem certyfikowany kierunek studiów nie będą musiały zdawać dodatkowych egzaminów w ramach procesu zdobycia kwalifikacji biegłego rewidenta (poza egzaminem dyplomowym).

Proces certyfikacji powinien być przeprowadzony przez Komisję Egzaminacyjną, która powinna być organem państwowym (może to być Komisja Egzaminacyjna przewidziana w Ustawie o biegłych rewidentach (Dz. U. z 2018 r. poz. 398). Kryteria certyfikacji powinny być uzgodnione przez interesariuszy procesu kształcenia biegłych rewidentów (m.in. PIBR, KNA, KNF, GPW, stowarzyszenia inwestorów giełdowych, zrzeszenia pracodawców i przedsiębiorców, zrzeszenia instytucji finansowych, uczelnie, stowarzyszenie księgowych).

Certyfikacja powinna prowadzić to sytuacji, iż certyfikowany kierunek, jak i przedmioty na nim, dostarczają aktualnej, istotnej wiedzy obowiązującej kandydatów na biegłego rewidenta. Proces certyfikacji powinien weryfikować nie tylko zakres merytoryczny kierunku/przedmiotów, ale także uwzględnić inne kryteria, takie jak proponowani wykładowcy do prowadzenia danych przedmiotów, jakość i możliwości techniczne uczelni, dorobek naukowy w zakresie przedmiotów objętych procesem kształcenia kandydatów na biegłych rewidentów.

Zakres merytoryczny procesu kształcenia byłby okresowo weryfikowany przez komisję tak, aby zapewnić aktualność wiedzy przekazywanej kandydatom (taka aktualizacja mogłaby się odbywać w okresach przykładowo pięcioletnich).

Certyfikacja mogłaby się opierać m.in. na zasadach wyrażonych w międzynarodowych zasadach kształcenia dla certyfikowanych księgowych (International Education Standards - IESs) wydanych przez Międzynarodową Radę Standardów Kształcenia dla Księgowych (International Accounting Education Standards Board - IAESB).

Certyfikacja powinna podlegać corocznej weryfikacji na podstawie wyników osiągniętych przez studentów. W przypadku wyników znacznie gorszych od średniej studentów danego kierunku lub przedmiotu, komisja przeprowadzałaby kontrolę w celu zbadania przyczyn i przedstawiałaby program naprawczy do wdrożenia.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Egzaminy przeprowadzane w ramach certyfikowanych kierunków i przedmiotów powinny być ustalane i przeprowadzane centralnie. Komisja egzaminacyjna powinna odpowiadać za ich przygotowanie i przeprowadzenie. Proponuje się, aby egzaminy były przeprowadzane przy użyciu technik komputerowych, co pozwoli na sprawną i szybką weryfikację. Wyniki byłyby przekazywane do uczelni oraz byłyby widoczne w indywidualnym profilu internetowym kandydata.

Certyfikacja danego kierunku czy przedmiotu, jako uczestniczącego w procesie kształcenia przyszłych biegłych rewidentów, nie wykluczałaby uczestniczenia w zajęciach i ukończenia danego kierunku przez osoby, które nie zamierzają zostać biegłymi rewidentami. Przedmiotowa propozycja ma na celu osiągnięcie sytuacji, w której studenci niejako przy okazji zdobywają wiedzę i zdają egzaminy niezbędne w procesie zdobywania kwalifikacji biegłego rewidenta.

Wyrażamy nadzieję, że zaproponowany powyżej zarys zmiany kształcenia kandydatów na biegłych rewidentów, polegający na zwiększeniu nacisków na kształcenie na poziomie uniwersyteckim, przyczyni się do zwiększenia efektywności tego procesu zarówno pod kątem merytorycznym (lepszą wiedzą), jak i ekonomicznym (efektywność kosztowa). Proponowane zmiany nie stoją w sprzeczności z modelem kształcenia biegłych rewidentów – obecnie wymaga się, aby kandydat na biegłego rewidenta posiadał wykształcenie wyższe. Wprowadzenie powyższych zmian pozwoli więc na efektywniejsze wykorzystanie czasu studiów przez studentów, a co za tym idzie kandydatów na biegłych rewidentów.

3.4. STANDARDY WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Rozważając możliwości osiągnięcia opisanych wyżej celów, należy rozważyć obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa. Należy zwrócić uwagę na konstrukcję art. 4.1. ust. 2 pkt 4 ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie, w brzmieniu:

Art. 4.1.

Biegłym rewidentem jest osoba wpisana do rejestru biegłych rewidentów, zwanego dalej „rejestrem”.

2. Do rejestru może być wpisana osoba fizyczna, która:

- 4) ukończyła studia wyższe w Rzeczypospolitej Polskiej lub zagraniczne studia wyższe uznane w Rzeczypospolitej Polskiej za równorzędne i włada językiem polskim w mowie i piśmie.

Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że przytoczona regulacja de facto uwzględnia możliwość skrócenia procesu edukacji wstępnej biegłego rewidenta. W przepisie mowa jest bowiem o „ukończeniu studiów wyższych” bez wskazania na ich stopień, co każe twierdzić, że możliwe jest uzyskanie wpisu do rejestru absolwenta studiów licencjackich. Teoretycznie zatem, już w tej chwili istnieje w systemie narzędzie, za pomocą którego można w istotnym stopniu skrócić ścieżkę przygotowania do wykonywania zawodu. Niestety z dotychczasowych doświadczeń wynika, że możliwość ta jest rzadko wykorzystywana.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Temu samemu celowi, tj. umożliwieniu skrócenia procesu przygotowania do wykonywania zawodu, służą regulacje dotyczące zadań Państwowej Komisji Egzaminacyjnej. Zgodnie z Art. 12.1. do zadań Komisji należy między innymi:

Art. 12.1.

- 2) stwierdzanie, na wniosek kandydata na biegłego rewidenta:
 - a) zaliczenia egzaminów z wiedzy, o których mowa w art. 15 ust. 1–3 i 5,
 - b) spełnienia warunku, o którym mowa odpowiednio w art. 4: – ust. 2 pkt 5, – ust. 3 pkt 1,
 - c) zaliczenia praktyki – w przypadku spełniania warunków, o których mowa w art. 15 ust. 6;
- 3) ustalanie pytań testowych i zadań sytuacyjnych oraz przygotowywanie zestawów egzaminacyjnych na poszczególne egzaminy, w tym egzamin dyplomowy, dla kandydatów na biegłych rewidentów;
- 4) rozpatrywanie odwołań od wyników egzaminów oraz odwołań, o których mowa w art. 14 ust. 7;
- 5) przeprowadzanie egzaminów, o których mowa w art. 4 ust. 4 i 5;
- 6) ustalanie zakresu egzaminu, o którym mowa w art. 5;
- 7) ocena równoważności, o której mowa w art. 4 ust. 5.
2. Komisja publikuje przykładowe pytania testowe i zadania sytuacyjne wraz z wykazem prawidłowych odpowiedzi.
3. Jeżeli realizowany przez uczelnię, której jednostki organizacyjne są uprawnione do nadawania stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych, program kształcenia na danym kierunku obejmuje wiedzę w zakresie wskazanym w art. 14 ust. 1 i 2, a egzaminy w tym zakresie są przeprowadzane w formie pisemnej, Komisja zawiera z uczelnią, na jej wniosek, umowę, o której mowa w art. 168b ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1842, z późn. zm.7). Do podpisania umowy w imieniu Komisji jest uprawniony jej przewodniczący.

Uczelnie wyższe mają także narzędzia prawne do prowadzenia kształcenia zgodnie z wymogami organizacji zawodowych rynku. Wynikają one z następujących regulacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Art. 168b. [Studia we współpracy z organem nadającym uprawnienie do wykonywania zawodu]

1. Uczelnia może prowadzić studia we współpracy z organem nadającym uprawnienie do wykonywania zawodu, organem przeprowadzającym postępowanie egzaminacyjne w ramach uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, organem samorządu zawodowego, organizacją gospodarczą lub organem rejestrowym.
2. Sposób prowadzenia i organizację studiów, o których mowa w ust. 1, określa umowa zawarta w formie pisemnej między uczelnią a podmiotem, o którym mowa w ust. 1. Umowa może określać:
 - 1) sposób prowadzenia zajęć ze studentami;
 - 2) udział podmiotu, o którym mowa w ust. 1, w opracowaniu programu kształcenia;

- 3) efekty kształcenia, z uwzględnieniem wiedzy i umiejętności sprawdzanych w postępowaniu kwalifikacyjnym o nadanie uprawnień do wykonywania zawodu;
- 4) sposób realizacji praktyk i staży.

Może się zatem wydawać, że polski system prawny dostarcza instrumentarium wystarczającego do skonstruowania procesu kształcenia przez uczelnie we współpracy z Komisją Egzaminacyjną i samorządem zawodowym. Dodatkowo, jeśli byłoby wykorzystywane, pozwalałoby ono na skrócenie okresu edukacji wstępnej poprzez uwzględnienie procesu kształcenia na uczelniach wyższych i zdanych w jego trakcie egzaminów przez Komisję Egzaminacyjną, na mocy podpisanej umowy.

Niestety narzędzia te, poza tym że są rzadko wykorzystywane, nie do końca rozwiązują problem. Możliwość prowadzenia przez uczelnię studiów we współpracy z organem nadającym uprawnienie do wykonywania zawodu, organem przeprowadzającym postępowanie egzaminacyjne w ramach uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, organem samorządu zawodowego, organizacją gospodarczą lub organem rejestrowym jest regulacją stosunkowo młodą i praktycznie niewykorzystywaną. Ponadto w procesie edukacji wstępnej biegłego rewidenta bardzo ważne jest spełnienie wymogów zawartych w Międzynarodowych Standardach Edukacyjnych, a te nie są w polskich regulacjach w ogóle zaadresowane.

Założenia Międzynarodowych Standardów Edukacyjnych dla zawodowych księgowych i kandydatów na zawodowych księgowych w pkt. 38 do 42 stawiają określone wymagania.

Międzynarodowe Standardy Edukacyjne- wyciąg

Weryfikacja, ocena i monitoring

38. Weryfikacja, ocena i monitoring są kluczowe dla wykazania kompetencji zawodowych i ustalenia, czy kształcenie i rozwój były efektywne.
39. Weryfikacja jest wykorzystywana do zebrania dowodów na to, że osoba podlegająca ocenie wykazała się kompetencjami zawodowymi niezbędnymi do występowania w funkcji zawodowego księgowego. Ponadto weryfikacja dostarcza wartościowych informacji, które mogą być wykorzystane do poprawy jakości programów kształcenia zawodowego w obszarze rachunkowości. Weryfikacja jest efektywna wówczas, gdy cechuje ją wysoki poziom prawdziwości, wystarczalności, wiarygodności, słuszności i transparentności. W celu weryfikacji kompetencji zawodowych wykorzystuje się często zestaw różnych czynności oceniających.
40. Weryfikacja polega na pomiarze kompetencji zawodowych. W tym kontekście weryfikacja obejmuje pomiar i dostarczenie sprawdzalnych dowodów na osiągnięcie (a) zawodowej wiedzy, (b) umiejętności zawodowych oraz (c) wartości, etyki i postaw zawodowych.
41. Pomiar skupia się na pomiarze obserwowalnych wyników (np. efektywność w miejscu pracy, symulacje miejsca pracy, pisemne egzaminy i samoocena), wymiernych nakładów (np. godzin UDZ lub ekwiwalentnych jednostek kształcenia) lub na połączeniu obserwowalnych i wymiernych nakładów.
42. Monitoring to systematyczny proces gromadzenia, dokonywania przeglądu i potwierdzania dowodów na to, że kompetencje zawodowe są rozwijane i utrzymywane.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

W Polsce istnieje zatem sytuacja, w której teoretycznie uczelnie mają możliwość nawiązywania współpracy choćby z Komisją Egzaminacyjną. Jednocześnie jednak regulacje prawne w żaden sposób nie zabezpieczają uwzględnienia w całym procesie kwestii monitoringu i weryfikacji, wynikających z Międzynarodowych Standardów. Hipotetycznie można sobie wyobrazić sytuację, w której Komisja Egzaminacyjna uwzględnia wymagania odnoszące się do monitoringu i weryfikacji w umowie zawieranej z uczelnią, jednak należy pamiętać o tym, że proces ewaluacji wiedzy i kompetencji absolwentów jest skomplikowany i kosztowny, stąd też istnieje poważne ryzyko, że uczelnie zwyczajnie nie byłyby zainteresowane zawieraniem takich umów.

Sytuacja powyższa stwarza ryzyko, że pomimo istnienia omawianych wcześniej regulacji, cel skrócenia procesu edukacji wstępnej biegłych rewidentów nie zostanie osiągnięty.

Warto ponownie, choć w innym kontekście, odnieść się do kosztów przygotowywania do zawodu biegłego rewidenta. Generalnie rzecz biorąc proces kształcenia wstępnego przebiega maksymalnie trzy razy, tj. w toku kształcenia na uczelni wyższej, w ramach kursów przygotowawczych dla kandydatów na biegłych rewidentów oraz podczas szkoleń wewnętrznych dla kandydatów w firmach audytorskich. Cały proces nabywania i utrwalania wiedzy powtarzany jest zatem maksymalnie trzykrotnie. Jednocześnie proces dokończenia, niejednokrotnie fragmentarycznego, powtarzany może być wiele razy w przypadku braku sukcesu na egzaminach przed komisją egzaminacyjną. Skutkiem tego jest nie tylko marnowanie czasu, zarówno kandydatów, jak i kolejnych instytucji oraz podmiotów, ale także ponoszenie niepotrzebnych i nieuzasadnionych kosztów. Sam proces uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu biegłego rewidenta jest, jak wskazano wcześniej, kosztowny, jednak powtarzanie poszczególnych jego etapów powoduje, że potrzebne są jeszcze większe środki. Mamy wszelkie podstawy by twierdzić, że w tej chwili brak monitoringu, oceny i weryfikacji kwalifikacji studentów i absolwentów w trakcie kształcenia na uczelniach powoduje, że ostatecznie ocena wiedzy i umiejętności kandydatów następuje podczas egzaminów przed komisją. Tym samym, w sposób całkowicie nieuzasadniony i niepotrzebny, marnujemy pieniądze młodych ludzi i kolejnych instytucji. Poza wspomnianą wyżej koniecznością prawnego zabezpieczenia procesu monitoringu i weryfikacji kompetencji, kluczowe będzie wdrożenie standardów współpracy pomiędzy uczelniami a komisją egzaminacyjną i organizacjami zawodowymi. Odpowiednie standardy akredytacyjne rekomenduje w jednym swoich raportów Bank Światowy:

2.3.1. Standard akredytacyjny 1 – Zaangażowanie na rzecz grupy zawodowej BR

Uczelnie ubiegające się o akredytację muszą zapewnić, że ich instytucja:

- wykazuje się zaangażowaniem na rzecz grupy zawodowej BR i skupia się na realizacji jej wizji,
- posiada ogólną strukturę i materiały reprezentujące grupę zawodową BR i dąży do osiągnięcia doskonałości w kształceniu BR,
- podziela zasady partnerskiej współpracy, na których opiera się system akredytacji, w tym przygotowanie i monitorowanie danych mających na celu wzmocnienie i wspieranie standardów i związanych z nimi procesów akredytacji.

2.3.2. Standard akredytacyjny 2 – Zasady etyki

Uczelnia musi posiadać odpowiednie oświadczenia, zasady i procedury dotyczące kwestii zagadnień istotnych dla zawodu BR, zwłaszcza kwestii plagiatu, oszustw oraz ściągania i musi wykazać, że konsekwentnie stosuje tego typu zasady i procedury.

2.3.3. Standard akredytacyjny 3 – Zasady zapewnienia jakości

Uczelnia musi posiadać wdrożone zasady i systemy zapewnienia jakości, w tym:

- procesy stałego przeglądu i aktualizacji programów i kursów/przedmiotów studiów (treści, materiały, metody nauczania i oceny),
- formalne, prowadzone cyklicznie zewnętrzne przeglądy programów,
- procesy zapewniające odpowiednie bezpieczeństwo oceny (egzaminów i zadanych prac),
- procesy zapewniające sprawiedliwe traktowanie studentów (formalne procedury odwoławcze, zasady dotyczące uznania w procesie oceny szczególnych potrzeb czy okoliczności). Zasady i systemy zapewnienia jakości to środki, które dają studentom, KIBR i grupie zawodowej BR oraz opinii publicznej pewność co do wartości i standardów programu kształcenia w ramach równorzędnych kursów/przedmiotów. Ponadto stanowią potwierdzenie tego, że instytucje i programy posiadają odpowiednie procesy, które umożliwiają uwzględnienie zmian zachodzących w sposobie myślenia w ramach danej dyscypliny naukowej oraz oczekiwań społecznych.

2.3.4. Standard akredytacyjny 4 – Kwalifikacje i doświadczenie kadry dydaktycznej

Kursy/przedmioty określone jako równorzędne w stosunku do egzaminów wymaganych przez KIBR muszą być prowadzone przez pracowników naukowych, wykładowców i asystentów posiadających odpowiednie doświadczenie. Dlatego uczelnia musi posiadać wysoko wykwalifikowany personel dydaktyczny, któremu dobrze znane są potrzeby i wyzwania grupy zawodowej BR, który posiada wiedzę na temat ewolucji różnych obszarów kompetencji, wchodzących w zakres Ram i zdolność prowadzenia kształcenia w odpowiedni i aktualny sposób. Jakość kadry ma bezpośredni wpływ na jakość kursów/przedmiotów określanych jako równorzędne w stosunku do obowiązkowych egzaminów PIBR i w konsekwencji na jakość całej uczelni. Jakość na ogół mierzy się za pomocą kwalifikacji i doświadczenia kadry, kładąc nacisk na odpowiedni zespół zarówno uprawnionych biegłych rewidentów i profesjonalnych księgowych, jak i pracowników naukowych uczelni posiadających stopień doktora. Istotne znaczenie mają zasady dotyczące zatrudniania i awansowania kadry dydaktycznej uczelni, jak również zrozumienie zasad i procesów oraz doświadczenie w zakresie rozwoju kompetencji BR określonego w Ramach. Zrozumienie potrzeb i wyzwań grupy zawodowej BR ma kluczowe znaczenie dla właściwej realizacji kształcenia w ramach równorzędnych kursów/przedmiotów i perspektyw kariery zawodowej przyszłych kandydatów na BR. Kadra dydaktyczna posiadająca wiedzę na temat ewolucji różnych obszarów kompetencji umożliwia regularne i wprowadzane w odpowiednim czasie zmiany programu i wspomaga rozwój w celu zapewnienia właściwego i zaktualizowanego programu kształcenia przyszłych kandydatów na BR.

2.3.5. Standard akredytacji 5 – Wystarczająca kadra dydaktyczna

Akredytowana uczelnia musi posiadać wystarczającą kadre dydaktyczną w celu zapewnienia stabilnego kształcenia realizowanego w ramach akredytowanych kursów/przedmiotów w sposób regularny i systematyczny. Przyszli kandydaci na BR odniosą korzyści ze studiów prowadzonych w stabilnym środowisku kształcenia, umożliwiającym interakcje między studentami a kadre dydaktyczną i sprzyjającym przekazywaniu praktycznych wskazówek i wiedzy. Powszechnie wymagane, merytoryczne kompetencje określone w Ramach lepiej rozwija się w sytuacji, gdy kursy/przedmioty mogą być zaliczane zgodnie z przyjętym harmonogramem kształcenia i wzaprogramowanej kolejności.

2.3.6. Standard akredytacji 6 – Zaangażowanie kadry dydaktycznej w proces kształcenia

Kadra dydaktyczna prowadząca zajęcia w ramach kursów „uważanych za równorzędne” musi być zaangażowana w przekazywanie szerokiego zakresu wiedzy merytorycznej i pojęciowej określonej w uchwałach dotyczących poszczególnych obowiązkowych egzaminów KIBR. Dzięki temu przyszli kandydaci na BR będą podchodzić do Egzaminu Dyplomowego, mając opanowaną właściwą i szczegółową wiedzę merytoryczną i pojęciową oraz oczekiwany poziom biegłości zawodowej wskazanej w odpowiednich efektach kształcenia. Zaangażowanie kadry dydaktycznej zapewnia regularne oceny równorzędnych kursów i ich dostosowanie w celu spełnienia potrzeb przyszłych kandydatów na BR. Pomimo, że część zajęć realizowanych w ramach równorzędnych kursów może być prowadzona przez osoby spoza kadry dydaktycznej uczelni, prawdopodobieństwo tego, że kursy są (lub pozostaną) równorzędne, jest większe w przypadku, gdy własna kadra dydaktyczna uczelni podejmuje decyzje dotyczące strategii, przygotowania kursów i nadzoru nad realizacją kształcenia.

2.3.7. Standard akredytacyjny 7 – Środowisko nauki

Wszystkie kursy „uznawane za równorzędne” w stosunku do obowiązkowych egzaminów KIBR muszą być realizowane w stymulującym środowisku, wspierającym proces kształcenia i charakteryzującym się szacunkiem dla wszystkich uczestników tego procesu. Doświadczenie związane z nauką podejmowaną przez przyszłych kandydatów na BR powinna cechować intensywność. Kandydaci na BR powinni odnieść korzyści dzięki sprzyjającemu nauce środowisku uczelni, w którym przestrzegane są nowoczesne normy kształcenia wyższego, w tym dotyczące współczynników określających liczbę członków kadry dydaktycznej przypadających na jednego studenta, a także istnieją możliwości indywidualnych interakcji z wykładowcami oraz uzyskania indywidualnej i grupowej informacji zwrotnej, a także podejmowane są inne działania pomagające studentom w osiągnięciu celów naukowych. Zakłada się, że kadra dydaktyczna prowadząca zajęcia w ramach kursów uznawanych za równorzędne stworzy środowisko sprzyjające nauce, a jej interakcje z przyszłymi kandydatami na BR będą nacechowane szacunkiem.

Przeprowadzona ankieta, której wyniki prezentujemy poniżej, dotyczy uczestnictwa organizacji zawodowych biegłych rewidentów w procesie kształcenia wstępnego kandydatów na biegłych rewidentów w krajach członkowskich Unii Europejskiej. prezentuje poniższa tabela.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Tabela 1 - odpowiedzi poszczególnych Izb Biegłych Rewidentów

Lp.	Instytut zawodowy / kraj	Odpowiedź na pytanie nr 1	Odpowiedź na pytanie nr 2	Odpowiedź na pytanie nr 3
		Pytanie nr 1: Biorąc pod uwagę system wstępnej edukacji kandydatów na biegłych rewidentów, czy egzaminy zaliczone w trakcie studiów uniwersyteckich lub równorzędnych są uznawane w postępowaniu kwalifikacyjnym / procesie zdobywania uprawnień biegłego rewidenta?	Pytanie nr 2: Czy stowarzyszenia/izby biegłych rewidentów lub komisje egzaminacyjne mają wpływ na programy nauczania, zakres kształcenia i sposób przeprowadzania egzaminów przez uniwersytety i instytucje szkolnictwa wyższego, których egzaminy są uznawane w postępowaniu kwalifikacyjnym / procesie zdobywania uprawnień biegłego rewidenta?	Pytanie nr 3: Czy uniwersytet lub równorzędna instytucja szkolnictwa wyższego jest zobowiązana do uzyskania akredytacji ze strony komisji egzaminacyjnej lub stowarzyszenia/izby biegłych rewidentów?
1.	The Consiglio Nazionale dei Dottori Commercialisti e degli Esperti Contabili (CNDCEC), Włochy	Zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 39/2010 egzaminy zdawane podczas studiów stanowią część formalnej ścieżki edukacyjnej w procesie uzyskiwania uprawnień biegłego rewidenta we Włoszech.	Wszystkie aspekty i procedury dotyczące programów nauczania są określone w ustawie oraz przepisach wykonawczych, dlatego organizacje zawodowe ani komisje egzaminacyjne nie mają wpływu na programy nauczania, zakres kształcenia i sposób przeprowadzania egzaminów.	Uniwersytetami, które mogą nadawać uprawnienia akademickie, istotne dla uzyskania statusu biegłego rewidenta są uniwersytety państwowe lub inne odpowiednie instytucje akademickie uznane przez Ministerstwo Edukacji. Organizacje zawodowe ani komisje edukacyjne nie są uprawnione do akredytowania centrów edukacji wstępnej.
2.	Instituto de Censores Jurados de Cuentas de España (ICJCE), Hiszpania	Nie, egzaminy na biegłego rewidenta odbywają się po zakończeniu edukacji.	Nie. Uniwersytety przygotowują swoje własne programy, które muszą być zatwierdzone przez Ministerstwo Edukacji. Programy nauczania dla kandydatów na biegłych rewidentów ustala regulator ds. audytu. Regulator decyduje, które z wymagań edukacyjnych są objęte dyplomem studiów wyższych. Ponieważ jednak wymagania edukacyjne dla kandydatów na biegłych rewidentów nie są uwzględnione w żadnym z aktualnych uprawnień /kwalifikacji uniwersyteckich, organizacje zawodowe odgrywają istotną rolę w zapewnianiu wykształcenia wyższego w zakresie audytu i rachunkowości.	Aby uzyskać uprawnienia biegłego rewidenta, kandydat musi posiadać dyplom ukończenia studiów wyższych. Wszystkie dyplomy wydawane przez hiszpańskie uniwersytety są zatwierdzane przez Ministerstwo Edukacji i są prawomocne. Wszelkie wymogi dotyczące uzyskania uprawnień zawodowych, nie objęte dyplomem uniwersyteckim, muszą zostać zatwierdzone przez regulatora.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Lp. cd.	Instytut zawodowy / kraj	Odpowiedź na pytanie nr 1	Odpowiedź na pytanie nr 2	Odpowiedź na pytanie nr 3
3.	Slovenski inštitut za revizijo, Słowenia	Warunkiem przystąpienia do postępowania kwalifikacyjnego na biegłego rewidenta, prowadzonego przez Słoweński Instytut Biegłych Rewidentów jest posiadanie dyplomu ukończenia studiów wyższych (system boloński:3+2). Egzaminy uniwersyteckie nie są uznawane.	Nie	Nie
4.	The Norwegian Institute of Public Accountant, Norwegia	Tak. Egzaminy są zdawane podczas studiów uniwersyteckich.	Nie ma formalnego wpływu albo bardzo niewielki. Norweski Instytut Biegłych Rewidentów prowadzi bliski dialog z instytucjami edukacyjnymi w tym zakresie. Niektóre wymagania są zawarte w norweskiej ustawie o biegłych rewidentach. Pozostałe są ustalane przez uniwersytety oferujące np. stopień magistra w zakresie rewizji finansowej.	Nie
5.	The Chamber of Auditors of the Czech Republic (KACR), Republika Czeska	Częściowe egzaminy uniwersyteckie same w sobie nie są uznawane. Tylko uniwersyteckie egzaminy dyplomowe - lub porównywalne egzaminy zawodowe zdane w jednym z państw członkowskich UE - mogą być uznane w jednym lub kilku obszarach / zakresie wymienionych w "Ustawie o biegłych rewidentach" (tzn. umożliwia to uznanie jednej lub więcej części egzaminu na biegłego rewidenta, tzw. egzaminu audytorskiego). Każda część egzaminu na biegłego rewidenta jest oceniana i uznawana oddzielnie. Treść i zakres egzaminu (zdanego na uniwersytecie lub w organizacji zawodowej w jednym z krajów członkowskich UE) musi w dużym stopniu pokrywać się z treścią i zakresem czeskiego egzaminu audytorskiego. W tym roku egzamin audytorski w Czechach składa się z 12 części. Uznanie takiego egzaminu jest możliwe jedynie jeżeli został zdany w okresie do 5 lat od momentu złożenia wniosku o przystąpienie do egzaminu na biegłego rewidenta. Kandydat ponadto musi wystąpić osobiście o uznanie takiego egzaminu.	Żadnego	Nie jest to wymagane.
6.	Chamber of Financial Auditors of Romania (CAFR), Rumunia	Ustawa rumuńska, która określa zasady badania ustawowego rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zgodnie z Ustawą o rachunkowości i obowiązującymi krajowymi przepisami dotyczącymi rachunkowości, to ustawa nr 162/2017 w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych	W tej chwili CAFR nie ma bezpośredniego wpływu ani nie angażuje się w program nauczania lub sylabusy uniwersytetów i instytucji szkolnictwa wyższego, których egzaminy są uznawane podczas postępowania kwalifikacyjnego /	Jak wyjaśniono w odpowiedzi na pytanie nr 1, w celu zastosowania wyjątku od testu z wiedzy teoretycznej objętej egzaminem końcowym, instytucje szkolnictwa wyższego lub organizacje zawodowe muszą zawrzeć umowę lub

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Lp. cd.	Instytut zawodowy / kraj	Odpowiedź na pytanie nr 1	Odpowiedź na pytanie nr 2	Odpowiedź na pytanie nr 3
		<p>i skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz zmieniająca niektóre akty ustawodawcze. Jedyne wyjątki, do których odnosi się nowa ustawa, odnoszą się do testu z wiedzy teoretycznej zawartej w egzaminie kompetencji zawodowych, który odbywa się pod koniec programu szkoleniowego. Test z wiedzy teoretycznej objętej egzaminem obejmuje w szczególności następujące przedmioty:</p> <p>a) ogólna teoria i zasady rachunkowości;</p> <p>b) wymogi prawne i standardy dotyczące sporządzania rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych;</p> <p>c) międzynarodowe standardy rachunkowości;</p> <p>d) analiza finansowa;</p> <p>e) rachunkowość zarządcza i kosztów;</p> <p>f) zarządzanie ryzykiem i kontrola wewnętrzna;</p> <p>g) audyt i umiejętności zawodowe;</p> <p>h) standardy prawne i zawodowe dotyczące badania ustawowego i audytorów finansowych;</p> <p>i) międzynarodowe standardy rewizji finansowej;</p> <p>j) etyka zawodowa i niezależność.</p> <p>Test obejmuje również następujące przedmioty z następujących dziedzin regulacji prawnych, o ile są one istotne dla rewizji finansowej / audytu:</p> <p>a) regulacje dotyczące prawa spółek i ładu korporacyjnego;</p> <p>b) prawo niewypłacalności i podobne procedury;</p> <p>c) ustawodawstwo podatkowe;</p> <p>d) Kodeks cywilny;</p> <p>e) prawo ubezpieczeń społecznych i kodeks pracy;</p> <p>f) technologie informacyjne i systemy komputerowe;</p> <p>g) finanse publiczne, ekonomia ogólna i gospodarcza;</p> <p>h) matematyka i statystyka;</p> <p>i) podstawowe zasady zarządzania finansowego. W związku z tym osoba posiadająca tytuł licencjata, stopień magistra lub kwalifikacje zawodowe z jednego lub kilku przedmiotów, o których mowa powyżej, może zostać zwolniona testu z wiedzy teoretycznej zawartej w egzaminie z kompetencji zawodowych dotyczących odpowiednich dziedzin, w przypadku gdy jeden lub więcej przedmiotów jest objętych tym tytułem lub stopniem. Aby stosować te wyjątki, muszą być zawierane umowy lub protokoły</p>	<p>procesu certyfikacji. Ale w związku z tym, od 2010 r. Izba Audytorów Finansowych Rumunii jest członkiem Stowarzyszenia Uniwersytetów Ekonomicznych w Rumunii, AFER, profesjonalnej organizacji naukowej, podmiotu pozarządowego, który opracowuje programy edukacyjne i badań naukowych w dziedzinie nauk ekonomicznych. CAFR podziela cele tego stowarzyszenia, takie jak rozwój i doskonalenie rumuńskiego systemu szkolnictwa wyższego, promocja profesjonalnych, naukowych i społecznych interesów środowiska akademickiego w dziedzinie gospodarki oraz harmonizacja programów nauczania.</p>	<p>protokół z CAFR. Ale podkreślamy fakt, że ta "akredytacja" jest obowiązkowa tylko w celu zastosowania wyjątku od testu z wiedzy teoretycznej.</p>

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Lp. cd.	Instytut zawodowy / kraj	Odpowiedź na pytanie nr 1	Odpowiedź na pytanie nr 2	Odpowiedź na pytanie nr 3
		z krajowymi lub międzynarodowymi instytucjami szkolnictwa wyższego lub organizacjami zawodowymi. W tym czasie, będąc w trakcie wdrażania wymagań wynikających z nowej ustawy, nie zawarliśmy żadnego takiego protokołu ani umowy.		
7.	Chartered Accountants Ireland, Irlandia	Tak, uznajemy odpowiednie studia dla celu zwolnienia z egzaminów po przeglądzie akredytacyjnym. Egzaminy Instytutu mają trzy poziomy: CA Proficiency 1 (CAP1), CA Proficiency 2 (CAP2) oraz egzamin końcowy dopuszczający do wykonywania zawodu (FAE). Student, który ukończył odpowiednie studia i uzyskał dyplom z wyróżnieniem na poziomie 2,2 lub więcej, może ubiegać się o zwolnienie z CAP1. Studenci, którzy ukończyli odpowiednie studia i program magisterski mogą uzyskać zwolnienie z CAP2. Nie ma wyjątków od FAE.	W ramach naszych stałych kontaktów z uniwersytetami i instytutami technologicznymi dzielimy się zmianami w sylabusie z odpowiednimi szkołami. Kiedy akredytujemy programy studiów, wymagamy pełnego odwzorowania zakresu w celu zapewnienia pokrycia na poziomie licencjackim sylabusa Instytutu.	Wszystkie wiodące programy podlegają przeglądowi okresowemu lub częstszym, jeśli zachodzą istotne zmiany na studiach licencjackich. Istnieją dodatkowe wymagania, które należy spełnić w programach magisterskich. Na zasadzie wyjątku, gdy student prosi o zwolnienie z (powiedzmy) uniwersytetu w Wielkiej Brytanii, przeprowadzamy każdorazowo przeglądy programów nauczania (sylabusa) i dokumentów egzaminacyjnych.
8.	The Union of Accountants, Auditors, and Financial Workers of Federation of Bosnia and Herzegovina, Bośnia i Hercegowina	Aby zostać profesjonalnym upoważnionym/biegłym rewidentem (Authorised Auditor - AA), należy najpierw posiadać tytuł dyplomowanego księgowego (Certified Accountant - CA), co oznacza posiadanie wyższego wykształcenia, praktycznego doświadczenia i zdanie odpowiednich egzaminów w organizacji zawodowej. Egzaminy podjęte w trakcie regularnych studiów uniwersyteckich mogą być uznane przy przyznawaniu tytułu biegłego rewidenta pod warunkiem, że dana osoba ma co najmniej tytuł magistra w zakresie: rachunkowości, audytu lub finansów. Egzaminy zdane w instytucji szkolnictwa wyższego są oceniane pod względem zgodności z obowiązkowymi egzaminami na biegłego rewidenta (AA), i oba programy muszą wykazywać 75-procentowe pokrycie się zarówno pod względem zakresu, jak i treści, aby te pierwsze zostały uznane. Procedura uznawania uwzględnia również metody i techniki nauczania, a także zastosowaną literaturę. Ostatecznie kandydat musi zdać przynajmniej egzamin z zaawansowanego audytu w naszej organizacji zawodowej.	Memoranda o współpracy naukowej i technicznej podpisane przez nasze PAO z największymi wydziałami ekonomicznymi w Federacji BiH regulują między innymi wzajemne świadczenie usług naukowych i technicznych mających na celu profesjonalny i praktyczny rozwój zawodowych księgowych oraz lepsze przygotowanie kandydatów, którzy mają zostać profesjonalnymi księgowymi. W tym celu, na przykład, oprócz wybitnych praktyków, nasza grupa ekspertów zajmująca się edukacją specjalistów związanych z rachunkowością obejmuje także profesorów uniwersyteckich, podczas gdy literatura wydawana przez Unię jest dostępna w bibliotekach uniwersyteckich.	Obszar wstępnego rozwoju zawodowego jest kierowany przez Komisję ds. Rachunkowości i Audytu Bośni i Hercegowiny. Komisja jest w trakcie tworzenia systemu akredytacji zarówno dla instytucji szkolnictwa wyższego, jak i programów w zakresie rachunkowości, audytu i finansów.
9.	NBA, Holandia	W Holandii istnieją dwa rodzaje uprawnień/statusu biegłego rewidenta: AA i RA. Poza wymogiem (prawnym) ukończenia programu edukacyjnego z teorii zapewnianego przez uczelnie wyższe oraz trzyletniego programu zdobywania doświadczenia	W Holandii działa niezależny Komitet ds. wyników nauczania, CEA (www.ceaweb.nl/) powołany przez Ministerstwo Finansów, który odpowiada za	Komisja lub rada egzaminacyjna znajduje się w strukturze organizacyjnej uniwersytetu. Akredytacja programu przez CEA obejmuje

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Lp. cd.	Instytut zawodowy / kraj	Odpowiedź na pytanie nr 1	Odpowiedź na pytanie nr 2	Odpowiedź na pytanie nr 3
		zawodowego, aby wykonywać zawód biegłego rewidenta jako AA lub RA, obowiązkowa jest przynależność do NBA. Jedynie część programu edukacyjnego obejmująca doświadczenie zawodowe jest zapewniana przez NBA. Egzamin części teoretycznej programu nauczania dla uprawnień AA oraz RA są (tylko) przeprowadzane przez holenderskie uniwersytety. Egzamin z części sylabusu dotyczącej doświadczenia praktycznego są przeprowadzane przez organizację zawodową NBA.	akredytację programów nauczania prowadzących do uzyskania tytułu AA lub RA. Akredytacja obejmuje również jakość egzaminów przeprowadzanych przez uniwersytety i egzaminatorów jest członkami NBA. NBA określa profil zawodowy swoich członków (AA i RA). Wyniki nauczania CEA są oparte na tym profilu zawodowym.	wszystkie kursy i egzaminy. CEA określa efekty/wyniki nauczania dla całości sylabusu dotyczącego uprawnień AA i RA. Podczas uzyskiwania akredytacji uniwersytety muszą wykazać, że efekty/wyniki nauczania określone przez CEA są /będą realizowane przez studentów.
10.	Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland, Niemcy	Egzamin końcowy przeprowadzany przez komisję egzaminacyjną dopuszczający do wykonywania zawodu biegłego rewidenta w Niemczech obejmuje: a) sprawozdawczość finansową, usługi poświadczające i podobne oraz etykę (2 testy); b) administrację gospodarczą i ekonomię (2 testy); c) prawo podatkowe (2 testy); d) Prawo gospodarcze (2 testy). Posiadanie wyższego wykształcenia oraz wymaganego okresu doświadczenia praktycznego pozwalają kandydatom ubiegać się o zdanie egzaminu. Większość kandydatów ma wyższe wykształcenie w dziedzinie administracji gospodarczej lub prawa gospodarczego, ale jakkolwiek dyplom jest uznawany. Jednakże, nie ma żadnych wyjątków od testów objętych egzaminem końcowym, chyba że uniwersytet zapewnia swoją edukację za pomocą specjalnego programu (znanego jako 8a lub 16b). W ramach programu 8a, który jest programem magisterskim, studenci mogą uzyskać zwolnienie z testów w ramach egzaminów końcowych obejmujących prawo gospodarcze i administrację gospodarczą. W ramach programu 16b, który jest programem studiów licencjackich, w zależności od programu, studenci mogą otrzymać zwolnienia z testów z administracji gospodarczej lub prawa gospodarczego, lub obydwu. Jednak egzaminy na uniwersytecie prowadzące do zwolnienia w ramach 8a lub 16b muszą mieć ten sam stopień trudności, długość, treść i formę, jak egzamin końcowy przeprowadzany przez komisję egzaminacyjną. Programy i egzaminy w ramach 8a i 16b podlegają akredytacji komisji egzaminacyjnej.	Obie organizacje zawodowe (WPK i IDW) wywarły znaczący wpływ na zakres szkolenia i sposób przeprowadzania egzaminu poprzez ich wpływ na ustawodawstwo obejmujące egzaminy. Ponadto obie miały znaczący wpływ na programy nauczania (Referenzrahmen i Konkretisierung) 8a i 16b.	Jak wspomniano w odpowiedzi na pytanie nr 1, tylko programy egzaminów oraz egzaminy w ramach 8a i 16b wymagają akredytacji ze strony komisji egzaminacyjnej.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Pomimo uregulowania całego procesu na poziomie unijnym, za pomocą dyrektywy (a zatem częściowego zharmonizowania go), rozwiązania w poszczególnych krajach są zróżnicowane, a jednocześnie zbliżone i zgodne z regulacjami UE. Należy zwrócić uwagę na to, że jedynie w trzech krajach nie jest wymagana akredytacja (w tym ocena, monitoring i weryfikacja) wyższych uczelni przez organizacje zawodowe lub regulatora.

W celu osiągnięcia celów opisanych we wstępie oraz z uprzednich rozważań wynikają główne rekomendowane zmiany:

- 1) Uzupełnienie regulacji prawnych o elementy oceny, weryfikacji i monitoringu określone w MSE.
- 2) Wyznaczenie organu prowadzącego w sposób ciągły procesy z pkt. 1 (Komisja Egzaminacyjna).
- 3) Opracowanie systemu finansowania procesu monitoringu, weryfikacji i oceny przez wszystkie zainteresowane strony (kandydaci, organizacje zawodowe itd.).
- 4) Dopracowanie systemu finansowania wyższych uczelni dla kierunków akredytowanych w celu zlikwidowania ryzyka braku zainteresowania uczelni prowadzeniem kierunków lub przedmiotów wymaganych w procesie kształcenia wstępnego biegłych rewidentów.
- 5) Wdrożenie standardów współpracy między Komisją Egzaminacyjną, organizacjami zawodowymi i regulatorami (Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego), zgodnie z rekomendacjami raportu Banku Światowego.

3.5. ZAŁOŻENIA PILOTAŻOWEGO WDROŻENIA PROPONOWANYCH ZMIAN NA UCZELNIACH

W założeniu skutkiem proponowanej reformy ma być stworzenie sytuacji, w której absolwenci certyfikowanych kierunków (np. finanse i rachunkowość), a także osoby które zdały egzaminy z certyfikowanych przedmiotów (procesu certyfikacji, jak wspomniano wcześniej, dokonywałyby – we współpracy z samorządem zawodowym i organizacjami pracodawców – Komisja Egzaminacyjna) nie musieliby zdawać przed Komisją Egzaminacyjną żadnych egzaminów, poza egzaminem dyplomowym. Tym samym proces kształcenia biegłych rewidentów znacznie by się skrócił, a także udało by się w istotnym stopniu ograniczyć jego koszt.

Wprowadzenie omawianych zmian jest częściowo możliwe już przy zastosowaniu istniejących regulacji (o czym więcej znajduje się w następnym rozdziale raportu), jednak z pewnością tak drastyczna zmiana podejścia do kształcenia biegłych rewidentów wymaga dokładnego namysłu i sprawdzenia, zanim stanie się standardem obowiązującym w całym państwie. Z tego też powodu, a także z uwagi na bardzo istotną rolę, jaką biegli rewidenty odgrywają dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego w Polsce, zasadne wydaje się być przeprowadzenie programu pilotażowego przed wprowadzeniem omawianych zmian w skali makro. Pilotaż musiałby mieć charakter długotrwały (przynajmniej pięć roczników, stąd też postulowany czas jego trwania to dziesięć lat), tak by móc w pełni ocenić nowy model nauczania biegłych rewidentów, a także przeprowadzić dokładną ewaluację losów absolwentów kierunków certyfikowanych w ramach proponowanego modelu. Istotny będzie również wpływ nowego systemu na obrót gospodarczy w Polsce. Nie ulega wątpliwości,

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

że aby pilotaż mógł zostać przeprowadzony z sukcesem, konieczna byłaby współpraca (o charakterze stałym) zarówno uczelni, jak i Polskiej Izby Biegłych Rewidentów, Komisji Egzaminacyjnej, a także organizacji pracodawców oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ważne byłoby również wsparcie organizacji studenckich (w których najlepszym interesie jest przecież skrócenie czasu przygotowywania do wykonywania zawodu, a także ograniczenie kosztów całego procesu).

Pierwszym etapem programu pilotażowego powinno być naturalnie wyłonienie wydziału, na którym można byłoby przetestować nowy model kształcenia biegłych rewidentów. Co prawda dla zawodu biegłego rewidenta nie istnieje określony wprost, odpowiadający mu konkretny kierunek studiów, jednak można przypuszczać, że najpopularniejszym byłyby finanse i rachunkowość. Można sobie wyobrazić wybór odpowiedniego wydziału w drodze konkursu – w komisji konkursowej zasiadaliby przedstawiciele Komisji Egzaminacyjnej, Polskiej Izby Biegłych Rewidentów, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także reprezentanci organizacji pracodawców. Przed ogłoszeniem konkursu, Komisja Egzaminacyjna opublikowałaby ramowe warunki certyfikacji, opracowane szczegółowo we współpracy z pozostałymi interesariuszami, stanowiące de facto zbiór wymagań koniecznych, by dany wydział został wybrany w drodze konkursu. Wydziały biorące udział w konkursie musiałyby w swoich ofertach określić m.in. sposób, w jaki zapewnią realizowanie standardów oceny i weryfikacji, a także zadeklarować wdrożenie standardów współpracy z Komisją Egzaminacyjną oraz przedstawienie mechanizmów ich realizacji. Po stronie państwa niezbędne będzie poniesienie kosztu w postaci zabezpieczenia dla zwycięskich wydziałów odpowiedniego finansowania adekwatnego do zwiększonych wymogów, jakim będą musiały sprostać.

Komisja konkursowa podjęłaby decyzję o wyborze kilku wydziałów (ich maksymalną liczbę mógłby określić Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w specjalnym rozporządzeniu), z którymi następnie zostałaby podpisana umowa na realizację pilotażu. Wydziały musiałyby zobowiązać się do trwania w programie przez minimum dziesięć lat, chyba że strony zgodnie postanowiłyby o rozwiązaniu umowy. W przeciwnym wypadku, jeśli wydział chciałby jednostronnie umowę rozwiązać, powinien on zwrócić wszystkie środki otrzymane z budżetu na realizację zadania, powiększone o odsetki. W ten sposób udałoby się zabezpieczyć ciągłość trwania projektu pilotażowego.

Pierwszym etapem pilotażu byłoby ustalenie przez wydziały, w bieżącym porozumieniu z Komisją Egzaminacyjną (która powinna konsultować się z samorządem biegłych rewidentów), programu studiów na danym kierunku czy też sylabusu obowiązującego dla danego przedmiotu. Program taki powinien zawierać wszelkie treści i kompetencje, których znajomość i którymi dysponowanie jest w tej chwili konieczne do zdania dziesięciu egzaminów wstępnych przed Komisją Egzaminacyjną.

W dalszej kolejności, w ramach pilotażu Komisja Egzaminacyjna, wraz z Polską Izbą Biegłych Rewidentów, ustalałaby z wydziałami wymagania dotyczące praktyk i aplikacji, a także sposobu ich realizacji.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

Dzięki temu, że poszczególne wydziały mogłyby w swoich ofertach konkursowych zaproponować różne rodzaje podejścia do realizacji standardów współpracy z organem certyfikacyjnym, którym byłaby Komisja Egzaminacyjna, program pilotażowy stanowiłby doskonałą okazję do przetestowania różnych możliwych rozwiązań w zakresie mechanizmów zarówno bieżącego, jak i strategicznego współdziałania.

Końcowym etapem pilotażu powinno być przeprowadzenie dyplomowych egzaminów przed Komisją Egzaminacyjną i gruntowna ocena ich wyników.

Ostatecznie, cały przebieg pilotażu powinien zostać przeanalizowany i oceniony w końcowym raporcie przygotowanym przez Komisję Egzaminacyjną, wydziały biorące udział w programie, a także Polską Izbę Biegłych Rewidentów. Raport powinien uwzględniać zarówno ewaluację kosztów programu (szczególnie istotna będzie tu ocena wydziałów, tj. czy środki zabezpieczone przez Ministerstwo są wystarczające dla realizowania nowych zadań), ocenę efektywności procesu kształcenia biegłych rewidentów, jak i opis realizacji poszczególnych wymagań certyfikacyjnych (opisanych zgodnie z przytaczanymi już międzynarodowymi standardami i zaleceniami Banku Światowego), a także odniesienie do ostatecznych jego rezultatów. Z uwagi na czas trwania programu pilotażowego, samorząd zawodowy będzie miał możliwość oceny aktywności na rynku pracy pięciu roczników studentów, którzy ukończyli studia w nowym modelu. Dzięki temu prawodawca będzie miał pełną wiedzę dotyczącą potencjalnych ryzyk, jak i korzyści wynikających z przyjęcia rozwiązań zaproponowanych w raporcie.

3.6. PROPOZYCJA ZMIAN W PRZEPISACH PRAWNYCH. REKOMENDACJE DLA UCZELNI

Z punktu widzenia zaprezentowanych na łamach niniejszego raportu propozycji, kluczowym aktem prawnym wymagającym zmiany byłaby oczywiście ustawa z 11 maja 2017 roku o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym. Art. 4 ust. 2 pkt 4 ustawy powinien zatem otrzymać brzmienie stanowiące, że do rejestru biegłych rewidentów może być wpisana osoba fizyczna, która ukończyła studia wyższe na kierunku certyfikowanym przez Komisję Egzaminacyjną albo na kierunku, na którym przedmioty kwalifikujące do zdobycia uprawnień biegłego rewidenta oraz program praktyk uzyskały certyfikację Komisji Egzaminacyjnej. Jednocześnie z przepisu art. 4 ust. 2 należałoby wykreślić punkty, w których jest mowa o odbywaniu praktyk i aplikacji (pkt 5), a także o składaniu egzaminów dla kandydatów na biegłego rewidenta (pkt 6). Określona w ustawie ścieżka uzyskiwania uprawnienia do wykonywania zawodu powinna być prosta – studia na kierunku certyfikowanym albo na którym przedmioty kwalifikujące do zdobycia uprawnień oraz program praktyk uzyskały certyfikację, a następnie złożenie przed Komisją Egzaminacyjną egzaminu dyplomowego.

Do ustawy należałoby dodać osobny rozdział dotyczący certyfikacji kierunków i przedmiotów. Opisane zostałyby w nim procedury, a także minimalne wymagania wobec uczelni, zgodnie ze standardami międzynarodowymi i zaleceniami Banku Światowego.

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

W rozdziale powinna znajdować się delegacja dla Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego do wydania rozporządzenia, w którym określałby on kwotę ryczałtowej dotacji przysługującej certyfikowanym kierunkom na jednego studenta, a także opisywałby zasady przyznawania dotacji kierunkom, na którym certyfikowane są poszczególne przedmioty.

Zmian wymagałaby również ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, do której należałoby dodać przynajmniej kilka przepisów odnoszących się do możliwości prowadzenia na danej uczelni kierunków o charakterze eksperymentalnym i ramowo regulujących zasady takich pilotaży. Jednocześnie można byłoby pokusić się o dodanie klauzuli generalnej umożliwiającej uczelniom poddawanie się certyfikacji przez organy egzaminacyjne czy nadające uprawnienia zawodowe, jeśli przepis szczególny tak stanowi. W ten sposób otworzy się droga do stopniowego „uwalniania” kolejnych zawodów i zwiększania szans młodych ludzi również w innych branżach niż finansowa.

3.7. OCENA WYKONYWANEJ PRZEZ EKSPERTÓW I PRACOWNIKÓW WEI DIAGNOZY ORAZ MOŻLIWOŚCI ROZWIĄZAŃ NIEZBĘDNYCH DO WYKONANIA PROJEKTU PILOTAŻOWEGO

Zawód biegłego rewidenta jest zawodem zaufania publicznego. Wymaga on od osób wykonujących ten zawód wysokich kompetencji merytorycznych – biegły rewident posiada wiedzę interdyscyplinarną. Jest on specjalistą z zakresu rachunkowości, prawa podatkowego, handlowego oraz potrafi odpowiednio zaprojektować i przeprowadzić wykonanie stosownej usługi zgodnie ze odpowiednimi standardami. Z tego to powodu zdobycie kwalifikacji biegłego rewidenta nie jest ani proste, ani krótkie.

Rosnące zapotrzebowanie rynków finansowych na usługi certyfikacji danych finansowych i rosnące wymagania związane z tymi usługami, zestawione z malejącą i starzejącą się populacją biegłych rewidentów w Polsce, może mieć negatywne skutki dla polskiej gospodarki. Dlatego konieczne jest zrewidowanie procesu kształcenia biegłych rewidentów, celem jego przyspieszenia oraz zoptymalizowania.

Zaproponowana zmiana procesu zdobywania kwalifikacji zawodowych, która przesuwając ciężar kształcenia i zdobywania doświadczenia zawodowego z okresu po studiach na czas studiów, jest krokiem we właściwym kierunku. Wdrożenie proponowanych rozwiązań spowoduje wcześniejsze zdobywanie kwalifikacji biegłego rewidenta przez kandydatów, gdyż mogą oni poświęcić czas studiów na jednoczesne zdobycie prestiżowej kwalifikacji zawodowej oraz uzyskanie dyplomu ukończenia studiów wyższych. Ponadto propozycja odbycia stosownych praktyk zawodowych, niezbędnych do wykonywania zawodu biegłego rewidenta, w czasie studiów także przyczyni się do skrócenia okresu zdobywania kwalifikacji, a ponadto spowoduje lepsze wykorzystanie czasu studiów poprzez ukierunkowane, a nie przypadkowe, dobieranie pracodawców.

Proponowane zmiany właściwie adresują także problemy jakości kształcenia – stosowna certyfikacja kierunków studiów, nadzór merytoryczny nad procesem kształcenia czy

ANALIZA ZAWODU BIEGŁEGO REWIDENTA

adoptowanie wymogów standardów edukacyjnych powodują, że proces kształcenia kandydatów na biegłych rewidentów będzie odbywał się na właściwym merytorycznym poziomie. Ponadto tak ukształtowany proces edukacji wpłynie pozytywnie na uczelnie wyższe i prowadzone przez nich zajęcia – odczują to nie tylko studenci zdobywający kwalifikacje biegłego rewidenta.

Kształt proponowanego procesu edukacji i zdobycia kwalifikacji zwiększa jego efektywność (zarówno czasową, jak i wykorzystania zasobów instytucjonalnych) oraz zmniejsza koszty kształcenia (poprzez eliminację dublującego się procesu zdobycia wiedzy).

Podsumowując, modyfikacja procesu zdobywania kwalifikacji biegłego rewidenta jest niezbędna. Możliwość zdobycia tych kwalifikacji podczas studiów wyższych przyczyni się do wydatnego przyspieszenia tego procesu, tańszego zdobycia kwalifikacji przez studentów, bez utraty wpływu samorządu zawodowego na jakość kształcenia oraz zwiększenia atrakcyjności oferowanych zajęć przez uczelnie wyższe. Wydaje się, że przedstawione propozycje są wygranymi dla każdej z zainteresowanych stron.

4. ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

4.1. ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA – STAN OBECNY

Wprowadzenie

Droga do uzyskania uprawnień do wykonywania zawodu architekta jest obecnie bardzo skomplikowana i wymagająca. Pierwszym etapem, który należy przejść, jest ukończenie studiów zarówno pierwszego, jak i drugiego stopnia, następnie zaś konieczne jest odbycie rocznej praktyki przy sporządzaniu projektów oraz rocznej praktyki na budowie (czas ten może różnić się jednak w ramach różnych zakresów uprawnień). Po spełnieniu tych podstawowych wymogów kształcenia kandydat na architekta powinien skompletować wnioski o nadanie uprawnień budowlanych (do którego trzeba dołączyć szereg zaświadczeń, za których wystawienie trzeba zapłacić), uiścić opłatę za postępowanie kwalifikacyjne, zdać egzamin na uprawnienia budowlane oraz uzyskać członkostwo w samorządzie zawodowym.

Studia

a) **Źródła prawa**

Podstawowym aktem prawnym, który reguluje kwestię wymogów określonych dla studiów na kierunku architektura jest Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury (dalej jako *Rozporządzenie*), które jest wdrożeniem przepisów dyrektywy 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Dz. Urz. UE L 255 z 30.09.2005, str. 22, z późn. zm.) oraz dyrektywa 2013/55/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 2013 r., zmieniająca dyrektywę 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych.

b) **Studia pierwszego stopnia**

Rozporządzenie określa wymogi ogólne odnoszące się do kształcenia na kierunku architektura. Zgodnie z tymi wymogami studia pierwszego stopnia trwają nie krócej niż 7 semestrów. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 2500. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 210. Przynajmniej 50 proc. zajęć powinny stanowić seminaria, ewentualnie ćwiczenia audytoryjne, laboratoryjne lub projektowe. Zajęcia o charakterze praktycznym powinny stanowić co najmniej 50 proc. zajęć określonych w programach nauczania.

Ważnym punktem wzmiankowanego rozporządzenia jest określenie, jakie umiejętności i kwalifikacje powinien posiadać absolwent studiów pierwszego stopnia na kierunku architektura:

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Absolwent powinien posiadać wiedzę z zakresu: historii i teorii architektury i urbanistyki, sztuk pięknych, budownictwa i technologii budowlanych, konstrukcji, fizyki budowli oraz projektowania architektonicznego i urbanistycznego. Powinien znać przepisy techniczno-budowlane, a także metody organizacji i przebiegu procesu inwestycyjnego. Absolwent powinien posiadać umiejętności gromadzenia informacji, kształtowania środowiska człowieka zgodnie z jego potrzebami użytkowymi — z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych — oraz tworzenia projektów spełniających wymagania estetyczne, użytkowe i techniczne. Absolwent powinien posiadać znajomość prawa budowlanego, ekonomiki, organizacji procesu inwestycyjnego i organizacji procesu projektowego w kraju oraz w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Absolwent powinien znać nowożytny język obcy na poziomie biegłości B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy. Powinien być przygotowany do podjęcia działalności zawodowej w charakterze pracownika pomocniczego oraz w wykonawstwie i nadzorze budowlanym w zakresie projektowania urbanistycznego i projektowania obiektów architektonicznych wraz z ich otoczeniem. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów drugiego stopnia.

Ramowe treści kształcenia dokonują podziału treści kształcenia na grupę treści podstawowych, których minimalny czas trwania powinien wynosić 150 godzin i prowadzić do uzyskania co najmniej 15 punktów ECTS oraz na grupę treści kierunkowych, których minimalny czas trwania powinien wynosić 690 godzin i prowadzić do uzyskania co najmniej 83 punktów ECTS.

Grupa Treści Podstawowych

Do grupy treści podstawowych przynależą 4 przedmioty:

- Matematyka, której szczegółowe zagadnienia wymaganego kształcenia zostały określone jako:
 - Elementy algebry i analizy — pochodne i ich zastosowania.
 - Elementy rachunku całkowego.
 - Układy równań liniowych.
 - Równania prostych i płaszczyzn.
 - Równania krzywych i powierzchni.
 - Elementy logiki matematycznej.
 - Elementy geometrii analitycznej.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: abstrakcyjne rozumienie problemów technicznych, stosowanie podstawowych metod matematycznych w projektowaniu architektonicznym i urbanistycznym
- Geometria wykreślna, której szczegółowe zagadnienia wymaganego kształcenia zostały określone jako:
 - Perspektywa i aksonometria. Metody odwzorowania i restytucji elementów przestrzeni.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- Geometryczne kształtowanie form architektonicznych z zastosowaniem wielościanów, brył i powierzchni.
- Metody perspektywy stosowanej.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: stosowanie geometrii wykreślnej w projektowaniu architektonicznym, konstruowanie i wizualizacja obiektów architektonicznych.

- Fizyka budowli, której szczegółowe zagadnienia wymaganego kształcenia zostały określone jako:
 - Właściwości cieplno-wilgotnościowe konstrukcji przegród budowlanych.
 - Podstawowe zjawiska dotyczące oświetlenia światłem dziennym i sztucznym.
 - Akustyka — propagacja w przestrzeni otwartej, akustyka wewnątrz, izolacyjność akustyczna przegród.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: uwzględnianie wymagań cieplno-wilgotnościowych, projektowanie architektoniczne ochrony przeciwdźwiękowej i odpowiedniego oświetlenia.

- Mechanika budowli, której szczegółowe zagadnienia wymaganego kształcenia zostały określone jako:
 - Statyka na płaszczyźnie. Analiza płaskich układów statycznie wyznaczalnych.
 - Metody graficznego i analitycznego wyznaczania sił.
 - Wytrzymałość układów konstrukcyjnych.
 - Zasady modelowania i łączenia różnych obciążeń konstrukcji. Określanie obciążeń konstrukcji.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie zagadnień kształtowania struktur i ustrojów budowlanych, przygotowywanie schematów statycznych konstrukcji, projektowanie elementów konstrukcyjnych, identyfikowanie naprężeń występujących w elementach konstrukcyjnych, określanie obciążeń konstrukcji.

Grupa Treści Kierunkowych

Do grupy treści kierunkowych przynależy 11 przedmiotów:

- Podstawy projektowania architektonicznego
 - Zasady projektowania architektonicznego.
 - Elementy kompozycji architektonicznej.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie wzajemnych relacji obiektu i otoczenia, wykonywanie projektów architektonicznych o małym stopniu złożoności, stosowanie różnych środków technicznych i materiałowych do prezentacji pomysłu architektonicznego.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- **Podstawy projektowania urbanistycznego**
 - Zasady projektowania urbanistycznego.
 - Elementy kompozycji urbanistycznej.
 - Relacje między elementami kształtującymi przestrzeń.
 - System planowania przestrzennego w Polsce.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie wzajemnych relacji obiektu i otoczenia, przygotowywanie inwentaryzacji urbanistycznej, projektowanie zespołów zabudowy wraz z zielenią i wybranymi urządzeniami miejskimi, przygotowywanie planu zagospodarowania terenu o narastającym stopniu złożoności z uwzględnieniem wymagań technicznych, społecznych, przyrodniczych, kulturowych i prawnych oraz rozumienie uwarunkowań i konsekwencji przestrzennych dokumentów planistycznych.

- **Historia architektury i urbanistyki**
 - Kulturowe uwarunkowania architektury i urbanistyki.
 - Dzieje architektury powszechnej i polskiej.
 - Podstawowe kierunki rozwoju architektury współczesnej.
 - Historia urbanistyki. Teorie urbanistyki.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie uwarunkowań kulturowych budowy form i stylistyki obiektów architektonicznych i układów urbanistycznych, rozumienie relacji między architekturą dawną a nowo projektowaną, poszanowanie istniejącego środowiska kulturowego, ocena dzieła architektonicznego z punktu widzenia lokalizacji, uwarunkowań kulturowych, użyteczności, konstrukcji i estetyki oraz rozumienie przemian zachodzących w urbanistyce na tle zmieniających się uwarunkowań.

- **Budownictwo Ogólne i Materiałoznawstwo**
 - Zagadnienia techniczne związane z projektowaniem i realizacją obiektów architektonicznych.
 - Zasady tworzenia rysunków i opisów technicznych.
 - Rodzaje, właściwości i zakresy stosowania materiałów budowlanych.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: przygotowywanie dokumentacji architektoniczno-budowlanej, stosowanie materiałów budowlanych w projektowaniu, rozumienie ogólnych zasad energooszczędnego projektowania budynków.

- **Konstrukcje Budowlane**
 - Zasady projektowania współczesnych konstrukcji budowlanych.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: opracowywanie projektu architektoniczno-budowlanego z zastosowaniem elementów konstrukcyjnych.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- Instalacje Budowlane
 - Współczesne instalacje budowlane.
 - Wpływ stosowanych rozwiązań na architekturę obiektu i zagospodarowanie działki.
 - Projektowanie energooszczędnych budynków.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie zasad projektowania instalacji budowlanych w obiektach o różnym przeznaczeniu.

- Sztuki plastyczne i techniki warsztatowe
 - Rozwijanie wrażliwości przestrzennej, plastycznej i kompozycyjnej — studia rysunkowe, malarskie i rzeźbiarskie z natury i wyobraźni.
 - Techniki warsztatowe. Modelowanie.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: posługiwanie się warsztatem plastycznym, rozwiązywanie zagadnień plastycznych, stosowanie technik warsztatowych.

- Ekonomia procesu inwestycyjnego
 - Podstawowe elementy ekonomiki procesu inwestycyjnego.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie podstawowych procesów ekonomicznych i narzędzi sterowania procesem inwestycyjnym.

- Organizacja procesu inwestycyjnego
 - Podstawy struktury i organizacji procesu inwestycyjnego.
 - Podstawowe elementy prowadzenia praktyki architektonicznej.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: planowanie procesu inwestycyjnego w podstawowym zakresie, prowadzenie negocjacji w procesie inwestycyjnym.

- Prawo budowlane
 - Uwarunkowania prawne działalności architektów i urbanistów.
 - Uwarunkowania prawne projektowania i realizacji obiektów budowlanych.
 - Akty prawne obowiązujące w budownictwie.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie przepisów prawnych dotyczących projektowania architektoniczno-budowlanego i urbanistycznego oraz realizacji inwestycji.

- Etyka zawodu architekta
 - Elementy etyki zawodowej.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie zagadnień i postępowanie zgodnie z zasadami etyki zawodu architekta i urbanisty.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Praktyka studencka

Ponadto rozporządzenie nakłada na studentów studiów pierwszego stopnia obowiązek odbycia praktyk zawodowych w wymiarze nie krótszym niż 4 tygodnie pozostawiając jednostce uczelni prowadzącej kształcenie ustalenie zasad i formy odbycia praktyk.

Dodatkowe wymogi programowe

Programy nauczania powinny przewidywać zajęcia z zakresu (w trakcie całego toku studiów):

- Wychowania fizycznego — w wymiarze 60 godzin, którym można przypisać do 2 punktów ECTS.
- Języków obcych — w wymiarze 120 godzin, którym należy przypisać 5 punktów ECTS.
- Technologii informacyjnej — w wymiarze 30 godzin, którym należy przypisać 2 punkty ECTS.

Treści kształcenia w zakresie technologii informacyjnej: podstawy technik informatycznych, przetwarzanie tekstów, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, grafika menedżerska lub prezentacyjna, usługi w sieciach informatycznych, pozyskiwanie i przetwarzanie informacji — powinny stanowić co najmniej odpowiednio dobrany podzbiór informacji zawartych w modułach wymaganych do uzyskania Europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych (ECDL — European Computer Driving Licence).

- Ochrony własności intelektualnej, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ergonomii.
- Treści humanistyczne w wymiarze nie mniejszym niż 60 godzin, którym należy przypisać nie mniej niż 3 punkty ECTS.
- Za przygotowanie i złożenie pracy dyplomowej (projektu inżynierskiego) i przygotowanie do egzaminu dyplomowego student otrzymuje 15 punktów ECTS.

c) STUDIA DRUGIEGO STOPNIA

Zgodnie z rozporządzeniem studia drugiego stopnia trwają nie krócej niż 3 semestry. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 900. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 90. Przynajmniej 50 proc. zajęć powinny stanowić seminaria, ewentualnie ćwiczenia laboratoryjne lub projektowe. Zajęcia o charakterze praktycznym powinny stanowić co najmniej 50 proc. zajęć określonych w programach nauczania.

Absolwent powinien posiadać wiedzę i umiejętności w zakresie:

- 1) projektowania architektonicznego, urbanistycznego i konserwatorskiego oraz planowania przestrzennego,
- 2) historii i teorii architektury, teorii urbanistyki, sztuk pięknych, nauk technicznych i nauk humanistycznych,
- 3) kształtowania środowiska człowieka z uwzględnieniem relacji zachodzących między ludźmi a obiektami architektonicznymi i otaczającą przestrzenią,
- 4) stosowania procedur opracowywania projektów obiektów architektonicznych z uwzględnieniem czynników społecznych,

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- 5) rozwiązywania problemów funkcjonalnych, użytkowych, budowlanych, konstrukcyjnych, inżynierskich i technologicznych w stopniu zapewniającym bezpieczeństwo i komfort użytkowania obiektów, w tym osobom niepełnosprawnym,
- 6) stosowania przepisów i procedur techniczno-budowlanych, ekonomiki projektowania, a także realizacji i użytkowania obiektu architektonicznego oraz organizacji procesu inwestycyjnego i integracji planów z projektami planistycznymi w kraju oraz w państwach Unii Europejskiej.

Absolwent powinien rozumieć rolę zawodu architekta w społeczeństwie oraz jego wpływ na jakość środowiska. Absolwent powinien stosować zasady etyki zawodowej. Absolwent powinien być przygotowany do:

- 1) podjęcia działalności twórczej w zakresie projektowania architektonicznego i urbanistycznego,
- 2) zdobycia uprawnień zawodowych wymaganych prawem,
- 3) wykonywania samodzielnych funkcji w budownictwie,
- 4) projektowania i kierowania robotami budowlanymi w specjalności architektonicznej,
- 5) koordynowania prac w wielobranżowych zespołach projektowych,
- 6) zarządzania projektowymi pracownikami architektonicznymi i urbanistycznymi,
- 7) samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej,
- 8) podjęcia pracy badawczej,
- 9) absolwent powinien być przygotowany do podjęcia zatrudnienia w: pracowniach projektowych architektonicznych i urbanistycznych, jednostkach administracji samorządowej i państwowej, instytutach badawczych oraz jednostkach zajmujących się doradztwem.

Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów trzeciego stopnia (doktoranckich).

Na tym poziomie kształcenia grupa treści kształcenia obejmuje jedynie kierunkowe treści kształcenia, które powinny mieć minimalny wymiar 300 godzin i powinny kończyć się uzyskaniem co najmniej 30 punktów ECTS. Do grupy tych treści należą następujące przedmioty wraz zagadnieniami szczegółowymi:

- Projektowanie architektoniczne
 - Zaawansowana teoria i zasady projektowania architektonicznego.
 W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: projektowanie architektoniczne budynków wraz z ich otoczeniem — zgodnie z wymaganiami technicznymi, użytkowymi, estetycznymi i kulturowymi.
- Projektowanie urbanistyczne
 - Zaawansowana teoria i zasady kształtowania przestrzeni miast.
 W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie interdyscyplinarnych uwarunkowań planowania, opracowywanie planów miejscowych.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- **Ochrona zabytków**
 - Ochrona architektoniczna obiektów zabytkowych, historycznych zespołów urbanistycznych i krajobrazu kulturowego.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: prowadzenie badań historycznych, formułowanie wniosków konserwatorskich, opracowywanie projektowo-adaptacyjne obiektów zabytków architektury i historycznych zespołów urbanistycznych.

- **Planowanie przestrzenne i regionalne**
 - Kształtowanie i realizacja polityki przestrzennej państwa.
 - Podstawowe problemy planowania przestrzennego i regionalnego.

W przypadku tego przedmiotu osoba z ukończonym przedmiotem powinna posiadać kompetencje: rozumienie problemów planowania regionalnego, sporządzanie planów zagospodarowania przestrzennego.

Za przygotowanie i złożenie pracy magisterskiej i przygotowanie do egzaminu dyplomowego student otrzymuje 20 punktów ECTS.

Nabywanie uprawnień zawodowych

a) **Źródła prawa**

Ukończenie wyższych studiów architektonicznych nie nadaje prawa do wykonania zawodu. Konieczna jest dodatkowo praktyka, zarówno na budowie, jak i przy opracowaniu projektów. Reguluje to ustawa Prawo Budowlane z 7 lipca 1994 roku oraz Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 11 września 2014 roku w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie. Zagadnienie to jest także uszczegółowione w aktach prawa wewnętrznego (uchwały izby architektonicznych).

b) **Niezbędne doświadczenie**

Do projektowania i kierowania robotami budowlanymi bez ograniczeń, poza ukończeniem studiów drugiego stopnia na kierunku architektura bądź architektura i urbanistyka, konieczne jest odbycie rocznej praktyki przy sporządzaniu projektów oraz półtorarocznej praktyki na budowie.

W przypadku możliwości projektowania bez ograniczeń, poza ukończeniem studiów drugiego stopnia na kierunkach architektura bądź architektura i urbanistyka, konieczne jest odbycie rocznej praktyki przy sporządzaniu projektów oraz odbycie rocznej praktyki na budowie.

Do projektowania w ograniczonym zakresie wystarczy ukończenie studiów pierwszego stopnia na kierunku architektura oraz architektura i urbanistyka oraz roczna praktyka zarówno na budowie, jak i przy sporządzaniu projektów.

Prawa do projektowania w ograniczonym zakresie może także nabyć absolwent budownictwa, musi on jednak skończyć studia drugiego stopnia i posiadać roczne doświadczenie w budownictwie oraz roczne praktyki przy sporządzaniu projektów.

c) **Praktyka**

Artykuł 14 ust. 4 ustawy Prawo budowlane z 7 lipca 1994 roku mówi o praktyce niezbędnej do otrzymania uprawnień zawodowych.

Art. 14 ust. 4 ustawy Prawo budowlane

4. Warunkiem zaliczenia praktyki zawodowej jest praca polegająca na bezpośrednim uczestnictwie w pracach projektowych albo na pełnieniu funkcji technicznej na budowie pod kierownictwem osoby posiadającej odpowiednie uprawnienia budowlane, a w przypadku odbywania praktyki za granicą pod kierunkiem osoby posiadającej uprawnienia odpowiednie w danym kraju.

W podpunkcie b tego artykułu ustawodawca określa jeszcze zasady patronatu:

Art. 14 pkt b ustawy Prawo budowlane

Za równorzędną z praktyką zawodową polegającą na bezpośrednim uczestnictwie w pracach projektowych, o której mowa w ust. 4, uznaje się roczną praktykę przy sporządzaniu projektów odbytą pod patronatem osoby posiadającej odpowiednie uprawnienia budowlane, zwanej dalej „patronem”. Patronem, może być osoba, która posiada co najmniej 5-letnie doświadczenie zawodowe przy sporządzaniu projektów w ramach posiadanych uprawnień budowlanych.

W sposób szczegółowy kwestie związane z praktyką zawodową określa Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 11 września 2014 roku w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie.

Zakres praktyki musi być zgodny z zakresem specjalności związanych z zawodem architekta. Do praktyki zawodowej można zaliczyć praktykę z okresu studiów lecz jedynie po ukończeniu trzeciego roku. Praktyka musi być potwierdzona przez osobę posiadającą odpowiednie uprawnienia budowlane i wpisaną na listę członków izby.

Do praktyki zawodowej można zaliczyć czynności inspekcyjno-kontrolne w ramach pracy organów nadzoru budowlanego, pracę w organach administracji rządowej lub

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

jednostkach samorządowych w ramach takich zadań jak: zarządzanie drogą publiczną, wykonywanie czynności na terenie budowy, które powodują konieczność fachowej oceny zjawisk lub rozwiązania problemów architektonicznych czy też techniczno-organizacyjnych. Sprawa analogicznie wygląda w sytuacji pracy u zarządcy infrastruktury kolejowej. Taka możliwość została wprowadzona w 2014 roku. Praca przy wyżej wymienionych czynnościach jest jednak traktowana gorzej niż praktyka zawodowa na budowie. Dwa lata pracy przy tych czynnościach odpowiadają rokowi pracy na budowie. Takowa praktyka wymaga także potwierdzenia przez osobę posiadającą odpowiednie uprawnienia, wpisaną na listę członków izby.

Wprowadzona 4 lata temu zmiana rozporządzenia zmieniła sposób potwierdzania odbycia praktyki. Kartę praktyk zastąpiło specjalne oświadczenie, stanowiące załącznik do rozporządzenia. Dokument ten powinien zawierać wskazanie robót budowlanych, przy projektowaniu których bezpośrednio uczestniczyła lub pełniła funkcję techniczną osoba odbywająca praktykę zawodową, ze wskazaniem jakich czynności dokonywała. Określić należy rodzaj, przeznaczenie i konstrukcje obiektu oraz inne parametry techniczne bądź użytkowe obiektu. Nie może także zabraknąć podania lokalizacji inwestycji i nazwy inwestora.

Praktyka musi mieć potwierdzony okres z terminem jej rozpoczęcia i zakończenia. Osoba nadzorująca praktykę („patron”) wydaje ocenę, zarówno teoretyczną, jak i praktyczną.

d) Procedura kwalifikacyjna i egzamin

Po zrealizowanej praktyce istnieje możliwość skierowania wniosku o nadanie uprawnień budowlanych, który rozpoczyna procedurę kwalifikacyjną. Kandydat na architekta musi złożyć wszystkie niezbędne dokumenty (potwierdzenie wykształcenia, praktyk itp.) do właściwej izby. Ta, w zależności od spełnienia bądź nie kryteriów, pozytywnie lub negatywnie ocenia kwalifikacje. Ma również możliwość wnieść o uzupełnienie braków w terminie 30 dni. W przypadku pozytywnej oceny, wysłane zostanie zawiadomienie o możliwości przystąpienia do egzaminu, które musi zostać doręczone do zainteresowanego nie później niż 30 dni przed egzaminem.

Egzamin składa się z dwóch części: pisemnej i ustnej.

Forma pisemna sporządzona jest w formie testu. Sprawdza on znajomość ustawy o prawie budowlanym oraz innych ustaw, odpowiadających specjalności architektonicznej, w zakresie o który obiega się kandydat. Poza ustawami sprawdzana jest również wiedza z aktów wykonawczych uchwalonych na ich podstawie. Ich wykaz znajduje się na stronie samorządu architektów. Część „prawna” stanowi 70 proc. wszystkich pytań (42 pytania). 20 proc. (12 pytań) stanowią pytania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu robót budowlanych. Egzamin uzupełniony jest o przepisy dotyczące postępowania administracyjnego

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

(10 proc. - 6 pytań). Na każde z pytań przeznaczone jest półtorej minuty, stąd też jego długość zależy od ilości pytań (ich ilość może oscylować od 30 do 90). Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami wewnętrznymi, egzamin składa się z 60 pytań, więc jego czas wynosi półtorej godziny. Zdający mają do wyboru 3 odpowiedzi (A, B, C), z których jedna jest prawdziwa.

Egzamin odbywa się we wszystkich okręgowych izbach w tym samym czasie, dwa razy do roku na podstawie tych samych zestawów pytań w ramach poszczególnych specjalności, których jest sześć:

- 1) projektowanie i kierowanie robotami budowlanymi bez ograniczeń,
- 2) projektowanie bez ograniczeń,
- 3) kierowanie robotami budowlanymi bez ograniczeń,
- 4) projektowanie i kierowanie robotami budowlanymi w ograniczonym zakresie,
- 5) projektowanie w ograniczonym zakresie,
- 6) kierowanie robotami budowlanymi w ograniczonym zakresie.

Pozytywny wynik z egzaminu otrzymuje się po uzyskaniu 75 proc. prawidłowo udzielonych odpowiedzi. Wyniki są ogłoszone niezwłocznie po sprawdzeniu prac (w dzień egzaminu). Istnieje wtedy możliwość przystąpienia do części ustnej. Co ważne, w przypadku nie zaliczenia części ustnej egzaminu - w razie chęci ponownego przystąpienia do egzaminu - kandydat zdaje już tylko niezaliczoną wcześniej część ustną.

Część ustna odbywa się tego samego dnia, po ogłoszeniu wyników części pisemnej, ewentualnie następnego dnia, w zależności od ilości zdających osób. Przystępujący do egzaminu ma obowiązek wylegitymować się przed komisją kwalifikacyjną, do której należą członkowie Okręgowej Komisji Kwalifikacyjnej uchwalonej przez izbę architektów.

Część ustna wynosi zgodnie z rozporządzeniem 60 minut, w tym do 25 minut może być przeznaczona na przygotowanie się kandydata do odpowiedzi. Podczas przygotowania się do odpowiedzi dopuszczalne jest posługiwanie się Polskimi normami oraz Eurokodami, które posiada kandydat lub też udostępnia je komisja kwalifikacyjna.

Zestaw pytań dla każdego rodzaju i zakresu uprawnień budowlanych zawiera pytania dotyczące w szczególności:

- 1) umiejętności praktycznego posługiwania się przepisami prawa,
- 2) umiejętności praktycznego stosowania wiedzy technicznej przy wykonywaniu praktyki zawodowej,
- 3) zakresu uprawnień budowlanych w specjalności architektonicznej,
- 4) wykonania zadania projektowego albo rozwiązanie zagadnienia z zakresu prowadzonych robót budowlanych lub budowy w zakresie specjalności architektonicznej.

Rozporządzenie przewiduje możliwość zadania od 5 do 10 pytań. Przepisy wewnętrzne precyzują ich liczbę na 5. Członkowie komisji mogą jednak zadawać pytania dodatkowe, mieszające się jednak w zakresie wyżej wymienionych zagadnień. Zabroniona jest odpowiedź polegająca na odczytywaniu aktów prawnych. By pozytywnie zaliczyć egzamin ustny niezbędna jest odpowiedź na wszystkie 5 pytań, z tym że odpowiedź na jedno pytanie może być niepełna.

e) **Koszt procesu kwalifikacyjnego i egzaminu**

Dla zakresu uprawnień: projektowanie bez ograniczeń, projektowanie w ograniczonym zakresie, kierowanie robotami bez ograniczeń oraz kierowanie robotami w ograniczonym zakresie:

- z tytułu kwalifikowania – 850 zł,
- z tytułu ponownego przeprowadzenia egzaminu – 850 zł,
- z tytułu ponownego przeprowadzenia części ustnej egzaminu – 500 zł.

Dla zakresu uprawnień łączonych (zarówno projektowanie, jak i kierowanie robotami) bez ograniczeń oraz łączonych w ograniczonym zakresie:

- z tytułu kwalifikowania – 1250 zł,
- z tytułu przeprowadzenia egzaminu – 1250 zł,
- z tytułu przeprowadzenia części ustnej egzaminu – 700 zł.

f) **Zdawalność**

Do egzaminu pisemnego w maju 2017 roku przystąpiło 3805 kandydatów. Pozytywny wynik uzyskało 3070 osób, co stanowiło 80,6 proc. Był to wynik poniżej średniej z poprzednich lat, która wynosiła około 90 proc.

Do zeszłorocznego majowego egzaminu ustnego przystąpiło 3829 osób (byli to zarówno egzaminacyjni debiutanci jak i poprawiający). Pozytywny wynik osiągnęło 2905 czyli 75,87. Zauważalna jest tendencja do spadku zdawalności egzaminów budowlanych, zarówno w części pisemnej, jak i ustnej. 97,71 proc. wniosków przeszło pozytywną weryfikację formalną⁹.

4.2. ANALIZA PORÓWNAWCZA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO ARCHITEKTÓW W POLSCE, W WIELKIEJ BRYTANII I NIEMCZACH

Wprowadzenie

Na wstępie niniejszego opracowania należy podkreślić, że zawód „architekt” jest zawodem regulowanym na poziomie Unii Europejskiej, co wynika z dyrektywy 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych. Podstawowym celem dyrektywy jest realizacja wspólnotowej zasady przepływu osób i usług w państwach UE, poprzez harmonizację i zniesienie

⁹ <https://uprawnieniabudowlane.pl/statystyki-kwalifikacji-oraz-egzaminu-na-uprawnienia-wiosna-2017/>.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

zbędnych barier w zakresie wykonywania zawodów regulowanych, tj. zawodów, których wykonywanie wymaga, z mocy obowiązujących przepisów, posiadania szczególnych uprawnień lub kwalifikacji. Jednym z podstawowych rozwiązań przewidzianych przez dyrektywę jest uznawanie uprawnień i kwalifikacji zawodowych nabytych w innym państwie członkowskim UE. Przedmiotowa dyrektywa definiuje zawód regulowany jako „działalność zawodową lub zespół działalności zawodowych, których podjęcie, wykonywanie lub jeden ze sposobów wykonywania wymaga, bezpośrednio bądź pośrednio, na mocy przepisów ustawowych, wykonawczych lub administracyjnych, posiadania specjalnych kwalifikacji zawodowych; w szczególności używanie tytułu zawodowego zastrzeżonego na mocy przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych dla osób posiadających odpowiednie kwalifikacje stanowi sposób wykonywania działalności zawodowej”.

Każdy kto chce uzyskać pełny dostęp do zawodu architekta musi spełnić minimalne wymagania zawarte w art. 46 dyrektywy, które mogą być rozszerzane na szczeblu krajowym. Te minimalne wymagania zostały opisane w przedmiotowym przepisie następująco:

- 1) Kształcenie architekta obejmuje:
 - a) co najmniej pięcioletnie studia w pełnym wymiarze godzin na uniwersytecie lub w porównywalnej instytucji edukacyjnej zakończone zdaniem egzaminu na poziomie uniwersyteckim lub
 - b) co najmniej czteroletnie studia w pełnym wymiarze godzin na uniwersytecie lub w porównywalnej instytucji edukacyjnej zakończone zdaniem egzaminu na poziomie uniwersyteckim wraz z zaświadczeniem potwierdzającym pomyślne ukończenie dwuletnich praktyk zawodowych zgodnie z ust. 4.
- 2) Architektura musi być głównym przedmiotem studiów, o których mowa w ust. 1. Studia w równoważnym stopniu obejmują teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia architekta oraz gwarantują uzyskanie przynajmniej następującej wiedzy, umiejętności i kompetencji:
 - a) umiejętności tworzenia projektów architektonicznych spełniających wymogi zarówno estetyczne, jak i techniczne,
 - b) odpowiedniej znajomości historii i teorii architektury oraz sztuk pokrewnych, technologii i nauk humanistycznych,
 - c) wiedzy na temat sztuk pięknych w zakresie, w jakim wpływają one na jakość projektu architektonicznego,
 - d) odpowiedniej znajomości urbanistyki, planowania oraz umiejętności niezbędnych w procesie planowania,
 - e) rozumienia związków zachodzących pomiędzy ludźmi a budynkami oraz pomiędzy budynkami a środowiskiem je otaczającym, oraz rozumienia potrzeby dostosowania budynków i przestrzeni między nimi do ludzkich potrzeb i skali,
 - f) rozumienia charakteru zawodu architekta oraz jego roli w społeczeństwie, w szczególności w przygotowywaniu koncepcji projektów uwzględniających czynniki społeczne,

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- g) rozumienia metod gromadzenia informacji i przygotowywania koncepcji projektu,
- h) rozumienia projektowania konstrukcji oraz problemów budowlanych i inżynierskich związanych z projektowaniem budynków,
- i) odpowiedniej wiedzy w zakresie problemów fizycznych i technologicznych oraz funkcji budynków, umożliwiającej zapewnienie wygodnych wnętrz oraz zabezpieczenia przed niekorzystnym działaniem czynników atmosferycznych, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
- j) umiejętności koniecznych do projektowania budynków spełniających wymogi użytkowników w zakresie, w jakim umożliwiają to dostępne środki finansowe i przepisy budowlane,
- k) odpowiedniej znajomości gałęzi przemysłu, organizacji, przepisów i procedur niezbędnych dla realizacji projektów budynków oraz integracji planów z ogólnym projektem planistycznym.

Dzięki takiemu zharmonizowaniu kryteriów edukacji architektów możliwe jest korzystanie przez nich z automatycznego uznawania kwalifikacji na mocy art. 46 dyrektywy 2005/36/WE.

Warto również podkreślić, że wśród państw członkowskich Unii Europejskiej istnieje spora różnorodność w zakresie regulacji dostępu do zawodu architekta. Najczęściej w państwach UE minimalny czas studiów w dziedzinie architektury wynosi 4-5 lat, który uzupełniony jest 2-letnią praktyką zawodową. Z reguły warunkiem koniecznym jest również przynależność do samorządu zawodowego. Wyjątkiem od tej zasady są Szwecja, Dania i Finlandia, w których nie istnieje obowiązkowy samorząd zawodowy, nie ma także egzaminu zawodowego. Wystarczy jedynie ukończenie studiów.

W celu wzajemnego uznawania kwalifikacji w państwach członkowskich UE zostały powołane kompetentne instytucje lub organizacje zajmujące się wzajemnym uznawaniem tych kwalifikacji. W Polsce rolę taką pełni Izba Architektów. Na szczeblu europejskim organizacje kompetentne do uznawania kwalifikacji zawodowych architektów stworzyły platformę wymiany informacji ENACA (European Network of Architects Competent Authorities), która obecnie jest ciałem doradczym Komisji Europejskiej.

Wielka Brytania

Wstęp

Samo wykonywanie zawodu architekta nie jest prawnie chronione w Wielkiej Brytanii, chroniony natomiast jest tytuł „architekt”. Tytułem tym mogą się posługiwać jedynie osoby zarejestrowane w rejestrze ARB i przyjęte w poczet członków RIBA. Osoby nie spełniające tych warunków mogą wykonywać jedynie drobne inwestycje, takie jak altany, szopy, dobudówki, remonty generalne domów jednorodzinnych (pod pewnymi warunkami), itp.

Ścieżka zawodowa architekta w Wielkiej Brytanii

Zdobycie uprawnień zawodowych architekta w Wielkiej Brytanii związane jest z koniecznością ukończenia pięcioletnich studiów, odbycia minimum dwuletniej praktyki zawodowej oraz zdania końcowego egzaminu zawodowego. Ścieżka zawodowa podzielona jest na trzy etapy określone przez Królewski Instytut Architektów Brytyjskich (Royal Institute of British Architects - RIBA).

RIBA - część 1

Część pierwsza ścieżki RIBA zawiera ukończenie studiów pierwszego stopnia (undergraduate degree), czyli takich, które kończą się uzyskaniem tytułu Bachelor (bakalarza, inaczej licencjata) z nauk humanistycznych (B.A. - Bachelor of Arts) albo ścisłych (B.Sc. - Bachelor of Science). Trwają one zwykle trzy (czasami cztery) lata. Przez ten czas studenci mają możliwość nauki podstawowych umiejętności niezbędnych w zawodzie architekta, a także elementarnej wiedzy na temat samej architektury. Studia te mają za zadanie przygotować do odbycia minimum rocznej praktyki zawodowej, dalszych studiów lub pracy. Od pierwszego roku studiów można być członkiem RIBA jako „członek student”.

Po ukończeniu studiów pierwszego stopnia młody adept architektury, który chce kontynuować tę ścieżkę zawodową musi odbyć przynajmniej roczną praktykę zawodową. Praktyka jest rejestrowana przez RIBA poprzez specjalny portal PEDR (Professional Experience and Development Record). RIBA dostarcza również przewodnik dla pracowników i studentów, wskazując zasady odbywania tej praktyki. Powinna się ona odbywać pod kierownictwem architekta lub innego kwalifikowanego profesjonalisty z branży budowlanej. Praktyka jest nadzorowana zarówno przez pracodawcę, jak i przez Professional Studies Advisor (PSA), czyli specjalnego opiekuna praktyk z uczelni, na której dana osoba studiowała. Fakultatywnie można przedłużyć tę praktykę na dłuższy niż roczny okres, część osób robi to w celu zdobycia większego doświadczenia bądź też z przyczyn zarobkowych.

RIBA - część 2

Po ukończeniu wymaganej praktyki istnieje możliwość kontynuowania ścieżki edukacyjnej poprzez podjęcie studiów drugiego stopnia, które trwają dwa lata. Studia te są odpowiednikiem naszych studiów magisterskich i zazwyczaj kończą się uzyskaniem tytułu Master of Architecture (MArch). W trakcie tego etapu studenci zdobywają pogłębioną wiedzę architektoniczną i umiejętności tworzenia złożonych projektów. Z punktu widzenia całej ścieżki zawodowej architekta, studenci na drugim stopniu studiów w niektórych przypadkach wciąż posiadają status „undergraduate”. Ten etap studiów można podjąć na tej samej uczelni, na której ukończyło się studia pierwszego stopnia lub też wybrać inną szkołę.

Po ukończeniu drugiego stopnia studiów należy odbyć kolejną przynajmniej roczną praktykę, tak by przed przystąpieniem do trzeciej części RIBA móc wylegitymować się 24 miesiącami doświadczenia zawodowego, z czego przynajmniej 12 miesięcy musi odbyć się pod kierownictwem architekta. Podczas drugiego etapu zdobywania doświadczenia

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

zawodowego absolwenci otrzymują większy zakres odpowiedzialności w pracy nad projektami i zaczynają przygotowywać się do części trzeciej poprzez zaznajamianie się z różnymi aspektami praktycznymi wykonywania zawodu, zarządzania oraz prawa.

Na tym etapie absolwent może zostać członkiem zrzeszonym w RIBA (RIBA Associate Member).

RIBA - część 3

Po ukończeniu pięciu lat studiów i odbyciu minimum dwuletniej praktyki można przejść do etapu trzeciego i przystąpić do egzaminu końcowego. Wymagania wobec kandydatów:

- 24 miesiące praktyki zawodowej udokumentowane na portalu PEDR.
- Dostarczenie CV i ewaluacji dotychczasowej kariery zawodowej.
- Zadanie typu case study.
- Egzamin pisemny.
- Końcowy egzamin ustny.

Ukończenie tej trzystopniowej ścieżki uprawnia do zarejestrowania się jako architekt w rejestrze Rady ds. Rejestru Architektów (Architects Registration Board). Należy pamiętać o tym, że tytuł architekta jest w Wielkiej Brytanii prawnie chroniony i dopiero taka rejestracja w ARB uprawnia do posługiwania się nim.

Jednocześnie każdy kto ukończy ten trzystopniowy proces edukacyjny jest uprawniony do zostania Dyplomowanym Członkiem RIBA (Chartered Member of the RIBA).

Przykładowy program studiów na uczelni certyfikowanej przez RIBA

Nauka składa się z zajęć w studiu, wykładów, ćwiczeń oraz wizyt w różnych budynkach, zarówno tych ukończonych, jak i będących w trakcie budowy.

Zajęcia w studio odbywają się dwa dni w tygodniu, podczas nich studenci uczą się tworzyć projekty wymagające umiejętności produkowania modeli i rysunków. Podczas tych zajęć studenci znajdują się pod opieką tutorów, a także pracują w grupach, dzięki czemu mają możliwość uczenia się różnych technik i sposobów rozwijania swoich umiejętności projektowania. Efektem finalnym tych zajęć jest portfolio, które stanowi następnie 60 proc. oceny końcowej za każdy rok.

Zazwyczaj na pierwszym roku student musi uczęszczać na sześć lub siedem wykładów tygodniowo oraz na zwykłe grupy ćwiczeniowe i trzy małe grupy zajęciowe. Dla ukończenia każdego z nich wymagane jest napisanie zadanych esejów i bycie przygotowanym zajęcia.

Rok 1

Zajęcia w studio wprowadzają studenta w świat możliwości architektury, nacisk kładziony jest na zrozumienie, a także na rozwój biegłości w tradycyjnych metodach prezentacji projektów architektonicznych: modeli, kolaży, pespektyw, elewacji, planów i sekcji.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Student odbywa wykłady z pięciu przedmiotów:

- Wprowadzenie do historii i teorii architektury przed 1800 rokiem.
- Wprowadzenie do historii i teorii architektury od 1800 roku do współczesności.
- Podstawowe zasady budowy.
- Podstawowe zasady strukturalnego projektowania.
- Podstawowe zasady projektów środowiskowych.

Wprowadzenie do historii i teorii architektury daje studentom wiedzę na temat rozwoju zachodniej architektury, a także teorii architektury od czasów starożytnych aż po współczesność.

Podstawowe zasady budowy wprowadzają studenta w świat budownictwa i pomagają zrozumieć, w jaki sposób tworzone są budowle z różnych materiałów. W ramach zajęć studenci muszą wykonać mały projekt, który skoordynowany jest z pracą w studiu.

Podstawowe zasady strukturalnego projektowania dają studentowi wprowadzenie do dokonywania kalkulacji przy projektowaniu, ćwiczenia nastawione są na analizę struktur budynków i testowanie ich wytrzymałości.

Podstawowe zasady projektów środowiskowych polegają na przyswajaniu biologicznych i klimatycznych czynników projektowania, takich jak naświetlenie, ciepło, akustyka, a także wprowadzenie do podstaw fizyki budynków. W ramach tych zajęć studenci zaczynają testować własne projekty z punktu widzenia tych czynników środowiskowych.

Oceny za wszystkie prace mają równą wartość. Każdy kurs wymaga aktywnego uczestnictwa w zajęciach oraz zdania egzaminów końcowych.

Rok 2

W trakcie drugiego roku kontynuowana jest praca w studio, podczas której studenci rozwijają umiejętności nabyte na pierwszym roku. Uczą się m.in. skalowania projektów.

Cztery obowiązkowe przedmioty w formie wykładów to:

- Studia nad historią i teorią architektury, urbanistyki i projektowania.
- Zasady budowy.
- Podstawy strukturalnego projektowania.
- Podstawy projektów środowiskowych.

Pierwszy przedmiot kończy się dwoma esejami i egzaminem pisemnym, a pozostałe trzy wymagają dla ukończenia trzech prac pisemnych i egzaminu.

Studia nad historią i teorią architektury, urbanistyki i projektowania zapewniają studentom specjalistyczną wiedzę w tych dziedzinach, dostarczaną przez naukowców z uczelni oraz zewnętrznych wykładowców. Eseje, które należy napisać na zaliczenie przedmiotu dotyczą podstawowych zagadnień przedstawionych na zajęciach, przydają się

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

również jako przygotowanie pracy końcowej, którą trzeba przedłożyć na koniec studiów. Oprócz tego przedmiot kończy się pisemnym egzaminem na koniec roku.

Przedmiot Zasady konstrukcji daje studentowi przegląd szerokiej gamy różnych opcji dostępnych dla nowoczesnego architekta. Pierwszy semestr skupiony jest na wnętrzach, a drugi na projektowaniu struktur budynków i ich rozwoju.

Projektowanie strukturalne daje studentowi wprowadzenie to bardziej kompleksowego podejścia przy podejmowaniu decyzji na temat wyboru metod projektowania. Zawiera zagadnienia, takie jak projektowanie ze stali i innych konkretnych struktur.

Projektowanie środowiskowe nawiązując do wiedzy nabytej na pierwszym roku studiów pokazuje w jaki sposób technologie, o których studenci wcześniej się uczyli mogą być wykorzystywane w konkretnych rodzajach budynków i w konkretnych sytuacjach.

Podobnie jak na pierwszym roku oceny za wszystkie prace mają równą wartość i składają się na 40 proc. oceny końcowej.

Rok 3

Praca w studio polega na wybraniu jednej z trzech proponowanych ścieżek z różnymi podejściami, wszystkie wymagają stworzenia projektu budynku na koniec roku.

Cztery obowiązkowe przedmioty w formie wykładów:

- Zaawansowane studia nad historycznymi i teoretycznymi aspektami architektury i urbanistyki.
- Zarządzanie, praktyka i prawo.
- Zaawansowane studia nad technologią budowy, analizą strukturalną, projektami środowiskowymi w kontekście konkretnych przypadków (case study).
- Inżynieria architektoniczna.

Pierwszy przedmiot zakłada kurs zawierający szeroką gamę specjalistycznych tematów związanych z teorią architektury i urbanistyki i kończy się egzaminem.

Pozostałe trzy przedmioty to kursy typowo techniczne i praktyczne. Pierwszy z nich analizuje różne aspekty profesjonalnej praktyki, zarządzania i prawa, czyli kluczowe umiejętności dla podjęcia pracy w branży architektonicznej.

Drugi opiera się na analizie przykładów budynków (case study). Studenci są zabierani na wycieczki do dwóch budynków znajdujących się w trakcie procesu budowania. Członkowie zespołów projektujących te budynki dają wykłady dla studentów.

Ostatni z kursów jest organizowany wspólnie z wydziałem inżynierii, w całości oceniany na podstawie pracy podczas zajęć. Dzięki pracy ze studentami inżynierii przyszły architekt nabywa umiejętność spojrzenia na swoją pracę z szerszej perspektywy, dzięki czemu może

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

dostrzec relacje między subiektywnymi, estetycznymi kryteriami projektowania a obiektywnymi warunkami technicznymi, co pozwoli mu tworzyć budynki, które są zarazem eleganckie, jak też solidne i bezpieczne.

Na koniec student musi napisać dysertację na 7000-9000 słów na wybrany przez siebie temat. Zakres tematów jest szeroki i limitowany praktycznie tylko przez dostępność promotora specjalizującego się w danej tematyce.

RIBA 2

Drugi stopień studiów wygląda różnie na różnych uczelniach, czasem łączony jest z urbanistyką, a nawet elementami filozofii i socjologii. Cechą wspólną, podobnie jak na pierwszym stopniu, jest położenie nacisku na pracę w studiu nad tworzeniem projektów. Studenci uczą się korzystania z zaawansowanych technologii, zazwyczaj kontynuowana jest nauka teorii, a także odbywają się seminaria magisterskie, w trakcie których studenci przygotowują swoje prace magisterskie.

Typowym sposobem sprawdzania wiedzy są eseje. Na Cambridge wymaganych jest pięć po 3000-5000 słów każdy, część z nich powinna mieć formę recenzji projektów. Eseje składają się na 40 proc. oceny końcowej.

Praca magisterska to pozostałe 60 proc. oceny końcowej. Składa się ona z dysertacji na nie więcej niż 15 tysięcy słów (20 proc. oceny) oraz przedłożonego projektu (40 proc. oceny). Studenci prezentują swoje projekty magisterskie przed Komisją Egzaminacyjną na koniec drugiego roku. Wymagane jest zdobycie co najmniej 60 proc. punktów zarówno z oceny portfolio, jak i w ramach oceny końcowej, żeby uzyskać tytuł.

Niemcy

Wstęp

Podobnie jak w Wielkiej Brytanii, również w Niemczech samo wykonywanie zawodu architekta nie jest regulowane, zastrzeżony prawnie jest jedynie tytuł architekta. Struktura samorządów zawodowych w Niemczech jest zdecentralizowana, architekci podlegają obowiązkowej rejestracji w landowych izbach architektów (*Länderkammer*). Na szczeblu federalnym funkcjonuje stowarzyszenie BAK (*Bundesarchitektenkammer*), powołane przez landowe izby architektów. Warto podkreślić również, że poszczególne landy mogą różnić się pod względem szczegółowych regulacji dotyczących zawodu architekta.

W celu uzyskania wpisu do rejestru zawodowego architektów należy spełnić następujące warunki:

- Ukończone co najmniej 4-letnie studia.
- Ukończona dwuletnia praktyka zawodowa odpowiedniej specjalizacji w pełnym wymiarze czasu pracy.
- Obowiązek posiadania ubezpieczenia od odpowiedzialności zawodowej przy podejmowaniu pracy na własny rachunek.
- Nieposzlakowana opinia.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Wpis na listę jednej z 16 landowych izb architektów skutkuje wzajemnym uznawaniem przez wszystkie pozostałe landowe izby.

W kontekście ścieżki akademickiej warto podkreślić, że istnieją dwie opcje studiowania architektury, które uznawane są za spełniające wymogi wykształcenia niezbędnego do uzyskania tytułu architekta:

- 1) 5-letnie dwustopniowe (3+2) studia uniwersyteckie z dziedziny architektury zakończone tytułem magistra
lub
- 2) minimum 4-letnie studia na uczelni technicznej (*Fachhochschule*).

Wszystkie uczelnie, których ukończenie jest wymogiem przy uzyskiwaniu uprawnień architekta są certyfikowane przez BAK. Przed wpisem na listę architektów konieczne jest odbycie dwuletniej praktyki zawodowej w biurze architektonicznym lub administracji publicznej, pod kierunkiem architekta będącego członkiem izby architektów.

Przykładowy program studiów na uczelni certyfikowanej przez Fachhochschule

Studia architektoniczne opierają się na uzyskaniu przez studenta kompetencji z sześciu zdefiniowanych obszarów:

- 1) Planowanie i projektowanie.
- 2) Projekt i konstrukcja.
- 3) Budowa i technologia.
- 4) Projekt i prezentacja.
- 5) Historia architektury i konserwacja budynków.
- 6) Zarządzanie i kontrola.

Celem nauczania jest nabycie podstawowych kompetencji we wszystkich dziedzinach działalności architektury (kompetencje techniczne, metodologiczne i społeczne właściwe dla danego zawodu). W pierwszym roku akademickim rozwiązywane są zadania z prostymi wymaganiami planistycznymi w kontekście społecznym, od pomysłu do realizacji podstawowej.

Stopień złożoności zadania planistycznego i wymagań integracyjnych zaangażowanych dyscyplin jest początkowo skoncentrowany na elementarnych relacjach. Zwiększają się one w trakcie nauki, od prostych do złożonych. W drugim roku akademickim można na przykład realizować zadania o podwyższonych wymaganiach planistycznych, a na trzecim można realizować zadania o ponadprzeciętnych wymaganiach planistycznych we wszystkich obszarach planowania budynków - od pomysłu do realizacji.

Istotnym elementem kształcenia są moduły praktyczne, czyli wzajemna integracja nauki i praktyki. W ich ramach, za pomocą realistycznych projektów badawczych, symulowana jest praca zorientowana na praktykę. Uczniowie konfrontowani są z elementarnymi treściami praktyki biurowej, takimi jak praca zespołowa i ogólny sposób pracy, dzięki czemu mają być lepiej przygotowani ich do pracy zawodowej. Kursy te odbywają się w małych grupach seminaryjnych.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Przykładowe przedmioty - **Studia licencjackie:**

Semestr I:

- Projekt budowlany.
- Projekt i konstrukcja w solidnej konstrukcji.
- Wykonywanie geometrii w architekturze.
- Projekt i prezentacja.
- Historia architektury i teoria architektury.
- Studium Generalne.
- Studium Generalne.

Semestr II:

- Konstrukcja budynku.
- Projekt i konstrukcja w konstrukcji szkieletowej.
- Projekt i prezentacja.
- Planowanie konstrukcji wspierającej.
- Energia i technologia dla budynków.
- Historia architektury, teoria architektury i konserwacja.

Semestr III:

- Projektowanie budynku.
- Projektowanie i inżynieria.
- Urbanistyka i projektowanie.
- Planowanie konstrukcji wspierającej.
- Historia budowli.
- Planowanie i ekonomika budowy.

Semestr IV:

- Urbanistyka i projektowanie.
- Projektowanie i budowa magazynów.
- Fizyka budowli i materiały budowlane.
- Energia i technologia dla budynków.
- Historia architektury, teoria architektury i konserwacja historyczna.
- Zarządzanie i budownictwo.

Semestr V:

- Moduł do wyboru I.
- Moduł do wyboru II.
- Moduł do wyboru III.
- Niszczenie budynków i praktyka zaopatrzenia.
- Kompleksowe systemy i konstrukcje wspierające.
- Fizyka i materiały budowlane.

Moduły do wyboru:

- Analiza i dokumentacja: nowy budynek.
- Analiza i dokumentacja: Budynek w istniejących budynkach.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- Planowanie, projektowanie i rozwój: nowy budynek.
- Planowanie, projektowanie i rozwój.
- Budowa w istniejących budynkach.
- Obliczanie kosztów i rentowności: nowy budynek.
- Obliczenie kosztów i zyskowności: Budowanie w istniejących budynkach.

Semestr VI:

- Moduł do wyboru.
- Kompleksowe systemy i konstrukcje wspierające.
- Planowanie wnętrz.
- Ocena prac licencyjnych.
- Egzamin końcowy ustny.

Moduły do wyboru:

- Projekt budowlany: nowy budynek.
- Projekt budowlany: istniejący budynek.

Studia magisterskie:

Semestr I:

- Tworzenie projektów w istniejących budynkach.
- Historia i teoria architektury.
- Symulacja budynku / energooszczędna konstrukcja.
- Rozwój projektu i zarządzanie projektem.
- Studium Generale.

Moduły do wyboru

- Projekt 1 - w istniejących budynkach.
- Projektowanie i konstruowanie 1.

Semestr II:

- Opracowanie projektu.
- Badania i diagnoza budynków.
- Moduł do wyboru I.
- Moduł do wyboru II.
- Moduł do wyboru III.

Moduły do wyboru:

- Projekt 2 - istniejący budynek.
- Projekt 2 - Projektowanie i inżynieria 2.
- Projekt i aranżacja wnętrz.
- Planowanie urbanistyczne w obszarach metropolitalnych.
- Historia i teoria architektury.
- Historia architektury, teoria architektury i konserwacja historyczna.
- Eksperymentalne projektowanie i inżynieria.
- Typologia budowli.

Semestr III:

- Tworzenie projektu 3.
- Linie rozwojowe projektu strukturalnego.
- Moduł do wyboru IV.
- Moduł do wyboru V.
- Moduł do wyboru VI.

Moduły do wyboru:

- Projekt – istniejący budynek.
- Projekt 3 - Projektowanie i inżynieria.
- Ochrona zabytków.
- Przyjazne dla klimatu i zrównoważone budownictwo.
- Planowanie i kalkulacja kosztów w architekturze.
- Zarządzanie ryzykiem w architekturze.
- Multimedialna prezentacja projektu.
- Eksperymentalne projektowanie i prezentacja.

Semestr IV:

- Praca magisterska i jej obrona.

4.3. STRATEGIA CERTYFIKACJI WYŻSZYCH UCZELNI PRZEZ ORGANIZACJE BRANŻOWE I ZAWODOWE

Jakość kształcenia to niezwykle ważny element systemu kształcenia. To on stanowi o poziomie przygotowania studentów do przyszłego wykonywania zawodu oraz spełnia wiele innego rodzaju funkcji, jak choćby jest elementem, który służy kandydatom do oceny „wartości” studiów na danym kierunku i uczelni. W celu przeprowadzenia kompleksowej reformy należy zadbać, oprócz wcześniej wskazanych elementów reformy programowej, o kontrolę jakości nauczania. Zgodnie z założeniami reformy każda uczelnia, która chciałaby kształcić przyszłych architektów i zapewnić im możliwość uzyskania uprawnień, miałaby uzyskać akredytację dokonaną przez samorząd architektów. W celu omówienia tego aspektu reformy należy rozpocząć od przytoczenia obecnych form akredytacji występujących w Polsce.

Akredytacja obecnie stosowana w Polsce

W Polsce zgodnie z normą PN-EN ISO/IEC 17000:2006 akredytacją jest „atestacja przez stronę trzecią, dotycząca jednostki oceniającej zgodność, służąca formalnemu wykazaniu jej kompetencji do wykonywania określonych zadań w zakresie oceny zgodności”. Upoważnioną jednostką akredytującą jest Polskie Centrum Akredytacji. PCA udziela akredytacji: jednostkom certyfikującym (systemom, wyrobom, personelowi), laboratoriom (badawczym, wzorcowym, medycznym) oraz innym jednostkom oceniającym zgodność (jednostkom inspekcyjnym, weryfikatorom EMAS i GHG), organizatorom badań biegłości.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Akredytację należy rozumieć jako formalne uznanie przez upoważnioną jednostkę akredytującą kompetencji organizacji działających w obszarze oceny zgodności, czyli jednostek certyfikujących, inspekcyjnych lub laboratoriów do wykonywania określonych działań. Upoważnienie jednostki akredytującej jest zwykle uzyskiwane od rządu.

Akredytacja służy budowaniu i umacnianiu zaufania do wyników wzorcowań, badań i inspekcji, certyfikowanych wyrobów i usług, kwalifikacji certyfikowanych osób oraz certyfikowanych systemów zarządzania.

Zasady akredytacji ujęte są w międzynarodowych normach i wytycznych, w których określone są wymagania, zarówno dla jednostek akredytujących, jak i dla podlegających akredytacji jednostek oceniających zgodność. Uzyskanie akredytacji oznacza, że akredytowane podmioty zostały ocenione według tych norm i wytycznych.

W polskim szkolnictwie wyższym akredytacja to uznanie przez jednostkę zewnętrzną kompetencji szkoły wyższej do prowadzenia studiów na określonym kierunku. Taka akredytacja ma charakter cykliczny. Akredytacją uczelni wyższych zajmuje się Polska Komisja Akredytacyjna oraz komisje środowiskowe – przykładem jest komisja dla kierunków ekonomicznych – Komisja Akredytacyjna Fundacji Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych.

Polska Komisja Akredytacyjna jest niezależną instytucją, działającą na rzecz zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia. Podstawowymi celami działań Komisji są: dbałość o spełnianie standardów jakościowych przyjętych dla szkolnictwa wyższego, nawiązujących do najlepszych wzorców obowiązujących w europejskiej i globalnej przestrzeni edukacyjnej, oraz wspieranie uczelni publicznych i niepublicznych w procesie doskonalenia jakości kształcenia, a także budowanie kultury jakości. Działania te zmierzają do zapewnienia absolwentom polskich szkół wyższych wysokiej pozycji na krajowym i międzynarodowym rynku pracy oraz do zwiększenia konkurencyjności polskich uczelni, jako instytucji europejskich.

Nadrzędną wartością, którą Polska Komisja Akredytacyjna kieruje się w swoich pracach, jest dobro społeczne, ponieważ jakość i efektywność kształcenia w istotny sposób przyczyniają się do rozwijania kapitału intelektualnego i budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Polska Komisja Akredytacyjna realizuje swoją misję poprzez dokonywanie obligatoryjnych ocen programowych oraz formułowanie opinii o wnioskach dotyczących nadawania uprawnień do prowadzenia studiów. Troską Komisji jest to, by jej opinie i oceny oraz zalecenia i rekomendacje pozostawiały szerokie pole dla autonomicznych inicjatyw promujących innowacyjność procesu dydaktycznego oraz wysoką kulturę jakości kształcenia.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Polska Komisja Akredytacyjna działa w poczuciu odpowiedzialności za podejmowane decyzje wpływające na rozwój szkolnictwa wyższego, budując swoją wiarygodność poprzez obiektywizm ocen i opinii, profesjonalizm podejmowanych działań, zachowanie zasady jawności i przejrzystości stosowanych procedur, precyzję argumentacji, przestrzeganie zasad etycznych oraz poszanowanie tradycji akademickich.

Polska Komisja Akredytacyjna uznaje za swoją powinność wszechstronną współpracę i dialog ze wszystkimi interesariuszami procesu kształcenia, w tym środowiskiem akademickim, kandydatami na studia, pracodawcami oraz organami państwa i administracji publicznej. Komisja podejmuje inicjatywy w zakresie takiej współpracy, także na arenie międzynarodowej, aktywnie współdziałając z innymi komisjami akredytacyjnymi oraz grupującymi je organizacjami międzynarodowymi przy realizacji Procesu Bolońskiego oraz budowie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Akredytacja jest skutecznym sposobem na uzyskanie potwierdzenia spełniania określonych wymogów, co jest niezbędne w przypadku proponowanej przez nas reformy dla celu zapewnienia odpowiedniej jakości kształcenia. Ta forma weryfikacji jest najczęściej stosowaną na światowych uczelniach, ale też na innych podmiotach, które są świadome zalet akredytacji. Zalety akredytacji były wielokrotnie tematem omówienia w piśmiennictwie dotyczącym systemów kontroli i weryfikacji:

- akredytacja jest obiektywnym dowodem na to, że organizacje działają zgodnie z najlepszą praktyką,
- akredytacja jest istotnym argumentem przy wyborze dostawców na rynku krajowym i międzynarodowym,
- akredytowane podmioty dostarczają wiarygodnych informacji, na podstawie których mogą być podjęte decyzje np. w zakresie polityk społecznych,
- akredytacja jest mechanizmem wykorzystywanym w celu zapewnienia publicznego zaufania w odniesieniu do wiarygodności działań, istotnych z punktu widzenia wpływu na zdrowie, bezpieczeństwo i środowisko. Dlatego jest często stosowanym sposobem identyfikacji jednostek kompetentnych przy wdrażaniu przepisów prawnych,
- akredytacja odgrywa istotną rolę w procesie notyfikacji. Akredytacja stanowi pomoc techniczną dla władz państwowych przy ocenie jednostek, które mają być notyfikowane: poprzez zweryfikowanie kompetencji technicznych jednostki, jej niezależności i bezstronności oraz systemu zarządzania -potwierdzone jest to podczas regularnego monitoringu i okresowych ocen w nadzorze,
- akredytacja jest niezbędnym narzędziem w procesie podejmowania decyzji oraz przy zarządzaniu ryzykiem - organizacje mogą oszczędzić czas i pieniądze poprzez wybór akredytowanego, a zatem kompetentnego dostawcy usług oceny zgodności,
- akredytacja zmniejsza ryzyko w relacjach biznesowych.

Reforma

Omówione powyżej ogólne zalety oraz założenia akredytacji powinny zostać wdrożone i wykorzystane w planowanej reformie kształcenia na kierunku architektura. Wydziały, które zamierzałyby realizować studia na kierunku architektura byłyby objęte obowiązkową akredytacją dokonywaną przez Komisję Akredytacyjną. Metody oceny i kryteria byłyby co do zasady zbieżne z obecnymi standardami krajowymi i międzynarodowymi. Należałoby jednak rozważyć zmianę podmiotu akredytującego. Zdaniem apologetów reformy za najbardziej zasadny skład Komisji Akredytacyjnej należałoby uznać podmiot złożony z przedstawicieli Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, którzy byłiby specjalistami zajmującymi się profesjonalnie kontrolą jakości nauczania. Dzisiaj Polską Komisję Akredytacyjną tworzy od osiemdziesięciu do dziewięćdziesięciu członków powołanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa spośród kandydatów posiadających co najmniej stopień naukowy doktora, zgłoszonych przez senaty uczelni, Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencję Zawodowych Szkół Polskich, Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej (przewodniczący PSRP jest członkiem PKA z mocy prawa), ogólnokrajowe stowarzyszenia naukowe i organizacje pracodawców. Organami Komisji są: Przewodniczący, Sekretarz oraz Prezydium.

W celu zapewnienia jak największego profesjonalizmu działania procesu akredytacyjnego po reformie należałoby wykorzystać doświadczenie obecnych ekspertów Polskiej Komisji Akredytacyjnej i przeważającą część składu Komisji Akredytacyjnej powinni stanowić właśnie oni. Należałoby również powierzyć akredytację osobom, które najbardziej znają środowisko architektów i są w stanie w sposób najbardziej praktyczny ocenić jakość nauczania – samorządowi architektów. Samorząd architektów powinien uzyskać uprawnienia do delegowania swoich członków do Komisji Akredytacyjnej, w której stanowili by oni mniejszą część członków. Ich zadaniem byłoby wspieranie ekspertów Ministerstwa praktyczną wiedzą i doświadczeniem i uczestniczenie w procesie akredytacji na prawach równych ekspertom Ministerstwa. Podsumowując: Komisja Akredytacyjna powinna składać się w przeważającej części z ekspertów delegowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz w mniejszej części z ekspertów delegowanych przez samorząd architektów.

4.4. STANDARDY WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE ZAWODU ARCHITEKTA NA WYBRANYCH POLSKICH UCZELNIACH

Wprowadzenie

W obecnej sytuacji jednym z istotnych problemów w zakresie kształcenia architektów jest swoiste oderwanie standardów kształcenia od realnych wymogów praktyki zawodu. Jak wynika z zebranych przez nas opinii studentów oraz absolwentów kierunku architektura na różnych uczelniach bardzo często powtarzał się zarzut braku odpowiedniego przygotowania do czynności, które muszą wykonywać pracując w zawodzie architekta. Z dyskusji z przedstawicielami uczelni i samego środowiska architektów wybija się postulat

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

pozostawiania studiów w formie jak najszerzej edukacji, niekoniecznie zawężającej kształcenie tylko i wyłącznie w kierunku wykonywania zawodu architekta, ale otwartej również na edukację w kierunkach bardziej artystycznych i innych. Do decyzji rządzących będzie należała kwestia czy rzeczywiście powinna zostać utrzymana formuła bardzo szerokich studiów na kierunku architektura, czy też należy skupić się na kształceniu osób jak najlepiej przygotowanych do wykonywania zawodu kierunkowego – architekta. Celem naszych opracowań jest rekomendowanie tego drugiego kierunku i zaproponowanie reform, które pozwolą na jak najlepsze przygotowanie do wykonywania zawodu architekta. Realizacja tego celu i udoskonalenie tej swoistej drogi kształcenia musi być poprzedzona wprowadzeniem wielu reform programowych dotyczących zarówno ustroju uczelni, jak i ich programów, ale też poddana szczegółowym konsultacjom i testom podczas programów pilotażowych. Wstępne założenia koncepcji reform, które mają umożliwić udoskonalenie kształcenia architektów prezentujemy w niniejszym opracowaniu.

Rada Programowa Wydziałów

Rada Programowa Wydziału to w założeniu organ, którego celem jest dbałość o utrzymanie wysokiego poziomu jakości realizacji kierunku studiów na danej uczelni wyższej. Zadania stojące przed radą powinny być realizowane z uwzględnieniem specyfiki danego kierunku. Z tego też względu proponujemy ukonstytuowanie tzw. Rad Wydziałów, które wspierałyby dany wydział w jego pracy. Utworzenie rad na poziomie wydziałów pozwoliłoby na dobieranie do nich bardziej związanych z danym kierunkiem osób, które reprezentowałyby dziedziny ściśle współpracujące z kierunkiem wydziału. W przypadku architektury byłyby to osoby z środowiska biznesu tj. środowiska przedsiębiorców, którzy wykonują działalność gospodarczą w zakresie architektury, środowiska naukowego oraz absolwenci i przedstawiciele samorządu architektów. Należy zaznaczyć, że rady tego typu już obecnie funkcjonują w strukturach uczelni, często jako Rady Uczelni czy Rady Programowe Uczelni. Propozycja zadań, które mogłyby być realizowane przez Rady Programowe Wydziałów:

- kształtowanie właściwego dla kierunku i specjalności studiów profilu absolwenta,
- przygotowanie i modyfikacja, zgodnie z aktualnymi aktami prawnymi, programów kształcenia, w tym: kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz planów studiów,
- okresowa kontrola i weryfikacja programów kształcenia realizowanych w ramach kierunku studiów, w szczególności pod kątem właściwego doboru przedmiotów oraz form zajęć dydaktycznych wymaganych do osiągnięcia założonych efektów kształcenia, ustalenie zgodności efektów przypisanych przedmiotom i modułom z efektami kierunkowymi, sprawdzanie treści programowych przedmiotów w odniesieniu do osiągnięcia założonych efektów kształcenia,
- zatwierdzanie sylabusów do prowadzonych na kierunku przedmiotów,
- wydawanie opinii w zakresie tworzenia i likwidacji specjalności na kierunku,
- nawiązywanie współpracy z interesariuszami zewnętrznymi i wewnętrznymi, mającej na celu doskonalenie programów kształcenia pod kątem dostosowania sylwetki absolwenta do potrzeb rynku pracy,

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- okresowa ocena jakości prac dyplomowych realizowanych na kierunku,
- opiniowanie obsady kadrowej do prowadzenia poszczególnych przedmiotów, zapewniającej właściwą jakość kształcenia,
- ustalenie strategii promocji kierunku.

Utworzenie Rad Programowych Wydziału w sposób pozytywny przyczyniłoby się do podnoszenia jakości kształcenia przez dany wydział. Dodatkowo poprzez różnorodność perspektyw osób w niej zrzeszonych pomogłyby w sposób kompleksowy oceniać efekty nauczania i wprowadzać ewentualne korekty. Byłby to też podstawowy organ, który miałby zająć się wypracowaniem programu nauczania na danej uczelni.

Wypracowanie nowego programu studiów

Obecnie program studiów na kierunku architektura jest w przeważającej mierze regulowany poprzez Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury (dalej jako Rozporządzenie), które jest wdrożeniem przepisów dyrektywy 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Dz. Urz. UE L 255 z 30.09.2005, str. 22, z późn. zm.) oraz Dyrektywa 2013/55/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 2013 r., zmieniająca dyrektywę 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych.

Wyżej wymienione rozporządzenie określa wymogi odnoszące się do programu studiów. Elementy, które są poddane regulacji to:

- liczba godzin zajęć,
- liczba punktów ECTS do uzyskania,
- jaką część zajęć powinny stanowić seminaria, ewentualnie ćwiczenia audytoryjne, laboratoryjne lub projektowe,
- jaką część zajęć powinny stanowić zajęcia praktyczne,
- jakie umiejętności i kwalifikacje powinien posiadać absolwent studiów na kierunku architektura,
- poszczególne przedmioty, które mają stanowić elementy zajęć,
- efekty kształcenia,
- wymiar praktyk.

Analiza treści Rozporządzenia wskazuje, że jako podstawowy akt prawny regulujący studia na kierunku architektury wymagałby on uchylecia i zmiany na nowy w celu skutecznego wdrożenia nowego programu studiów. Podstawowym warunkiem umożliwiającym wprowadzenie nowego wypracowanego programu studiów jest odstąpienie od regulacji wymogów programowych na tak szczegółowym poziomie przez tylko i wyłącznie Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Komisja Programowa

W celu skonstruowania programu studiów, który w sposób realny ujmowałby przedmioty, które są wykorzystywane w codziennej pracy przez osoby wykonujące zawód architekta, należałoby powierzyć prace nad programem grupie wyspecjalizowanych osób zajmujących się tematyką zarówno nauczania, jak i konkretnie architektury – Komisji Programowej. Komisja Programowa powinna łączyć w sobie spojrzenia z różnych perspektyw: biznesu, nauki, branż istotnych z punktu widzenia architektury oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i ministerstwa odpowiedzialnego za budownictwo. To te osoby będą miały największe kompetencje, by opracować kompleksowy program studiów, który w sposób profesjonalny przygotowałby absolwentów do podjęcia pracy zawodowej.

Proponowany skład Komisji Programowej:

- 3 przedstawicieli Państwowej Komisji Akredytacyjnej – komisji oceniającej uczelnie techniczne – powołani na mocy zarządzenia przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej,
- 5 przedstawicieli Izby Architektów RP (z wymogiem dochowania zasad reprezentatywności poszczególnych izb okręgowych – 1 izba nie może mieć więcej niż 1 reprezentanta) – wybrani przez Krajową Radę Izby Architektów na drodze uchwały,
- 1 przedstawiciel Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa – powołany na podstawie zarządzenia przez Ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego,
- 1 przedstawiciel Ministerstwa Rozwoju i Inwestycji – powoływany na podstawie zarządzenia przez ministra właściwego ds. budownictwa,
- 1 przedstawiciel przedsiębiorców - wskazany byłby reprezentant najbardziej reprezentacyjnego (na chwilę ogłoszenia konkursu) związku przedsiębiorców w zakresie reprezentowania pracodawców z zakresu budownictwa – powołani na podstawie uchwał tego związku. Zapewne na dzień dzisiejszy byłby to Polski Związek Pracodawców Budownictwa.

Komisja programowa miałaby za zadanie sformułowanie ramowego programu studiów, który odpowiadałby wymogom egzaminu pozwalającego na uzyskanie uprawnień. Uczelnie miałyby zaś pewną swobodę w dokonywaniu zmian programowych na swoje potrzeby, jednak musiałyby informować studentów o wprowadzeniu takowych zmian w stosunku do programu ramowego, tak żeby studenci byli świadomi, że ich przygotowanie do egzaminu może być nieco inne, niż zakładane w programie ramowym. Uczelnie miałyby też pewną dowolność w ustaleniu konkretnego wymiaru studiów – ilości lat, jakie zajmie realizacja programu, co wpłynęłoby na pewną konkurencyjność w kształceniu studentów (studia mniej lub bardziej intensywne).

W celu opracowania programu studiów proponujemy przyjęcie następującego toku działań:

- utworzenie Komisji Programowej przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, opartej na przedstawicielach biznesu, nauki, branż istotnych z punktu widzenia

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

architektury oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Ministerstwa Infrastruktury,

- utworzenie zespołów roboczych do analizy obecnych programów uczelni,
- podjęcie w ramach powyższych zespołów roboczych analizy obecnych programów uczelni, dyskusja i sformułowanie wniosków w postaci wskazania elementów, które należy zmienić. Jako kryterium do analizy należy przyjąć przyczynianie się danego przedmiotu realizowanego do wykształcenia gotowego do podjęcia pracy zawodowej absolwenta kierunku architektura,
- sformułowanie - na podstawie wniosków z poprzedniego etapu - nowego programu uczelni,
- konsultacje nowego programu uczelni z szerszym środowiskiem przedsiębiorców, nauczycieli akademickich oraz z przedstawicielami studentów w postaci samorządów i parlamentu studentów - w celu objęcia swoim zasięgiem jak największej liczby zainteresowanych osób proponujemy wykorzystanie formy ankiet oceniających oraz spotkań konsultacyjnych na poszczególnych uczelniach,
- ewaluacja uzyskanych danych i wprowadzenie ewentualnych korekt w programie kierunku,
- przyjęcie założeń nowego programu przez Komisję Programową,
- przeprowadzenie szczegółowej analizy obecnych uregulowań prawnych dotyczących zakładanych efektów kształcenia i innych wymogów nawiązujących i mających wpływ na programy uczelni,
- dokonanie zmian prawnych, które umożliwią autonomiczne przyjęcie nowego programu studiów przez konkretne uczelnie,
- przeprowadzenie pilotażu, który przetestowałby nowy program kierunku - pilotaż musiałby być objęty stałym monitoringiem,
- ewaluacja wyników pilotażu,
- wprowadzenie ewentualnych korekt do programu,
- umożliwienie wdrożenia programu dla każdej uczelni.

Program pilotażu

Celem pilotażu byłoby próbne wdrożenie opisanych wyżej elementów reformy na uczelniach, w celu przetestowania ich rzeczywistego oddziaływania na poszczególne roczniki studentów architektury oraz tego czy w sposób istotny przyczynia się on do poprawy jakości kształcenia.

Sposób wyłonienia wydziałów do programu pilotażu

Po wypracowaniu ramowego programu studiów ogłoszony powinien zostać konkurs zorganizowany przez Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego na możliwość prowadzenia pilotażowego programu studiów przez konkretne wydziały architektury, zarówno prywatne, jak i publiczne na terenie całego kraju. Studia te kończyłby się egzaminem, po którym można byłoby nabyć uprawnienia do wykonywania zawodu architekta.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

Minister ogłosiłby minimalną liczbę jednostek, które objęte zostałyby pilotażem. Liczba ta mogłaby być jednak większa w przypadku gdyby liczba ofert spełniających powyższe kryteria konkursowe oraz cechująca się wysoką jakością byłaby większa, niż minimalna wskazana przez ministra.

Na drodze rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego powołana zostałaby 11 osobowa komisja konkursowa w skład w której wchodziłoby:

- 3 przedstawiciele Państwowej Komisji Akredytacyjnej – komisji oceniającej uczelnie techniczne – powołani na mocy zarządzenia przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej,
- 5 przedstawiciele Izby Architektów RP (z wymogiem dochowania zasad reprezentatywności poszczególnych izb okręgowych – 1 izba nie może mieć więcej niż 1 reprezentanta) – wybrani przez Krajową Radę Izby Architektów na drodze uchwały,
- 1 przedstawiciel Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa – powołany na podstawie zarządzenia przez Ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego,
- 1 przedstawiciel Ministerstwa Rozwoju i Inwestycji – powoływany na podstawie zarządzenia przez ministra właściwego ds. budownictwa,
- 1 przedstawiciel przedsiębiorców - wskazany byłby reprezentant najbardziej reprezentacyjnego (na chwilę ogłoszenia konkursu) związku przedsiębiorców w zakresie reprezentowania pracodawców z zakresu budownictwa – powołani na podstawie uchwał tego związku. Zapewne na dzień dzisiejszy byłby to Polski Związek Pracodawców Budownictwa.

Komisja Konkursowa na pierwszym posiedzeniu wybrałaby przewodniczącego oraz przegłosowałaby regulamin konkursu. Regulamin zawierać musiałby konkretne wymagania od oferenta m.in.:

- niezbędne kilkunastoletnie doświadczenie w kształceniu na kierunku architektura,
- stosowne zaplecze techniczne niezbędne do bardziej praktycznego charakteru zajęć,
- odpowiedni procent praktyków wśród kadry dydaktycznej, określony przez regulamin,
- odpowiedni procent samodzielnych pracowników naukowych,
- stosowny procent absolwentów, którzy w okresie 15 lat od ukończenia studiów nabywają uprawnienia zawodowe do zawodu architekta.

Spełnienie tych kryteriów byłoby niezbędne do przejścia kryteriów formalnych konkursu. Bez ich spełnienia oferta byłaby odrzucana, bez rozpatrywania części merytorycznej.

Oferent, już w części merytorycznej oferty, musiałby przedstawić:

- historię wydziału,
- dotychczasowe sukcesy na polu naukowym i dydaktycznym,
- opisać strukturę wydziału,
- opisać kadre naukową wydziału – procent profesorów, doktorów habilitowanych, doktorów i doktorantów,

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- opisać obsługę administracyjną wydziału – ilość zatrudnionych osób, podział ich kompetencji, formę zatrudnienia,
- załączyć analizę związaną z wynikami badań losów absolwenckich, ze szczególnym wskazaniem procentu absolwentów którzy nabyli uprawnienia zawodowe,
- przedstawić dotychczasowy system praktyk obowiązujący na wydziale,
- sporządzić statystyki dotyczące praktyk realizowanych w trakcie studiów przez studentów wydziału.

Najważniejszą jednak częścią oferty byłoby opracowanie programu studiów, które cechowałoby się zwiększonym udziałem zajęć praktycznych oraz zajęć prawnych, koniecznych do egzaminu na zakończenie nauczania. Oferta musi być zgodna z ustalonym programem ramowym, jednak uczelni - w jego ramach - przysługiwałby luz decyzyjny.

Jeżeli w przeciągu ostatnich dwóch lat wydział składający ofertę dotyczącą udziału w pilotażu nie był objęty oceną Państwowej Komisji Akredytacyjnej, ocena taka będzie następowała obligatoryjnie. Będzie wliczona do punktacji konkursowej.

Komisja ustala termin na złożenie ofert oraz czas rozstrzygnięcia. Termin na złożenie oferty nie może być krótszy niż 3 miesiące. Termin rozstrzygnięcia musi być dostosowany do czasu oceny wydziału przez PKA. Komisja na posiedzeniu ocenia poszczególne kandydatury.

Każdy członek Komisji ma możliwość przyznania od 1 do 10 punktów w każdej kategorii. Kategorie te określałaby Komisja w regulaminie. Powinny się w nim znaleźć takie kryteria jak:

- a) doświadczenie oferenta – lata funkcjonowania, miejsce w rankingach, dodatkowe sukcesy na polu naukowo-dydaktycznym, poziom kadry naukowej,
- b) ocena zaplecza technicznego uczelni,
- c) ocena dotycząca poziomu rozwoju absolwentów kierunku,
- d) ocena dotychczasowego systemu praktyk na danym kierunku,
- e) ocena zaproponowanego programu ramowego uczelni.

Konkurs wygrają uczelnie z najwyższym wynikiem, zgodnie z ilością ujętą w rozporządzeniu ministra. W przypadku równej ilości punktów oferentów, zajmujących pozycję gwarantującą wygranę konkursu, obaj oferenci uzyskają możliwość uczestnictwa w pilotażu. O przyjęciu bądź nie kolejnych ofert, ponad minimum ustalone przez Ministra, Komisja głosuje bezwzględną większością głosów (w przypadku 11-osobowego składu Komisji potrzebne jest więc co najmniej sześćosobowe poparcie. Oznacza, że wybranie dodatkowych uczelni do pilotażowego programu bez zgody przedstawicieli izb wymagałoby jednomyślności w głosowaniu wszystkich pozostałych przedstawicieli rady.

Egzamin na zakończenie studiów na wzór egzaminu na uprawnienia (ocenia go komisja związana z przedstawicielami izb i uczelni) - sposób przeprowadzenia

Studenci pilotażowego programu studiów zdawaliby także egzamin magisterski w tradycyjnej formie. Dlatego też student architektury, który nie planuje nabywać uprawnień zawodowych bezpośrednio po zakończeniu nauki, mógłby zakończyć swój kontakt z uczelnią na obronie pracy magisterskiej. Miałby jednak możliwość przystąpić do egzaminu na uprawnienia w kolejnym roku.

Najważniejszą zmianą jest brak obowiązku odbywania praktyk w oderwaniu od praktyk organizowanych przez uczelnie. Praktyki dziś konieczne do przystąpienia do egzaminu na uprawnienia zawodowe zastąpią praktyki ujęte w programie studiów, gdzie znajdzie się szeroka gama praktyk, za które student powinien uzyskać ocenę bądź zaliczenie. Praktyka powinna zająć rok.

Egzamin nie różniłby się w sposób znaczący od dzisiejszego egzaminu na uprawnienia zawodowe. Byłby on również dwuczęściowy, złożony z części pisemnej i ustnej. Jednak zostałby zorganizowany przez uczelnie, na terenie jej gmachu i finansowany w ramach dotacji z MNiSW. Co jednak ważne, pytania w części pisemnej oraz pula pytań w części ustnej egzaminu byłaby identyczna na wszystkich wydziałach objętych pilotażem, co też jest wyraźnym podobieństwem do obecnych regulacji izbowych. Ma to uniemożliwić daleko idące różnice w ilościach zdających na terenie różnych ośrodków.

Pytania ustalane byłyby przez specjalną komisję (tożsamą do komisji zatwierdzającej plan studiów) utworzoną przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W jej skład weszliby przedstawiciele Izby Architektów oraz przedstawiciele uczelni, jak również przedstawiciel MNiSW oraz przedstawiciele Ministerstwa właściwego do spraw budownictwa (na dzień dzisiejszy jest to Ministerstwo Rozwoju i Inwestycji). Przedstawiciele izby architektonicznej stanowiliby prawie połowę składu komisji, co umożliwiłoby uzyskanie dominującego wpływu na treść zagadnień pojawiających się na rzeczowym egzaminie. Skład liczbowy Komisji uzależniony byłby od ilości uczelni przyjętych do pilotażowego programu, bowiem wymagane byłoby, aby każda uczelnia biorąca w niej udział dysponowała chociażby jednym przedstawicielem (najpewniej w osobie Dziekana Wydziału Architektury).

O ile jednak izby miałyby większy wpływ na treść pytań, o tyle już nad przebiegiem egzaminu, zarówno w części pisemnej, jak i ustnej, dominowałiby przedstawiciele uczelni, choć przedstawiciel samorządu również znalazłby się w składzie lokalnej komisji – zarówno przy pilnowaniu procedur podczas egzaminu pisemnego, jak i jako egzaminator części ustnej (przedstawiciele uczelni mogliby jednak przegłosować przedstawiciela samorządu co do skali oceny).

W przypadku niezdania egzaminu w pierwszym terminie – student przystępowałby do poprawkowego egzaminu. Jeśli nie zdałby również egzaminu poprawkowego mógłby

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

przystąpić do egzaminu w kolejnym roku akademickim, po dokonaniu jednak stosownej opłaty. Osoba zdająca egzamin zdobędzie po wcześniejszym uzyskaniu tytułu magistra architektury uzyskałaby także uprawnienia zawodowe.

Wstępny harmonogram proponowanych zmian

Cały proces przystosowania programu studiów do możliwości nabywania po nich uprawnień musiałby mieć długotrwały charakter.

Na jeden rok akademicki musiałby zostać wyznaczone prace związane z ustaleniem pilotażowego programu studiów (od września do czerwca). Po jego opracowaniu konkurs ogłosiłaby Komisja Konkursowa, który trwałby przez 4-5 miesięcy (od czerwca do października). Uczelnie, których oferty zostałyby przyjęte przez Komisję miałyby więc rok na przygotowanie się do nowego programu studiów. W czerwcu-lipcu trwałyby nabory na pilotażowe kierunki studiów. 2 lata po rozpoczęciu prac nad programem pierwsi studenci, zaczęliby więc naukę na jego podstawie.

Po 5 latach, czyli momentu w którym skończyliby studia pierwsi absolwenci pilotażowych studiów, prowadzona byłaby stała obserwacja ich losów absolwenckich. Ponadto rokrocznie byłyby analizowane wyniki egzaminów na uprawnienia zawodowe. Po 5 latach od rozpoczęcia pilotażu, komisja podejmowałaby decyzję o wprowadzeniu powszechnych zmian na tym kierunku bądź też wydłużyłaby okres pilotażu o kolejne lata (ew. z dodaniem kolejnych uczelni) lub też zaniechałaby tego pomysłu.

4.5. ZAŁOŻENIA PILOTAŻOWEGO WDROŻENIA PROPONOWANYCH ZMIAN NA UCZELNIACH**Wprowadzenie**

Przed podjęciem ostatecznej decyzji o reformie studiów architektury i systemu nabywania uprawnień zawodowych niezbędny jest pilotaż, pozwalający ukończyć studia na nowych warunkach minimum 5 rocznikom, co powoduje, że musi on trwać co najmniej 10 lat. Tylko tak długi okres pozwoli w odpowiedni sposób ocenić nowy model nauczania i egzaminowania, na bazie kilku roczników, którzy przebyli cały proces studiów na nowych warunkach. Dodatkowo potrzeba również kilku roczników absolwentów, którzy poza skończeniem studiów mieli też możliwość przez kilka lat funkcjonować po ich zakończeniu na rynku pracy.

Taka procedura wymaga trwałej współpracy uczelni, izb, przedsiębiorców i ministerstwa. Niezbędne jest zdobycie szerokiego konsensusu dla koncepcji pilotażu w poszczególnych środowiskach, która umożliwi kontynuację współpracy także w przypadku roszad na kluczowych stanowiskach podmiotów zaangażowanych w pilotaż. Okres pilotażu jest bowiem dłuższy niż jedna kadencja parlamentu, kadencje rektorów i dziekanów uczelni czy władz izbowych.

Kształt pilotażu

a) Zmiany w programie studiów

Często przez środowisko jest opinia, że obecna formuła studiów architektonicznych w sposób ograniczony zajmuje się przygotowaniem jej uczestnika do przyszłej pracy zawodowej. Świadczy o tym fakt, że architektura traktowana jest jako dziedzina sztuki i raczej pod tym kątem prowadzone są zajęcia. Nie negując tego stanu w całości, gdyż traktowanie architektury jako dziedziny sztuki jest słuszne, a dla dobrego zaznajomienia się z zawodem konieczna jest odpowiednia nadbudowa teoretyczna, należy do programu studiów zaimplementować elementy umożliwiające lepsze przygotowanie do późniejszej pracy.

Z pewnością dopełni to i uporządkuje przekazywaną na innych przedmiotach wiedzę. Ponadto należy zwrócić uwagę iż absolwent studiów architektonicznych będzie o wiele cenniejszym nabytkiem dla przyszłego pracodawcy, jeśli elementarne informacje dotyczące przepisów i postępowań formalno-prawnych przyswoi sobie w ramach studiów.

Program powinien uwzględniać następujące aspekty:

- wiedzę: informacje i dane dotyczące podstawowego ładu prawnego, dokumentów (np. map), aktów prawnych,
- umiejętności projektowe, a więc adaptowanie realnych przepisów do projektów akademickich,
- praktyczną znajomość prawa – rozumienie procedur prawnych.

W ramach tworzenia programu należałoby dokonać dogłębnego rozpisania umiejętności, które powinien osiąść absolwentów studiów. Powinny to być m.in. umiejętności:

W pierwszym etapie (na początku studiów):

- opisanie różnic między mapą ewidencyjną, zasadniczą, do celów projektowych,
- opisanie elementów składowych projektu budowlanego,
- opisanie podstawowych informacji zawarte w planie miejscowym i decyzji WZ,
- określenie zakresu branż do projektu, przygotowania wniosku ws. warunków technicznych,
- określenie podstawowych zasady lokalizacji budynku (odległości od granic, innych obiektów).

W drugim etapie (w okolicach połowy studiach):

- umiejętność czytania mapy (np. określenie użytków gruntowych, nazwanie podstawowych obiektów budowlanych),
- wykonanie projektu przebiegu instalacji sieci zewnętrznych,
- opisanie procesu uzyskania warunków zabudowy, przygotowania wytycznych do wniosku,
- określenie podstawowych przepisów dotyczące budynków (komunikacja, nasłonecznienie itp.).

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

W trzecim etapie (przed zakończeniem studiów):

- umiejętność pracowania na mapie (np. wykorzystania w pracy proj. warstwice, punkty wysokościowe itp.),
- Czytanie studium, podać różnice między nim a mpzp,
- opisanie decyzji środowiskowej, napisanie prostej karty informacyjnej przedsięwzięcia,
- określenie podstawowych zasady dot. dróg przeciwpożarowych,
- określenie zasad lokalizacji miejsc postojowych, parkingów (odległości, gabaryty).

W czwartym etapie (po zakończeniu studiów):

- umiejętność czytania mapy w sposób zaawansowany (rozpoznawanie oznaczeń szczegółowych, jak np. różnice między sieciami elektroenergetycznymi, zielenią, potrafi nazwać i opisać linie rozdzielające z mpzp itd.),
- swobodne czytanie planu miejscowego (wydobywanie i wykorzystywanie informacji w nim zawarte),
- przygotowanie wniosku o pozwolenie na budowę, rozpoznawanie i wypełnianie załączników wykonanie zgodnego z przepisami projektu zagospodarowania terenu.

Szczegółowe wdrożenie tych celów jest już zadaniem uczelni, która przedstawi swoją koncepcję w momencie złożenia oferty pilotażowej. Będzie ona mogła także wpływ na ulokowanie danych zajęć w odpowiednim czasie. Rozpisane etapy mają w tym przypadku charakter zalecany, lecz nie obligatoryjny.

b) Praktyka podczas studiów

Do mankamentów programu studiów zalicza się także brak odpowiedniej ilości praktyk. Nie dość, że wymagana jest śladowa ilość obowiązkowych praktyk (zajmująca zaledwie kilka tygodni pracy) to dodatkowo nie ma weryfikacji ich rzetelności. Często kończy się jedynie na dokumencie potwierdzającym odbycie praktyk z załączonym ich planem, który jednak nie jest w żadnym elemencie sprawdzany co do zgodności z rzeczywistością.

Korzystając z niemieckich doświadczeń tzw. systemu dualnego należałoby przeznaczyć minimum 2 semestry na zajęcia praktyczne u przedsiębiorców. Przypisanie na praktyki odbywałoby się na mocy porozumienia między izbą a uczelnią. Izba zobowiązałaby się do zapewnienia odpowiedniej liczbie studentów opiekunów praktyk. W oparciu o limit osób uczelnia ustalałaby liczbę studentów na danym roku. Co istotne zajęcia odbywałyby się w sposób ciągły. Pracodawcy bowiem bardzo często narzekają, że obecność praktykanta raz w tygodniu nie służy możliwości przekazania mu niezbędnej do pracy wiedzy. Znacznie lepiej sprawdza się sytuacja, gdy student przebywa na praktykach przez okres całego semestru. Może on wtedy stać się częścią zespołu w firmie i wsparciem dla pracodawcy.

Praktyka powinna odbywać się pod stałym nadzorem uczelni, praktyka powinna być raportowana w określonym przez uczelnie okresie np. 1 miesiąca.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

c) **Specjalizacje**

W chwili obecnej na kilku wydziałach architektury np. na Politechnice Wrocławskiej wybierana jest przez studentów specjalizacja np. ochrona zabytków. Program pilotażu nie zawierałby wyodrębnienia na specjalizacje. Nie oznacza by jednak, że studenci pilotażowi nie mogliby zwiększać swoich kompetencji w konkretnych dziedzinach.

Służyłaby temu zalecana duża siatka zajęć do wyboru. W programie studiów takie zajęcia stanowić powinny co najmniej 1/3 całej puli zajęć. Studenci samodzielnie dokonywaliby więc wyboru na jakie zajęcia chodzić a nie mieliby przypisanych zajęć pod konkretną specjalizację. Pozwoliłoby to wybrać studentowi odpowiednią siatkę przedmiotów, niekoniecznie z jednej dziedziny w sytuacji gdyby na przykład interesowałby go dwa różne szczegółowe zagadnienia.

Ewaluacja pilotażu

Pilotaż musiałby być stale monitorowany i lekko modyfikowany, tak aby w jak najlepszym stopniu realizował on założone cele. Pomóc miały w tym poniższe mechanizmy:

a) **Możliwość dołączania kolejnych uczelni**

Ważnym elementem pilotażu byłoby możliwość dokooptowania kolejnych wydziałów do planu realizacji pilotażu. Taka procedura miałaby zmniejszyć tendencje do tworzenia się „wydziałów dwóch prędkości”, czyli tych których ukończenie skutkuje możliwością szybkiego nabycia uprawnień i tych, które tego uprawnień nie dają.

O możliwości takiego dołączenia mogłaby rokrocznie zdecydować Komisja Konkursowa. Podobnie jak w przypadku pierwszego konkursu decydowałoby roczne *vacatio legis*, które dałoby uczelni czas na przygotowanie się do wdrożenia pilotażu. W przypadku sukcesów pilotażu liczba dołączanych kierunków w jego trakcie zapewne byłaby liczba, szczególnie po 5 latach od jego funkcjonowania kiedy byłyby znane jego całościowe efekty (włącznie z wynikami egzaminów).

b) **Coroczne konferencje analizujące pilotaż**

Pod auspicjami MNiSW organizowana byłaby coroczna konferencja podsumowująca kolejny rok pilotażu. Co roku odbywałaby się ona w innym mieście, które jest siedzibą wydziału objętego pilotażem. Udział brałoby w niej przedstawiciele wszystkich wydziałów architektury, zarówno tych objętych pilotażem jak i tych które do pilotażu nie przystąpiły bądź nie zostały dopuszczone. Ponadto brałoby w niej udział przedstawiciele ministerstwa, izb architektonicznych i przedsiębiorców.

Przedstawiciele poszczególnych wydziałów referowałiby jak wygląda ich przebieg pilotażu, czy umiejętności studentów na poszczególnym etapie studiów są większe, mniejsze czy porównywalne z ich poprzednikami idącymi starym modelem (podstawą opracowania takiej metodologii byłby wyniki egzaminów. Zwracano by także uwagi na problemy, które powstają w trakcie jego trwania. Szczególnie ważna

jest obecność szkół nieobjętych programem, które dzięki wiedzy zaczerpniętej na takowej konferencji łatwiej mogliby w przeszłości zaszczerpić pilotaż u siebie.

Zakończenie pilotażu

a) Podsumowanie skutków pilotażu – raport końcowy

Uczelnie uczestniczące w pilotażu będą miały obowiązek składania corocznych raportów z jego przebiegu do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Raporty te będą jawne, dostępne dla opinii publicznej. Raporty składać się będą z dwóch części: studenckiej i absolwenckiej. Ta druga pojawi się oczywiście dopiero w 5 roku istnienia pilotażu.

Część studencka zawierać będzie wyniki: zbiorcze zestawienie wyników egzaminów studentów, informacje o odbywanych przez nich praktykach, opis współpracy uczelni z przedsiębiorcami i izbą architektów.

Część absolwencka zawierać będzie informacje o przebiegu i wynikach egzaminów magisterskich i egzaminów na uprawnienia zawodowe.

Na bazie corocznych raportów po 10 latach trwania pilotażu w ramach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego powstanie raport końcowy. Poza zestawieniem raportowanych wyników, znajdzie się w nim również opis karier absolwentów poszczególnych wydziałów, przeprowadzony za sprawą specjalnych badań. Raport będzie zawierał dane statystyczne i podda je analizie. Nie będzie jednak udzielał rekomendacji co do dalszego rozwoju programu pilotażowego.

Raport zostanie podany obowiązkowej ocenie przez Ministerstwo właściwe ds. budownictwa, Izbę Architektów oraz reprezentatywne organizacje pracodawców.

b) Decyzja o reformie studiów – na bazie pilotażu

Po okresie 10 lat na podstawie przedstawionego raportu na kilka miesięcy przed nową rekrutacją na studia Komisja układająca wcześniej program pilotażu podejmie decyzję czy pilotaż ma zostać przekształcony w standardowy program nauczania architektury. W razie podjęcia takowej decyzji zostanie ustalony okres przejściowy (maksymalnie 2-letni), który ma dostosować pozostałe uczelnie do wprowadzenia zajęć na mocy których studia kończyć będą się egzaminem na uprawnienia.

4.6. PROPOZYCJA ZMIAN W PRZEPISACH PRAWNYCH. REKOMENDACJE DLA UCZELNI

Proponowana przez autorów raportu reforma systemu kształcenia architektów wymagać będzie zmian w przepisach prawnych, a także w organizacji programów studiów. W szczególności należy tu wskazać na konieczność:

- 1) nowelizacji ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. prawo o szkolnictwie wyższym,

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

- 2) nowelizacji rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury,
- 3) wydania rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie komisji konkursowej, której zadaniem będzie przeprowadzenie konkursu na poprowadzenie pilotażowego programu studiów przez konkretne wydziały architektury, zarówno prywatne, jak i publiczne na terenie całego kraju,
- 4) nowelizacji ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane.

Założenia zmian w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym

- a) **Utworzenie Komisji Programowej przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego opartej na przedstawicielach nauki i biznesu z branż istotnych z punktu widzenia architektury oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Ministerstwa Infrastruktury**

Jednym z postulatów proponowanej reformy jest utworzenie Komisji Programowej, której zadaniem będzie opracowanie nowego programu studiów, dostosowanego do założeń reformy. Zasadnym wydaje się uregulowanie tego zagadnienia w ten sposób, że na poziomie ustawowym zostanie utworzona przedmiotowa komisja wraz z upoważnieniem dla ministra nauki i szkolnictwa wyższego do wydania rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad powołania jej członków oraz uregulowania zasad jej funkcjonowania. Zgodnie z postulatami reformy Komisja Programowa składałaby się z przedstawicieli różnych środowisk, których zamknięty katalog należałoby wprost wskazać w ustawie. Na poziomie ustawowym zostałyby również opisany zakres kompetencji oraz cele i zadania komisji. W rozporządzeniu regulującym szczegółowe zasady powoływania jej członków ustalone zostaną reguły doboru przedstawicieli poszczególnych środowisk, w szczególności poprzez wskazanie podmiotów kompetentnych do udzielania rekomendacji dla kandydatów oraz organów dokonujących aktu powołania, a także formy prawne w jakich samo powołanie nastąpi.

- b) **Uregulowanie możliwości tworzenia eksperymentalnych, pilotażowych kierunków studiów**

W ramach postulowanej reformy przewiduje się wdrożenie pilotażu nowej wersji kształcenia architektów. W celu umożliwienia przeprowadzenia takiego pilotażu zasadnym wydaje się uregulowanie tego zagadnienia na poziomie ustawowym, poprzez wskazanie zasad tworzenia tego typu eksperymentalnych programów. W ramach regulacji tej materii należy również upoważnić ministra nauki i szkolnictwa wyższego do wydania rozporządzenia w sprawie przeprowadzania konkursu na poprowadzenie pilotażu.

Założenia zmian w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury

Przedmiotowe rozporządzenie reguluje zasady tworzenia programów studiów dla kierunków weterynarii i architektury. Konieczna będzie jego nowelizacja w taki sposób, żeby zapewnić większą niż obecnie autonomię przy tworzeniu programów studiów. Przykładowym rozwiązaniem mogłoby być potraktowanie zasad ustalonych w rozporządzeniu jako jedynie modelowych propozycji, od których uczelnie mogą odejść, przy zachowaniu jedynie minimalnych wymogów. Propozycje zawarte w rozporządzeniu powinny odzwierciedlać efekty prac Komisji Programowej.

- 1) Wydanie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie komisji konkursowej, której zadaniem będzie przeprowadzenie konkursu na poprowadzenie pilotażowego programu studiów przez konkretne wydziały architektury, zarówno prywatne, jak i publiczne na terenie całego kraju.**

Dla celów poprowadzenia pilotażu niezbędne będzie przeprowadzenie konkursu, w ramach którego wyłonione zostaną wydziały architektury, na których wdrożony zostanie nowatorski program. Konieczne będzie zatem wydanie rozporządzenia, w którym ogłoszony zostanie przedmiotowy konkurs, a także powołana będzie komisja konkursowa.

- 2) Założenia zmian w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane**

W przedmiotowej ustawie uregulowane zostały podstawowe zasady dostępu do zawodu architekta. Zasadne będzie znowelizowanie jej w tym zakresie w taki sposób, żeby dostosować jej treść do założeń proponowanej reformy, tj. tak by po skończeniu studiów na kierunku architektura, prowadzonych przez certyfikowaną uczelnię, możliwe było uzyskanie uprawnień zawodowych.

4.7. OCENA WYKONYWANEJ PRZEZ EKSPERTÓW I PRACOWNIKÓW WEI DIAGNOZY ORAZ MOŻLIWOŚCI ROZWIĄZAŃ NIEZBĘDNYCH DO WYKONANIA PROJEKTU PILOTAŻOWEGO

Niniejsze opracowanie ma na celu ocenę rozwiązań zaproponowanych przez autorów raportu dotyczącego reformy procesu uzyskiwania uprawnień zawodowych w zawodzie architekta. Analizie poddany został proces tworzenia raportu, tj. spotkania konsultacyjne z przedstawicielami branży (studentami, kadrami akademicką oraz reprezentantami izb zawodowych, a także młodymi architektami) oraz finalny efekt w postaci wypracowania standardów współpracy.

Wprowadzenie

Na wstępie należy zaznaczyć, że Instytut Przedsiębiorczości i Rozwoju przychyła się do propozycji zmian w dostępie do zawodu architekta. Uważamy, że umożliwienie podejścia do egzaminu zawodowego absolwentom studiów magisterskich na kierunku architektura to dobre rozwiązanie, korzystne zarówno dla samych kandydatów do tego zawodu, jak też dla całego rynku usług architektonicznych. Dzięki wprowadzeniu tej koncepcji w życie pojawi się szansa na zwiększenie konkurencji na rynku, a większa konkurencja - zgodnie z elementarnymi prawami ekonomii - *ceteris paribus* powoduje spadek cen oraz wzrost jakości świadczonych usług. Przewidujemy również spadek średniego wieku startu zawodowego młodych architektów, co przyczyni się do zwiększenia poziomu aktywności zawodowej wśród młodych Polaków. Co istotne, proponowane rozwiązania tworzą szerszy zakres możliwości wyboru ścieżek zawodowych, nie wyłączając dotychczas obowiązującej, tj. absolwenci studiów, którzy z różnych powodów nie będą chcieli od razu przystąpić do egzaminu zawodowego, nie będą musieli tego robić. Wciąż możliwe będzie dążenie do osiągnięcia wystarczających kompetencji zawodowych poprzez kontynuację praktyk po studiach czy też dalsze doksztalcanie się i dopiero na późniejszym etapie przystępowanie do egzaminu zawodowego. Proponowane rozwiązania otwierają jednak furtkę dla wszystkich tych, którzy już w momencie ukończenia studiów czują się na siłach, by wykonywać zawód architekta z pełnymi uprawnieniami. Należy tu zaznaczyć, że wbrew pojawiającym się w toku niektórych konsultacji obawom o całkowitą deregulację zawodu architekta i tym samym narażenie społeczeństwa na związane z tym ryzyka, proponowane w raporcie rozwiązania nie przewidują takiego scenariusza. Abstrahując już od samej oceny postulatu całkowitej deregulacji, który w naszej ocenie nie jest w rzeczywistości aż tak ryzykowny, jak przedstawiają to niektórzy architekci¹⁰, a jednocześnie w jeszcze większej skali wiążą się z nim korzyści wynikające ze zwiększenia poziomu konkurencji na rynku usług architektonicznych, warto podkreślić, że w sugerowanym tu modelu zawód architekta wciąż pozostaje zawodem regulowanym. Nadal niezbędne będzie bowiem nie tylko ukończenie studiów magisterskich na kierunku architektura, ale także przystąpienie do egzaminu zawodowego i uzyskanie na nim pozytywnego wyniku. Ten egzamin wciąż pozostanie weryfikacją kompetencji, która ma zapobiec potencjalnemu wejściu na rynek osób, które nie posiadają odpowiedniej wiedzy i umiejętności by wykonywać zawód architekta. Jest to swoisty kompromis pomiędzy całkowitą deregulacją zawodu, a jego regulacją, pozostawienie pewnego bezpiecznika postulowanego przez tych, którzy nie ufają zbyt w regulacyjne zdolności samego rynku.

Jednocześnie dzięki wprowadzeniu rozwiązań proponowanych w przedmiotowym raporcie pojawia się szansa na większe uelastycznienie programów studiów na kierunku architektura, a tym samym lepsze dostosowanie ich do praktycznych potrzeb dynamicznie zmieniającego się rynku. Skostniałe uczelniane struktury i programy to jeden z większych problemów wielu uczelni i wydziałów na różnych kierunkach, nie tylko na architekturze. Dlatego ten element proponowanej reformy bez wątpienia przyniesie pozytywne skutki,

¹⁰ Warto tu podkreślić, że istnieją państwa takie jak np. Szwecja, gdzie zawód architekta jest całkowicie zderegulowany.

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

a zarazem - w przypadku widocznego sukcesu - może wręcz stać się wzorcowym modelem działania dla innych podobnych ścieżek kształcenia zawodowego.

Ocena

Opracowanie zagadnienia ułatwień w dostępie do zawodu architekta otwarte zostało w tradycyjny sposób, tj. poprzez analizę obecnego stanu prawnego i faktycznego. Następnie przystąpiono do spotkań konsultacyjnych, w ramach których spotkano się z przedstawicielami branży: studentami, reprezentantami uczelni, izb zawodowych oraz młodymi architektami. W trakcie spotkań można było zauważyć pewne różnice w podejściu do tematu, zależnie od tego jaką rolę w przedmiotowym rynku odgrywają dane osoby. Studenci i młodzi architekci byli bardziej entuzjastycznie nastawieni do koncepcji deregulacji, nieco większy sceptycyzm dał się wyczuć ze strony przedstawicieli izb zawodowych. Niemniej jednak wydaje się, że istnieje szeroki konsensus co do tego, że kształcenie powinno być bardziej nastawione na praktykę i że warto pracować nad udoskonalaniem programów studiów. W szczególności studenci zwracali uwagę na to, że w większości przypadków studia architektoniczne w obecnej formie niestety słabo przygotowują do praktycznego wykonywania zawodu. Wniosek, jaki należy z tego wyciągnąć, jest oczywisty, tj. proponowana reforma, dająca możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego wraz z końcem studiów, koniecznie musi być połączona ze zmianami w samym toku kształcenia akademickiego tak, by absolwent magisterskich studiów na kierunku architektura był wyposażony w kompetencje niezbędne do tego, by nie tylko zdać egzamin, ale też potem odpowiednio wykonywać zawód architekta. Słusznie zatem twórcy raportu proponują zmiany w tym zakresie, dające zarazem możliwość bardziej elastycznego podejścia do tematu.

Ciekawym rozwiązaniem wydaje się propozycja powołania Rad Programowych Wydziałów, w których mieliby zasiadać między innymi przedstawiciele przedsiębiorców działających na rynku usług architektonicznych. Jest to zdecydowanie krok w dobrym kierunku, gdyż wpływ praktyków na sposób kształcenia osób, które po opuszczeniu murów uczelni mają zasilić rynek pracy może być nieoceniony w procesie dostosowywania programów do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości.

Kolejnym ciekawym pomysłem jest powołanie Komisji Programowej, która również miałaby wpływać na kształt programu studiów na kierunku architektura. Jej zróżnicowany skład i odpowiednio dobrane kompetencje pozwoliłyby na zbudowanie spójnego programu ramowego, na podstawie którego uczelnie mogłyby tworzyć swoje własne programy studiów. Zachowując pewną autonomię uniwersytetów, jednocześnie pozwoliłoby to na wypracowanie pewnych standardów kształcenia, wspólnych dla wszystkich uczelni, dzięki czemu możliwe byłoby odpowiednie przygotowanie absolwentów do przystąpienia do egzaminu zawodowego bezpośrednio po ukończeniu studiów.

Istotnym elementem raportu jest również program pilotażu, tj. przygotowania eksperymentalnego wdrożenia proponowanych rozwiązań. Autorzy przewidują, że po

ANALIZA ZAWODU ARCHITEKTA

przygotowaniu przez Komisję Programową założeń ramowego programu kształcenia należy rozpisać konkurs zorganizowany przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego na możliwość prowadzenia pilotażowego programu studiów przez konkretne wydziały architektury. Sama instytucja pilotażu ma ważne znaczenie, gdyż pozwoliłaby na przetestowanie proponowanych rozwiązań w praktyce. Wyłonione w toku konkursu uczelnie, spełniające standardy wypracowane przez Komisję Programową, mogłyby zacząć kształcić studentów w ten sposób, by przygotować ich do bezpośredniego zdania egzaminu przy zakończeniu studiów. Egzamin ten nie różniłby się za bardzo od obecnego, odbywałby się na terenie uczelni, jednak decydujący głos przy ustalaniu puli pytań mieliby przedstawiciele izb architektonicznych. A sam egzamin musiałby być jednolity w całym kraju. Rozwiązania te należy ocenić pozytywnie, gdyż po pierwsze - pozostawiają izbom narzędzia do realizacji zadania, jakim jest troska o wysoki poziom kształcenia i odpowiednie kompetencje jej członków, a po drugie - zapewniają, że dzięki temu, że egzamin będzie taki sam w całej Polsce, nie będzie niesprawiedliwych różnic dla studentów z różnych regionów.

Niezwykle ważnym elementem proponowanych zmian jest również koncepcja urealnienia praktyk studenckich. Praktyki, które dziś są niezbędne do tego, by przystąpić do egzaminu zawodowego, zostaną ujęte w ramach programu studiów. W ich trakcie przez rok adepci architektury powinni zdobywać doświadczenie zawodowe, co będzie rozliczane przez uczelnię.

Wnioski

Podsumowując niniejsze opracowanie należy podkreślić, że propozycje reform przedstawione w analizowanym raporcie wydają się wychodzić naprzeciw potrzebom rynku i mogą przynieść pozytywne skutki, zarówno dla polskiej gospodarki jako całości, odbiorców usług architektonicznych, jak też młodych architektów. W ocenie Instytutu Przedsiębiorczości i Rozwoju zawarte w raporcie postulaty, dalekie od radykalnych rozwiązań, jak najbardziej mogą zostać wprowadzone w życie. Szczególnie należy pochwalić pomysł przeprowadzenia pilotażu, który pozwoli sprawdzić tę koncepcję w praktyce i ewentualnie wyeliminować jej potencjalne niedociągnięcia.

5. OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

5.1. OPINIA PRAWNA AUTORSTWA INSTYTUTU ROZWOJU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Wskazano następujące wątpliwości prawne odnośnie kształcenia przyszłych architektów i biegłych rewidentów:

- 1) Czy polski system prawny przewiduje możliwość takiej zmiany systemu kształcenia (programu) na uczelniach wyższych (publicznych i niepublicznych), aby wprowadzić program nauczania nakierowany na przedmioty/specjalizacje niezbędne do uzyskania odpowiednich kwalifikacji, w taki sposób, aby po zakończeniu studiów możliwe było przystąpienie przez absolwentów bezpośrednio do odpowiedniego egzaminu zawodowego bez dodatkowych kursów?
- 2) Jeśli obecny stan prawny nie pozwala na wprowadzenie zmian do programu studiów o którym mowa powyżej, w jakim zakresie byłaby wymagana nowelizacja przepisów prawa?
- 3) Czy możliwe jest ustalenie na gruncie ustawowym, że studia magisterskie muszą obejmować wymagane aktualnymi przepisami praktyki, pozwalające na podejście do egzaminu zawodowego?

5.2. AKTY PRAWNE WYKORZYSTANE W OPINII

- 4) Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz.U 2018, poz. 1089, ze zm.), dalej „UoBR”;
- 5) Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (tj. Dz.U. 2017 poz. 2183, ze zm.), dalej „PoSW”;
- 6) Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 1725), dalej „UoSZ”;
- 7) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. 2017 r. poz. 1073, ze zm.), dalej „UoPlan”;
- 8) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz.U. 2016 r. poz. 290, ze zm.), dalej „PBud”;
- 9) Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 lutego 2017 r. w sprawie tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów, warunków wydawania oraz niezbędnych elementów dyplomów ukończenia studiów i świadectw ukończenia studiów podyplomowych oraz wzoru suplementu do dyplomu (Dz.U. 2017 r, poz. 279), dalej „rtza”;
- 10) Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów (Dz.U. z 2016 r. poz. 1596), dalej „rwps”;
- 11) Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 11 września 2014 r. w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie (Dz.U. 2014 r., poz. 1278), dalej „rsft”;

OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

- 12) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 227), dalej „rkzs”;
- 13) Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury (Dz. U. Nr 207, poz. 1233), dalej „rska”;
- 14) Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z 19 grudnia 2017 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego na biegłych rewidentów (Dz.U. 2017 r., poz 2396), dalej „rpkb”;
- 15) Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych, dalej „dyrektywa PEiR”.

5.3. OPINIA W PRZEDSTAWIONYM ZAKRESIE

Ad. 1.

Formalnie nakreślone relacje między uczelniami a otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym rynkiem pracy, które reprezentują izby nadające uprawnienia zawodowe, dają możliwość wzajemnych ustaleń programów. W art. 4. ust. 4 PoSW wskazano, że uczelnie współpracują z ww. otoczeniem. Jest to jeden z elementów istotnych dla jakości kształcenia. Podlega on ocenie Polskiej Komisji Akredytacyjnej (art. 48a ust. 3 pkt 4 PoSW). W myśl § 7 ust. 1 pkt. 2 lit. h rwps podstawowa jednostka organizacyjna uczelni może prowadzić studia, jeżeli w ramach wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia prowadzi systematyczne działania w celu oceny i doskonalenia programu kształcenia, w szczególności w kontekście potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy. W licznych przepisach PoSW (np. art. 9a) i rwps (np. § 5 ust. 1. pkt 3) wskazuje się możliwość lub konieczność zatrudniania nauczycieli akademickich, którzy posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią. Ponadto przedstawiciele otoczenia społeczno-gospodarczego wchodzi na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 1 w skład konwentu uczelni publicznej.

Obowiązujące przepisy pozostawiają uczelniom znaczącą swobodę w tworzeniu i zmienianiu programów kształcenia. Na potrzeby opinii warto nadmienić, że w art. 166 PoSW wskazano minimalny i maksymalny czas trwania studiów. Dla studiów pierwszego stopnia, w tym inżynierskich, nie określono górnej granicy, jednak studia drugiego stopnia trwają do pięciu semestrów, a jednolite studia magisterskie do dwunastu semestrów.

Jednym z elementów programu studiów są wymiar, zasady i forma odbywania praktyk zawodowych (§ 4 ust. 1 pkt 8 rwps). W myśl § 7 ust. 1 pkt. 2 lit. c rwps podstawowa jednostka organizacyjna uczelni (np. wydział) może prowadzić studia, jeżeli zapewnia studentom odbywanie praktyk zawodowych przewidzianych w programie kształcenia. Zgodnie z art. 11 ust. 9. PoSW ww. jednostka uczelni prowadząca kształcenie o profilu praktycznym jest obowiązana uwzględnić w programie kształcenia co najmniej trzymiesięczne praktyki zawodowe. Może je organizować jako kształcenie przemiennie

OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

w formie zajęć dydaktycznych realizowanych w uczelni i w formie praktyk odbywanych u pracodawcy. W art. 167. ust. 2 PoSW wskazano kierunki kończące się dopiero po zaliczeniu ostatniej, przewidzianej w planie studiów praktyki. Nie ma wśród nich kierunków bazowych dla omawianych w niniejszej opinii uprawnień.

W przypadku kierunku „architektura” program nauki został określony w standardzie kształcenia dla tego kierunku. Jest to jeden z kierunków, które mają wpływ na bezpieczeństwo życia i zdrowia człowieka. Zgodnie z § 8 ust. 2 rwps podstawowa jednostka organizacyjna uczelni może prowadzić studia na kierunku „architektura”, jeżeli jest ono zgodne z tymi standardami.

Podczas ich formułowania uwzględniono treść dyrektywy PEiR. Wskazano w niej, że „krajowe regulacje w dziedzinie architektury oraz podejmowania i wykonywania działalności zawodowej przez architektów mają bardzo zróżnicowany zakres. W większości Państw Członkowskich działalność w dziedzinie architektury prowadzona jest de iure bądź de facto przez osoby posiadające wyłącznie tytuł architekta lub dodatkowo także inny tytuł, przy czym osoby te nie mają wyłączności na prowadzenie takiej działalności, chyba że wynika to z przepisów ustawowych. Działalność ta, bądź tylko niektóre jej rodzaje, może być wykonywana także przez przedstawicieli innych zawodów, w szczególności przez inżynierów, którzy uzyskali specjalistyczne wykształcenie w dziedzinie budownictwa lub sztuki budowania.” W Sekcji 8 dyrektywy PEiR określono, że „kształcenie architekta obejmuje co najmniej czteroletnie studia w pełnym wymiarze godzin albo sześć lat studiów na uniwersytecie lub w porównywalnej instytucji oświatowej, z których co najmniej trzy lata prowadzone są w pełnym wymiarze godzin. Powyższe kształcenie powinno być zakończone zdaniem egzaminu na poziomie szkoły wyższej. Kształcenie musi odbywać się na poziomie studiów wyższych, których podstawowym przedmiotem jest architektura i których program w równoważnym stopniu uwzględnia teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia architekta oraz gwarantuje uzyskanie określonej wiedzy i umiejętności. Aktualizacje w przepisach nie mogą pociągać za sobą zmian w zasadach obowiązujących w Państwach Członkowskich dotyczących struktury zawodów w zakresie kształcenia osób fizycznych i warunków ich dostępu do zawodu. Obywatele Państwa Członkowskiego, którzy zostali upoważnieni do używania tytułu architekta, zgodnie z przepisami przyznającymi właściwemu organowi Państwa Członkowskiego prawo przyznawania tego tytułu obywatelom Państw Członkowskim, wyróżniającym się ze względu na osiągnięcia w dziedzinie architektury, spełniają warunki konieczne do wykonywania działalności architekta pod tytułem zawodowym „architekta”. Dowodem na to, że dane osoby wykonują działalność w dziedzinie architektury, jest świadectwo wydawane przez ich rodzime Państwo Członkowskie.”

Standardy kształcenia określono oddzielnie dla studiów pierwszego i drugiego stopnia. Nie ustalono standardów dla jednolitych studiów magisterskich. Jest to zgodne z § 17 ust. 1-2 rwps, gdzie wskazano kierunki studiów prowadzone wyłącznie jako jednolite studia magisterskie oraz takie, które mogą być prowadzone jako jednolite studia magisterskie. Nie ma wśród nich „architektury”.

OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

Standard jest zbudowany w oparciu o schemat: wymagania ogólne (m.in. czas trwania), kwalifikacje absolwenta (m.in. miejsce zatrudnienia), ramowe treści kształcenia, praktyki zawodowe (m.in. obligatoryjność i czas trwania) i inne wymagania (m.in. znajomość języka i praca dyplomowa).

Standardy określają możliwy zakres przyszłej pracy. W przypadku studiów pierwszego stopnia absolwent „powinien być przygotowany do podjęcia działalności zawodowej w charakterze pracownika pomocniczego oraz w wykonawstwie i nadzorze budowlanym w zakresie projektowania urbanistycznego i projektowania obiektów architektonicznych wraz z ich otoczeniem. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów drugiego stopnia.” Absolwent studiów drugiego stopnia „powinien być przygotowany do podjęcia zatrudnienia w: pracowniach projektowych architektonicznych i urbanistycznych, jednostkach administracji samorządowej i państwowej, instytutach badawczych oraz jednostkach zajmujących się doradztwem.”

Praktyki zawodowe na poziomie studiów pierwszego stopnia powinny trwać nie krócej niż cztery tygodnie. W przypadku studiów drugiego stopnia nie przewidziano obowiązkowych praktyk zawodowych. Warto zaznaczyć, że określono jedynie minimalny czas trwania studiów na tym poziomie, na nie krótszy niż 3 semestry. Nie może być on jednak dłuższy niż pięć semestrów wskazane w art. 166 PoSW.

Zgodnie z § 2 pkt 1 rtza i § 3 pkt.1 rtza po ukończeniu pierwszego i drugiego stopnia na kierunku „architektura” absolwentom nadaje się odpowiednio tytuły zawodowe: inżynier architekt i magister inżynier architekt. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że tytuły zawodowe nie są tożsame z zawodami i nadawanymi w ich ramach tytułami specjalistycznymi. W załączniku do rkzs zawód „architekt” i jego pochodne umieszczono w grupie Specjaliści (poz. 216101), podobnie zresztą jak zawód „biegły rewident” (poz. 241101). Aby móc posługiwać się tytułem „architekt” (arch. mgr inż.) wspomnianym w dyrektywie PEiR, zamiast np. „magister inżynier architekt” (mgr inż. arch.), należy uzyskać uprawnienia z co najmniej jednego z zakresów: projektowanie bez ograniczeń, projektowanie w ograniczonym zakresie, kierowanie robotami bez ograniczeń oraz kierowanie robotami w ograniczonym zakresie.

W art. 14 PBud opisano wymagania do uzyskania uprawnień budowlanych, w tym w specjalności architektonicznej. W każdym przypadku są to: ukończenie studiów na kierunku odpowiednim dla danej specjalności (do ograniczonych uprawnień wystarczające są studia pierwszego stopnia), odbycie rocznej praktyki przy sporządzaniu projektów oraz odbycie rocznej, półtorarocznej, trzyletniej lub czteroletniej praktyki na budowie.

Praktyka zawodowa w projektowaniu oraz praktyka zawodowa na budowie mogą odbywać się w tym samym czasie. Zgodnie z § 3 ust. 1 rsft, „praktyka zawodowa (...) odbywana jest po uzyskaniu dyplomu ukończenia wyższej uczelni lub po uzyskaniu tytułu zawodowego technika lub mistrza albo dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w zawodzie

OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

nauczonym na poziomie technika oraz jest potwierdzona przez osobę wpisaną na listę członków izby, posiadającą odpowiednie uprawnienia budowlane.” W myśl art. 14 ust. 4a PBud, praktykę studencką uznaje się za część lub całość praktyki zawodowej, w przypadku gdy odbywała się na studiach w zakresie odpowiadającym programowi kształcenia opracowanemu z udziałem organu samorządu zawodowego oraz zgodnie z warunkami określonymi w umowie zawartej między uczelnią a organem samorządu zawodowego (art. 168b ust. 2 PoSW).

W ramach postępowania kwalifikacyjnego należy złożyć określone przepisami rsft dowody. Szczegółowa procedura został opisana w Regulaminie postępowania kwalifikacyjnego stanowiącym załącznik do uchwały Krajowej Rady Izby Architektów RP. Należy podkreślić, że kursy organizowane przez Okręgowe Izby Architektów RP nie są obowiązkowe, ale są realizowane w odpowiedzi na prośby zdających, chcących lepiej przygotować się przed egzaminem zawodowym na uprawnienia.

Organizację i zadania samorządów zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa, a także prawa i obowiązki członków tych samorządów określa UoSZ. Prawo wykonywania samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie przysługuje wyłącznie osobom wpisanym na listę członków właściwej izby samorządu zawodowego (art. 6 ust. 1 UoSZ). Osoba będąca członkiem ma możliwość dalszego rozwoju zawodowego. Po spełnieniu wymagań określonych w art. 8b UoSZ może ubiegać się o tytuł rzeczoznawcy budowlanego. W sytuacji pod niektórymi względami podobnej do architektów znajdują się urbanisci. Pojawiają się oni m.in. w art. 5 UoPlan, w którym wskazano, kto może sporządzać projekty planów zagospodarowania przestrzennego województwa, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Od października 2017 r. trwają konsultacje publiczne projektu ustawy o architektach, inżynierach budownictwa oraz urbanistach.

Sytuacja biegłych rewidentów jest natomiast pod istotnymi względami odmienna od sytuacji architektów.

Warunki uzyskania uprawnień opisano w art. 4 ust. 1 UoBR oraz w rpkb. Aby zostać biegłym rewidentem należy złożyć wniosek do Polskiej Izby Biegłych Rewidentów. Na początkowym etapie nie jest wymagane posiadanie wykształcenia wyższego. Dokument potwierdzający jego posiadanie należy przedłożyć najpóźniej przy wpisie do rejestru biegłych rewidentów. Należy zwrócić uwagę, że z tego, jak i z opisanych w dalszej części przyczyn, nie funkcjonuje kierunek, który nadawałby tytuł zawodowy biegłego rewidenta lub był precyzyjnie nastawiony na kształcenie biegłych rewidentów.

Na początku procedury należy zdać dziesięć egzaminów. Kurs dla kandydatów na biegłych rewidentów ma na celu przekazanie wiedzy przygotowującej do egzaminów przedmiotowych. Komisja egzaminacyjna może alternatywnie zaliczyć m.in. poszczególne egzaminy z wiedzy, jeżeli w tym zakresie zostały zdane egzaminy uniwersyteckie lub

OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

równorzędne, lub wszystkie egzaminy z wiedzy po ukończeniu studiów wyższych uznawanych za równorzędne (uczelnie spełniające ten warunek wskazane są na stronie PIBR).

Równolegle z egzaminami można rozpocząć roczną praktykę w rachunkowości. Kandydat na biegłego rewidenta musi ją odbyć w państwie Unii Europejskiej oraz co najmniej 2-letnią albo 3-letnią aplikację w firmie audytorskiej zarejestrowanej na takim samym obszarze. Jeśli kandydat posiada co najmniej 15-letnie doświadczenie zawodowe w zakresie rachunkowości, prawa, finansów i rewizji finansowej, podczas którego nabyte zostały umiejętności wymagane od biegłych rewidentów, może ubiegać się o zwolnienie z konieczności odbywania praktyki i aplikacji. Praktykę można zaliczyć również na podstawie przypadków wskazanych w art. 15 ust. 6 UoBR. Zakres nie obejmuje zawodowych praktyk studenckich.

Dopiero po zdaniu wszystkich egzaminów pisemnych, odbyciu praktyki i aplikacji, kandydat może przystąpić do egzaminu dyplomowego. Po jego zdaniu może ubiegać się o wpis do rejestru biegłych rewidentów.

Podsumowując, przy uwzględnieniu jedynie przepisów z zakresu szkolnictwa wyższego można by przyjąć, że polski system prawny daje możliwość zmiany systemu (programu) kształcenia na uczelniach, aby wprowadzić przedmioty niezbędne do uzyskania odpowiednich kwalifikacji, w taki sposób, aby po zakończeniu studiów możliwe było przystąpienie bezpośrednio do odpowiedniego egzaminu zawodowego. Bariery stanowią wymagania wynikające z przepisów dotyczących architektów i biegłych rewidentów, a konkretnie rodzaj i wymiar wymaganych wiedzy i doświadczenia.

W przypadku architektów niezbędne jest wcześniejsze uzyskanie tytułu zawodowego i realizacja co najmniej dwuletnich praktyk. Włączenie praktyk w takim wymiarze do programu studiów znacznie wydłużyłoby jego realizację, ponad dozwoloną liczbę semestrów. Ponadto, aby przystąpić do praktyk należy spełniać minimalne wymagania określone w § 3 ust. 1 rsft.

Przejęcie procedury poprzedzającej wpisanie na listę biegłych rewidentów nie wymaga wprawdzie ukończenia studiów wyższych, a w przypadku ich realizacji istnieje możliwość zwolnienia z licznych egzaminów wstępnych, jednak – podobnie jak w przypadku prawników – niezbędne jest odbycie kilkuletniej aplikacji. Ta również nadmiernie wydłużyłaby studia. Przy tym trudno orzec, jaki konkretnie miałyby być to kierunek, ponieważ w tym przypadku nie istnieją studia będące odpowiednikiem kierunku „architektura”.

Należy mieć na uwadze, że w obu przypadkach uzyskane uprawnienia stanowią wyspecjalizowaną nadbudowę dotychczasowego kształcenia na studiach wyższych. Można zatem mieć wątpliwość, czy niezbędne jest, aby np. każdy absolwent kierunku „architektura” posiadał tak zaawansowane kwalifikacje.

OPINIA I PRAWNE ORZECZNICTWO ODNIESIENIU DO OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW I USTAW

Ad. 2

Jak wskazano wyżej, obecny stan prawny pozwala na wprowadzenie znaczących zmian do programu kształcenia, przy ich uzgodnieniu z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Niezbędna byłaby jednak znacząca przebudowa omówionych ustaw i rozporządzeń, a przez to zmiana wymagań stawianych przez organizacje zawodowe, w tym w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Skutkowałaby ona koniecznością obniżenia warunków wobec kandydatów, a także zmianą spojrzenia na sekwencyjność etapów rozwoju zawodowego.

Ad. 3

Jeśli sformułowanie „czy możliwe jest ustalenie na gruncie ustawowym” należy rozumieć jako możliwość interpretacji obowiązujących przepisów, to studia drugiego stopnia nie muszą obejmować wymaganej aktualnymi przepisami praktyki, pozwalającej na podejście do egzaminu zawodowego. Jak wskazano wcześniej, program kształcenia na studiach drugiego stopnia na kierunku „architektura” w ogóle nie musi uwzględniać praktyk zawodowych, a w przypadku biegłych rewidentów nie istnieje powiązanie z konkretnym kierunkiem studiów. W obu przypadkach są to praktyki funkcjonujące poza systemem szkolnictwa wyższego.

Jeśli sformułowanie „czy możliwe jest ustalenie na gruncie ustawowym” należy rozumieć jako możliwość zmiany przepisów, to – tylko teoretycznie – możliwa jest szeroko zakrojona i głęboka zmiana przepisów, która wymusiłaby na uczelniach realizację praktyki, pozwalającej na podejście do egzaminu zawodowego. Występują jednak opisane wcześniej szczególnie przeszkody o charakterze merytorycznym (np. stopień zaawansowania i zakres kwalifikacji, które wymagałby obniżenia w celu zmieszczenia ich w programie kształcenia).

PUBLIKACJA FINANSOWANA W RAMACH PROGRAMU
MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
POD NAZWĄ „DIALOG” W LATACH 2017-2018

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego